

Ю. С. Сабадаш, Ю. М. Нікольченко

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Практикум

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ

Юлія Сабадаш, Юзеф Нікольченко

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Практикум

для студентів усіх спеціальностей
ОС «Бакалавр» денної та заочної форм навчання.

За загальною редакцією професора Ю. С. Сабадаш

Київ
Видавництво Ліра-К
2022

УДК 930.85(075.8)

*Рекомендовано до друку вченою радою історичного факультету
Маріупольського державного університету
(протокол № 2 від «29» вересня 2021 року)*

РЕЦЕНЗЕНТИ

Лисак В. Ф., професор, доктор історичних наук, декан історичного факультету Маріупольського державного університету.

Попович О. В., професор, доктор філософських наук, професор кафедри практичної психології Маріупольського державного університету.

Культурологія : практикум для студентів усіх спеціальностей ОС «Бакалавр» денної та заочної форм навчання / Укл.: проф. Ю. С. Сабадаш, доц. Ю. М. Нікольченко; За заг. ред. проф. Ю. С. Сабадаш. – Київ: Видавництво Ліра-К., 2022. – 118 с.

ISBN 978-617-520-238-8

Культурологія – навчальна дисципліна, що концентрує і формує у собі теорію та історію світової культури. Пропонований практикум підготовлений викладачами кафедри культурології. Теоретичною базою практикуму є курс лекцій з культурології, укладений авторами та виданий у 2021 р. (Культурологія: курс лекцій. / Укл. Ю. Сабадаш, Ю. Нікольченко, Л. Дабло, О. Манякіна; за заг.ред. Ю. С. Сабадаш – Київ : Видавництво Ліра-К, 2021. – 216 с.).

Структурно практикум побудований за тематично-хронологічним принципом. Долучаючи студента до світу культури з її засадничими науковими проблемами і дискурсами, укладачі намагаються репрезентувати головні положення теорії культури, історичні віхи світової культури, специфіку та загальні напрямки розвитку культурології.

Практикум передбачає підготовку студентів до: семінарських занять; поточного експрес-тестування; виконання письмових завдань – самостійної роботи та індивідуального навчально-дослідного завдання; до підсумкового контролю.

УДК 930.85(075.8)

ISBN 978-617-520-238-8

© Ю. С. Сабадаш, Ю. М. Нікольченко, 2022
© Видавництво Ліра-К, 2022

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	7
2. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	10
3. СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ	12
4. НАПРЯМКИ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	46
5. ПИСЬМОВІ ЗАВДАННЯ	48
6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЕКСПРЕС-ТЕСТУВАННЯ	52
7. РЕКОМЕНДОВАНА НАВЧАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА	95
8. КРИТЕРІЇ І ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТА	96
9. СЛОВНИК ТЕРМІНІВ І ПОНЯТЬ	99
ДОДАТКИ	111

ПЕРЕДМОВА

Нагальні завдання всебічного удосконалення вищої освіти в Україні актуалізували проблему її гуманізації – набуття молодими фахівцями достатнього обсягу гуманітарних знань. Вирішення цього актуального питання передбачає уведення до навчального процесу курсів, призначених не лише підвищити якість професійної підготовки майбутніх спеціалістів вищої кваліфікації, але й суттєво вплинути на розширення їхнього світогляду. Таким є курс «Культурологія», спрямований на формування у молоді уявлення про теорію культури та історичну логіку культурних процесів у світі в контексті розвитку культури людства.

Курс «Культурологія» дає можливість студентам досягнути культурологічні надбання світу і духовну діяльність людства. Через призму культурології як науки, суб'єкт навчального процесу має можливість формувати об'єктивні знання щодо закономірностей та функціонування культури в усій повноті вияву цього багатомірного феномену в різних регіонах земної кулі. Зокрема, через призму двох напрямків – особистісного формування людини та універсального засобу суспільного життя. Це дає можливість з'ясувати цілісність картини світу, отримати уявлення про спільність людської цивілізації, в якій викристалізовується внутрішнє багатство неповторних національних культур.

Метою курсу є розкриття значення культурології як інтегруючої системи знань про досвід існування людини в суспільстві. Мета досягається через вивчення теоретичних проблем – генези культурологічної думки, сучасних напрямків культурології та контексту співставлення різних типів культур в історії розвитку цивілізації.

Першочерговими завданнями практикуму є закріплення студентами набутих знань із культурології як наукової рефлексії уявлень про сутність культури і соціально-культурні процеси загалом; сприяти усвідомленню того, що культурологія допомагає формуванню власної життєвої позиції і надає можливість стратегічного осмислення свого професійного становлення.

У результаті успішного виконання завдань практикуму студент повинен знати:

– загальні проблеми культурології та її місце у розвитку суспільства; типи і форми культур; мати уявлення про основні культурно-історичні центри і регіони; розуміти закономірності їхньої еволюції та функціонування;

– роль культури в розвитку цивілізації і пов'язані з нею сучасні соціальні, економічні та етичні проблеми;

– структуру розвитку культури людства, основні культурно-історичні епохи, їхні здобутки у матеріальній та духовній сферах, у різних галузях науки та видах мистецтва;

– різні моделі культури у світовій цивілізації та місце людини в них;

– норми, що регулюють взаємовідносини людей і ставлення людини до навколишнього середовища; сутність суперечностей, що існують на сучасному етапі науково-технічного розвитку, і кризи існування людини у природі внаслідок порушення рівноваги в ній; важливість вирішення сучасних глобальних проблем;

– культурні процеси і явища, сучасні наукові методи їхнього дослідження на рівні, необхідному для розв'язання практичних завдань у майбутній професійній діяльності.

Студент повинен уміти:

– пояснювати феномен культури, її роль у людському житті; способи набуття, збереження і передачі соціального досвіду, базисних культурних цінностей;

– оцінювати досягнення культури на підставі знань історичного контексту їхнього створення; вести діалог як спосіб виявлення свого розуміння культурних здобутків різних регіонів, народів та націй і визначати напрям власної поведінки в умовах розмаїття культур;

– володіти розвиненою культурою мислення, вміти чітко і логічно висловлювати власні думки в усній і письмовій формах;

– самостійно опановувати нові знання, критично осмислювати набутий досвід із позицій останніх досягнень у галузі гуманітарних наук.

Комплекс знань із культурології призначений спрямовувати зусилля студентів у творчо-пошукове річище через особистісну орієнтацію в сукупності цінностей сучасного світу, диференційовано підходити до різноманітних мистецьких надбань, аналізуючи їх. У репрезентованому курсі лекцій у концентрованому вигляді відображаються цінності минулого і сучасного; явища докільля розкриваються у всій динамічності та багатшаровості: від убоління – до знання, від передчуття – до ідеї, від підсвідомого – до свідомого, від інтуїтивно-чуттєвого – до загального. Ця властивість культурології – виявляти за конкретикою життя глибинні таємниці та розмаїття світу – є важливим інструментом для розвитку особистості.

Значення практикуму полягає у наступному:

– уміти самостійно узагальнювати й аналізувати набуті знання з культурології;

– аналізувати явища духовного життя;

– усвідомлювати природу різних жанрів художньої творчості й видів мистецтв;

– орієнтуватися у багатому світі духовної культури;

– розрізняти світобачення і світорозуміння кожної культурно-історичної епохи;

– збагачувати власну духовну культуру шляхом самоосвіти, творчо працювати над поглибленням і вдосконаленням культурно-освітніх знань;

– сформувати у студентів здатність самостійно осмислювати та оцінювати процеси світового культурного розвитку, застосовувати набуті знання для формування власної громадянської позиції, вироблення чітких ціннісних орієнтацій в умовах сучасного суспільно-політичного життя.

Виховні завдання практикуму полягають у наступному:

– посилення гуманітарної та гуманістичної складових освітнього процесу в Україні; усвідомлення майбутніми фахівцями різних галузей знань важливості всебічного духовного розвитку особистості; усвідомлення особистої причетності та відповідальності за майбутнє світової цивілізації;

– формування наукового світогляду, високого рівня культури особистості;

– усвідомлення студентами пріоритетного значення ідеалів демократії, прагнення до загальнолюдських цінностей;

– виховання моральної й естетичної культури, сприяння утвердженню у свідомості молоді принципів загальнолюдської моралі, розвитку зрілих естетичних смаків.

Практикум відповідає Робочій програмі навчальної дисципліни «Культурологія», розробленій на кафедрі культурології Маріупольського державного університету та до вимогам МОН України. Він призначений сприяти закладенню у пам'яті студентів базових, ключових понять, які є теоретичним підґрунтям для розуміння проблематики теорії та історії світової культури. Теоретичною базою практикуму є курс лекцій з культурології, укладений авторами та виданий у 2021 р. (Культурологія: курс лекцій. / Укл. Ю. Сабадаш, Ю. Нікольченко, Л. Дабло, О. Манякіна за заг.ред. Ю. С. Сабадаш – Київ: Ліра-К, 2021. – 216 с.)

Практикум допоможе підготувати фахівців, добре обізнаних із теорією культури та сучасними проблемами культурного розвитку світової цивілізації, спроможних застосовувати базові знання у професійній діяльності. Зважаючи на специфіку аудиторії, укладачі практикуму зацентрували особливу увагу на спеціальній культурологічній термінології.

1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1.

Теоретичні аспекти культурології як науки про культуру

Тема 1. Культурологія як наука і навчальна дисципліна: предмет і завдання вивчення курсу.

Становлення культурології як науки і визначення основних напрямів культурологічного дослідження. Філософський і соціально-історичний контексти сутності культурології, її структура та інтегративний характер. Зв'язок культурології з іншими науками. Діяльнісний підхід у культурології, її предмет та основні категорії. Поняття про культурологічні парадигми та специфіку культурологічного знання. Багатозначність поняття «культура», різнобічність феномену культури. Структура культури, її види, форми, основні функції. Культура в життєдіяльності окремої людини. Ментальне поле культури: поняття про ментальність, її категорії та рівні. Культурологія як навчальна дисципліна, її філософська та практична сутність. Основні потреби і завдання вивчення цього курсу студентами вищих навчальних закладів. Важливість культурологічної освіти на сучасному етапі підготовки спеціалістів для різних сфер людської діяльності.

Тема 2. Культура і цивілізація.

Різноманітність підходів до визначення сутності поняття «цивілізація» та співвідношення культури і цивілізації. З'ясування цього співвідношення у працях О. Шпенглера, А. Тойнбі, Л. Моргана та інших учених і мислителів. Соціокультурний розвиток людства і якісні характеристики цивілізації на підґрунті стадійності, полілінійності, культурної унікальності. Проблеми розвитку первісної культури та соціокультурної динаміки, сучасної цивілізації і взаємодії культур. Різновиди взаємодії національних культур: діалог і взаємозбагачення, акультурація, зовнішнє запозичення, асиміляція. Можливість трансформації культурних цінностей, міжкультурні впливи, творче сприйняття культурної спадщини, проблема культурного синтезу.

Змістовий модуль 2.

Еволюція культури та основні етапи її розвитку

Тема 3. Стародавній Схід як культурно-історична епоха

Проблема методологічних засад вивчення історії культури Стародавнього Сходу. Особливості епохи: традиційність, консерватизм, життєздатність,

синкретизм. Релігійна та екологічна свідомість як культурні доміанти епохи. Стародавні цивілізації як складова сучасної культури.

Тема 4. Античність як культурно-історична епоха

Проблема методологічних засад вивчення історії античної культури. Інтерактивний характер культури, новаторство, агональний культурний тип. Антропоморфізм, космологізм, міфологізм як культурні доміанти античності. Проблема періодизації. Універсальність античної культури. Історія культури Стародавньої Греції. Крито-мікенська культура. Героїчний період, становлення релігійно-міфологічних уявлень. Культура архаїчного періоду. Класичний період давньогрецької культури: література, філософія, мистецтво, наука. Період еллінізму: містобудівництво, філософія, скульптура. Всесвітньо-історичне значення давньогрецької культури. Розвиток культури Стародавнього Риму. Етрусська культура. Культура Стародавнього Риму за правління царів. Період римської республіки, «Закони XII таблиць». «Золотий вік» правління Октавіана Августа: розвиток літератури, філософії, архітектури. Всесвітньо-історичне значення культури.

Тема 5. Середньовіччя як культурно-історична епоха

Середньовіччя як культурологічне поняття. Проблема періодизації середньовічної культури. Типові риси історії культури: теоцентризм, догматизм, канонічність, дидактизм, самозаглибленість, аскетизм, символізм, алегоризм. Релігійність як доміанта культурно-історичної епохи. Християнство та його вплив на культуру західноєвропейського Середньовіччя: патристика та схоластика, чернечі ордени. Університет як якісно новий тип навчального закладу. Середньовічне мистецтво: романський стиль і готика. Значення культури вказаного періоду. Особливості історії культури Візантії. Періодизація візантійської культури.

Тема 6. Ренесанс як культурно-історична епоха

Ренесанс як культурологічне поняття. Періодизація італійського Ренесансу. Антропоцентризм як доміанта культурної епохи. Типові риси культури Відродження. Особливості італійського Ренесансу і Північного Відродження. Реформація в культурі Європи. Особливості культури доби Реформації. Діяльність Мартіна Лютера. Жан Кальвін і кальвінізм. Протестантизм як наслідок Реформації (лютеранство, кальвінізм, англіканство). М. Вебер про роль Реформації. Контрреформаційний рух.

Тема 7. Новий час як культурно-історична епоха

Хронологічні рамки та періоди історії культури Нового часу. Типові риси історії культури: антропоцентризм, сцієнтизм, європоцентризм. Раціоналізм як доміанта новочасної культури. Науково-філософська революція «епохи геніїв». Художні напрями XVII ст.. Бароко як світорозуміння і напрям художньої культури. Класицизм та його вияви у культурі Європи.

Реалістична тенденція у мистецтві XVII ст. Культурна комунікація, поширення Бароко і Класицизму в українській культурі.

Тема 8. Особливості розвитку культури доби Просвітництва.

Доба Просвітництва: культ розуму як домінанта культури. Англійське та німецьке Просвітництво. Особливості французького Просвітництва. Художні напрями Просвітництва. Значення доби Просвітництва і вплив просвітницьких ідей на українську духовність.

Тема 9. Засадничі тенденції культури XIX ст.

Історія культури XIX ст. Традиційні цінності культури XIX ст.: антропоцентризм, раціоналізм, сцієнтизм, європоцентризм. Основні процеси та напрями громадсько-політичного, наукового та релігійного життя; Формування світової культури як єдності різноманіття. Мистецькі напрями XIX століття (класицизм, романтизм, реалізм, натуралізм та ін.).

Тема 10. Основні тенденції культури XX-поч. XXI ст.

Особливості історії культури XX ст.: занепад традиційних засад, духовна криза, поширення масової культури. Культурологічна думка XX ст. Протистояння сцієнтизму і антисцієнтизму. Проблема формування нової філософсько-світоглядної парадигми. Модернізм як культурний феномен. Особливості мистецького життя XX ст.: реалістична та модерністська тенденції. Модернізм як культурне новаторство. Культурна взаємодія народів світу в XX ст. і вплив модернізму на українську культуру. Історія культури доби постмодернізму. Постмодернізм як культурологічне поняття. Реалістична тенденція в культурі другої половини XX-поч. XXI ст.. Особливості постмодернізму: заперечення традицій, норм, цінностей, прагнення до необмеженої свободи. Мистецтво постмодернізму як грандіозний художній експеримент, перехід до нової епохи. Основні тенденції сучасної культури.

2. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усьо- го	зокрема					усьо- го	зокрема				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Загальний модуль												
Змістовий модуль 1. Теретичні аспекти культурології як науки про культуру												
Тема 1. Предмет та завдання курсу «Культурологія»	3	1	2				3	1	2			
Тема 2. Культура і цивілізація.	1	1					1	1				
Разом за змістовим модулем 1	4	2	2				4	2	2			
Змістовий модуль 2. Еволюція культури та основні етапи її розвитку												
Тема 3. Стародавній Схід як культурно-історична епоха	45	2	2			41	45	2	2			41
Тема 4. Античність як культурно-історична епоха	10	2	2			6	10	2	2			6
Тема 5. Середньовіччя як культурно-історична епоха	3	1	2				3	1	2			
Тема 6. Ренесанс як культурно-історична епоха	4	2	2				4	2	2			
Тема 7. Новий час як культурно-історична епоха	10	2	2			6	10	2	2			6

Тема 8. Особливості розвитку культури доби Просвітництва.	1	1					1	1				
Тема 9. Основні тенденції культури XIX ст.	2	2					2	2				
Тема 10. Основні тенденції культури XX– поч. XXI ст.	10	2	2			6	10	2	2			6
Разом за змістовим модулем 2	85	14	12			59		14	12			59
ІНДЗ	1				1		1				1	
Усього годин	90	16	14		1	59	90	16	14			59
Підсумковий контроль							Залік					

3. СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ.

Методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять

Основою підготовки до семінарських занять при вивченні курсу культурології є систематичне вивчення джерел і літератури, а її успіх значною мірою залежить від наявності у студента необхідних збірників документів і матеріалів, навчальних посібників і підручників.

Для того, щоб знайти потрібну книгу, студент повинен уміти користуватися каталогами бібліотек, зокрема Наукової бібліотеки Маріупольського державного університету. Вони становлять перелік літератури, яка зберігається в бібліотеці. Каталог складається з карток, які вміщують необхідну інформацію про те чи інше літературне джерело (автора, заголовок, місце видання, видавництво, рік видання, кількість сторінок, бібліотечний шифр тощо).

Для того, щоб зробити правильний запис, необхідно ознайомитись із змістом тексту. Конспективний запис слід поділити на частини відповідно до пунктів плану семінару; кожна частина має вміщувати виклад одного з положень, а також його аргументацію. Конспективна форма запису вимагає не тільки фіксації найважливіших положень джерела, а й наведення необхідних міркувань, доведень. Інколи в конспекті, зазвичай на полях, роблять власні зауваження. Ретельно занотовуючи історичні документи чи виписки з них, точно вказують бібліографічні дані публікації (автора, назву документа; місце та рік видання книги; сторінку, з якої зроблена виписка). Наприклад: «Левчук Л. Т., Панченко В. І., Шинкаренко О. В. Історія світової культури. – К.: «Либідь», 1994. – 318 с.», «Тиховська О. М. Психологічне підґрунтя народних уявлень про писанку в світлі світової міфології // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: філософія, культурологія, соціологія. Випуск 16. – Маріуполь: МДУ, 2018. – С. 75–83».

Творча, раціональна робота з книгою з метою глибокого та міцного засвоєння знань передбачає, по-перше, оволодіння методикою читання, по-друге, вміння аналізувати текст і записувати його. Якість засвоєння прочитаного тексту значною мірою залежить від уміння:

- правильно читати;
- розуміти, усвідомлювати й закріплювати прочитане;
- відчувати, переживати прочитане.

Оволодіння студентом методу правильного читання пов'язане з повноцінним повторенням (відтворенням) і резюмуванням змісту тексту. Крім запам'ятовування конкретних фактів студент повинен уміти опрацьовувати отриману інформацію, письмово викладати власну думку щодо прочитаного.

З метою цілеспрямованої та ефективної роботи з текстом студент повинен:

- не переписувати цілі речення чи абзаци, а лише ключові думки, ідеї;

– затримувати увагу на вступному реченні кожного абзацу, особливо, коли це великі абзаци;

– не пропускати так звані слова-сигнали («отже», «таким чином», «підбиваючи підсумки» тощо), які застосовуються для того, щоб загострити увагу на чомусь важливому. Уміння виділяти слова-сигнали в підручниках, посібниках, статтях дуже важливе для розвитку здатності засвоювати прочитаний матеріал у всій його смисловій цілісності, тобто, не спрощуючи й не пропускаючи висновків та оцінок автора;

– уважно ознайомитися з висновками автора.

Одним із шляхів запам'ятовування та засвоєння матеріалу є ведення записів прочитаного. Основні форми записів – план, виписки, тези, анотація, резюме, конспект.

Одне з найбільш складних завдань, яке має виконати студент, – підготовка доповіді. Ознайомившись і вивчивши рекомендовані документи, матеріали, наукові статті, відповідний розділ підручника чи посібника, на завершальному етапі підготовки до семінарського заняття студент повинен підготуватися до доповіді й обговорення запланованих питань.

Доповідь, яку планується виголосити на семінарі, має відповідати таким вимогам:

– методологічно правильно і повно розкрити зміст вибраного питання;

– показати самостійну роботу над історичними джерелами та літературою;

– продемонструвати вміння планувати чітко все те, що вивчається, й зрозуміло формулювати головні питання доповіді.

Слід також розрахувати, щоб час доповіді не перевищував 7-8 хв. Адже інакше студент може не встигнути розкрити питання. До того ж чимало труднощів виникає в процесі самого виступу. Досвід проведення семінарських занять свідчить, що для студента-доповідача особливого значення набувають три фактори:

– володіння матеріалом;

– володіння собою;

– володіння аудиторією.

Звичайно, готуючи доповідь, студент повинен прагнути зробити її не лише досконалою за формою, а й цікавою за змістом. Для цього у виступі, зокрема, необхідно уникати незрозумілих доповідачеві термінів, слів-«паразитів» (наприклад: «ну»), тавтологій (повторення одних і тих же слів), абстрактних понять. Натомість слід навести у своїй доповіді цікаві приклади, приказки, прислів'я, «крилаті» вислови. Їхнє доречне використання пожвавить виступ, зробить його привабливим та більш зручним для запам'ятовування.

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Семінар 1. Культурологія як наука і навчальна дисципліна

1. Предмет і метод культурології.
2. Основні концепції культурології.
3. Особливість культурологічного світосприйняття.
4. Культурологія як наука і навчальна дисципліна.
5. Роль культури в діяльності людини: від первісного ладу до сучасності.
6. Типи, форми і функції культури.
7. Особливості динаміки культури на зламі XX–XXI століть
8. Поняття і сутність світової культури.
9. Поняття і сутність культурної єдності.
10. Головні елементи національної культури.

Методичні рекомендації

У процесі підготовки до семінару студентам необхідно зрозуміти, що культурологія – гуманітарна галузь знань, що вивчає культуру як суспільне явище в контексті її виникнення, розвитку і функціонування. Вона дозволяє глибше осмислити на багатому історико-культурному матеріалі сутність і роль мистецтва, науки, моралі, політики, права, філософії, релігії, розширити світогляд, сприяє формуванню загальної та професійної культури людини.

Предмет культурології – вивчення сутності, структури та функцій культури у всьому різноманітті її видів і форм у контексті як історичних закономірностей її розвитку, так і унікальності та етнічної самобутності її історичних типів.

Культурологія використовує теоретичні та емпіричні методи: системного та діалектичного аналізу, історичний, філософський соціологічний, герменевтичний, семіотичний і порівняльно-історичний та спостереження, опису фактичного матеріалу (соціальної статистики, історичних документів, пам'яток культури, фактів соціокультурного життя тощо).

Основними науковими та освітніми галузями культурології є: філософія культури, соціологія культури, історія культури. Міждисциплінарні галузі культурологічного дослідження: історія, етнографія і антропологія, соціологія, педагогіка і психологія, релігієзнавство, правознавство, демографія тощо.

Готуючись до семінару, слід знати, що термін «культура» походить від латинського слова «cultura» (обробіток, обробка, догляд, поліпшення), що означає спочатку обробку ґрунту, землеробську працю. Процес становлення культури невіддільний від процесу становлення людини, але теоретичне осмислення уявлення про культуру почалося лише в період Нового часу.

Загальноприйнято виділення в культурі матеріальної і духовної сфер. До основних елементів матеріальної культури відносять: знаряддя праці (техніку), житла, транспорт, економічну і побутову інфраструктуру. Матеріальність культури є результатом матеріального способу існування людини в історії. Духовна культура вміщує в собі науку, релігію, мистецтво,

мораль, право, звичаї, традиції. Разом із тим, існує поділ культури на матеріальну і духовну, оскільки матеріальна культура в широкому сенсі є проявом духовної культури.

Усталено також виділяти три форми культури: традиційну (народну), елітарну (класичну), масову (поп-культуру). Поділ на такі форми залежить від того, хто бере участь у створенні культури та її рівнів. Студенти повинні добре уявляти, чим ці форми культури відрізняються одна від одної, їхні особливості.

Окрім того, слід враховувати, що в кожній культурі виділяють наступні типи культур: світову, національну, домінуючу, субкультуру, контр-культуру.

Вивчаючи соціальні функції культури, слід мати на увазі, що вони обумовлені потребами суспільства, особистості і соціальних інститутів. У науковій і навчальній літературі виділяються наступні основні функції культури: освоєння і перетворення світу, комунікативна, конструююча (сигніфікації), накопичення і зберігання інформації, нормативна, релаксації, адаптивно-захисна.

Необхідно зрозуміти, що ХХ ст. стало найбільш динамічним в історії людства, і це вплинуло на характер культури і процеси, що відбуваються в ній. До того ж, на рубежі ХХ ст. і ХХІ ст. людина стикається з багатьма новими, іноді парадоксальними явищами. З одного боку, спостерігається торжество науки, людського інтелекту, культура стає інтернаціональною, інтегруючи духовні цінності практично всіх етнічних регіональних типів, а з іншого – розвивається релігійний фанатизм, національне несприйняття іншомовного населення, протиставлення одна одній різних цивілізацій, несприйняття їхніх культурних цінностей. Це породжує багато запитань про подальші шляхи людства та його культури.

Рекомендована література

Базова

1. Гатальська С. М. Філософія культури. Підручник. – К.: Либідь, 2008. – 328 с.
2. Івашина О. Загальна теорія культури. Навчальний посібник. – К.: Києво-Могилянська академія, 2008. – 216 с.
3. Історія культури Італії: навчальний посібник / Ю. С. Сабадаш, Ю. М. Нікольченко, С. П. Пахоменко. – 2-е вид. виправ. та доп. – Київ: Ліра-К, 2021. – 228 с.
4. Історія світової культури. Культурні регіони: навчальний посібник / кер. авт. кол. Л. Т. Левчук. – 2-ге вид., стереотип. – К.: Либідь, 1997. – 448 с.
5. Кравець М. С. Культурологія. Розвиток культури в інформаційному вимірі: підручник. – Львів: «Новий Світ-2000», 2019. – 259 с.
6. Культурологія: курс лекцій. / Укл. Ю. Сабадаш, Ю. Нікольченко, Л. Дабло, О. Манякіна за заг.ред. Ю. С. Сабадаш – Київ: Ліра-К, 2021. – 216 с.

7. Культурологія. Навчальний посібник. / за ред. Т. Гриценко. – К.: Видавництво «Центр навчальної літератури», 2019. – 392 с.
8. Культурологія: підручник / С. Абрамович, М. Чикарькова. – Видання 3-тє, переробл. та доповн. – К.: Видавничий дім «КОНДОР», 2018. – 452 с.
9. Левчук Л. Історія світової культури. – К.: Видавництво «Центр навчальної літератури», 2019. – 398 с.
10. Лисенко М. С. Конспект лекцій з дисципліни «Культурологія». – Харків: ХНУМГ, 2014. – 117 с.
11. Ніколова Н., Чмихов М. Культурологія. Культурогенез. Навчальний посібник. – К.: Скіф, 2012. – 440 с.
12. Основи культурології. Навчальний посібник. / за ред. Л. Сандюк, Н. Щубелки. – К.: Видавництво «Центр навчальної літератури», 2019. – 400 с.
13. Павленко Ю. В. Історія світової цивілізації: Соціокультурний розвиток людства: навч. пос. – К.: Либідь, 2001. – 360 с.
14. Попович М. В. Нарис історії культури України. – К.: «АртЕк», 1998. – 728 с.
15. Рой Є. Культурологія: історія зарубіжної культури. 2-ге вид., допов. – К.: Логос, 2015. – 390 с.
16. Сучасна культурологія. Навчальний посібник / за ред. К. Кислюк. – К.: Кондор, 2018. – 342 с.

Допоміжна

1. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. – К.: Основи, 1994. – 261 с.
2. Воронкова П. П. Становление человека и культуры. – М.: ИНФРА, 2001. – 567 с.
3. Гірц К. Інтерпретація культур. – К.: Либідь 2001. – 164 с.
4. Губерський Л. В., Андрущенко В. П, Михальченко М. І. Культура. Ідеологія. Особистість: Методологічно-світоглядний аналіз. – К.: Знання України, 2002. – 580 с.
5. Леви-Стросс К. Первобытное мышление. – М.: Республика, 1994. – 384 с.
6. Ліндсей Джек. Коротка історія культури. В 2-х томах. Т. 1: Від доісторичних часів до доби Відродження. – К.: «Мистецтво», 1995. – 240 с.; Т. 2: Від доісторичних часів до доби Відродження. – К.: «Мистецтво», 1995. – 254 с.
7. Лотман Ю. Семиосфера. – СПб.: Искусство-СПБ, 2000. – 704 с.
8. Петров Т. К. Язык, знак, культура. – М.: Высшая школа, 1992. – 236 с.
9. Радзівський В. О. Про теорію та історію субкультур: нариси до субкультурології: – Київ: Логос, 2013. – 276 с.
10. Розин В. Визуальная культура и восприятие: как человек видит и понимает мир. – М.: ЛИБРОКОМ, 2009. – 272 с.
11. Руднев В. П. Словарь культуры XX века. Ключевые понятия и тексты. – М.: Аграф, 1997. – 384 с.

12. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество. – М.: Политиздат, 1992. – 543 с.
13. Тайлор Э. Первобытная культура. – М.: Политиздат, 1989. – 573 с.
14. Тойнбі А. Дослідження історії. У 2-х т. Том 1. – К.: Основи, 1995. – 614 с.
15. Тойнбі А. Дослідження історії. У 2-х т. Том 2. – К.: Основи, 1995. – 406 с.
16. Токарев С. А. Ранние формы религии. – М.: Политиздат, 1990. – 622 с.
17. Українська культура в європейському контексті / Ю. П. Богуцький, В. П. Андрущенко, Ж. О. Безвершук, Л. М. Новохатько. – К.: Знання, 2007. – 680 с.
18. Фромм Э. Иметь или быть? – М.: АСТ, 2000. – 448 с.
19. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. – М.: Издательство АСТ, – 2003. – 603 с.
20. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории. – Т 2. – М. Мысль, 1998. – 606 с.

Інформаційні ресурси

1. Сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua/> –2
2. Сайт Інституту проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв: України: <http://mari.kiev.ua/> –
3. Сайт Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАНУ: <http://etnolog.org.ua/>
4. Культурологія та історія світової культури: <http://elearn.univector.net/login/index.php>
5. Перший в Україні окремий культурологічний портал, який об'єднує різноманітні напрямки з теорії та історії світової культури: <http://lib.npu.edu.ua/internet-resursi.html>
6. Портал о живописи, картинах, стилях в дизайне интерьера и архитектуре, о странах мира, их культурных современных и исторических традициях и художниках: <http://www.wm-painting.ru/>
7. Интернет-ресурси з культурології: <https://studfile.net/preview/3795572/>
8. Культурологія: теми для самостійного опрацювання: <http://kulturolog.org.ua/>
9. Підручники з культурології: <http://studme.com.ua/>
10. Зведений каталог бібліотек Києва. Культура. Культурологія: http://95.164.172.68:2080/kvportal/TopicDescription?topic_id=KvNAKKKiM.Topic.9961&page=6
11. Електронна бібліотека з міфології: <http://www.izbakurnog.historic.ru/>
12. Електронна бібліотека історико-культурного спрямування: <http://bibliotekar.ru/>
13. Електронна бібліотека з гуманітарних наук: www.gumer.info/
14. Безкоштовна електронна бібліотека: <http://freelib.in.ua/>

15. Електронна бібліотека: <http://yanko.lib.ru/>
16. Електронна бібліотека Маріупольського державного університету: http://slibr.mdu.in.ua/index/iak_nas_znaity/0-28
17. Реферати з культури та культурології: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/list/80/>

Семинар 2. Культура Стародавнього Сходу.

1. Основні риси і здобутки культури Стародавнього Сходу.
2. Особливості культури Стародавнього Єгипту.
3. Людина у мистецтві Стародавнього Єгипту.
4. Основні риси і здобутки культури Месопотамії.
5. Зародження та розвиток зороастризму в культурі Месопотамії.
6. Особливості та здобутки культури Стародавньої Індії.
7. Індуїзм та буддизм як релігійно-духовні напрями в культурі Стародавньої Індії.
8. Основні риси та здобутки культури Стародавнього Китаю.
9. Теорія і практика конфуціанства та даосизму в культурі Стародавнього Китаю.
10. Особливості та здобутки давньої культури Японії.

Методичні рекомендації

Відповіді на питання семінару повинні враховувати базове становище, що культурам країн Стародавнього Сходу притаманні певні спільні риси: наявність східних деспотій, тісний зв'язок із релігією, політеїзм, теоцентризм, монументалізм і символічність споруд, розвинені міфологічні уявлення. Розглядати культуру даного регіону на прикладі Єгипту, Месопотамії, Індії, Китаю та Японії слід за наступною схемою: релігійні вірування – освіта – наука – література – мистецтво.

Вивчаючи матеріал з історії культури Стародавнього Єгипту, слід з'ясувати періоди розвитку означеної цивілізації та її політико-адміністративний устрій і духовний світ. Особливістю релігійних поглядів єгиптян було обожнювання природи та земної влади, що призвело до розвинутого пантеону Богів. Яких Богів Єгипту Ви знаєте? Чому їх називають звіроликими? Зверніть увагу, що у єгиптян був розвинений заупокійний культ, у зв'язку з чим виникло бальзамування. Єгиптяни одні з перших винайшли ієрогліфічне письмо. Які типи шкіл існували в Єгипті? Які факти Ви можете навести на користь того, що у Єгипті були розвинуті математика, астрономія, медицина? Слід з'ясувати, що література єгиптян була різноманітна за жанрами: релігійні тексти, філософська лірика, казки, дидактична література. Наведіть приклади.

Мистецтво Стародавнього Єгипту має тісний зв'язок із релігійними уявленнями населення та політичним ладом. Заупокійний культ спонукав будівництво пірамід, які називають одним із чудес світу. Що Ви знаєте про піраміди трьох фараонів – Хеопса, Хефрена, Мікеріна? У чому полягає особливість побудови цих споруд? Назвіть пам'ятки храмового будівництва.

У Єгипті була розвинута скульптура, з якою були пов'язані такі поняття, як пропорція, гармонія, канон (сюжетний, пропорційний, кольоровий). Розкрийте ці поняття і зробіть висновок, у чому полягає особливість скульптури. Який внесок, на Вашу думку, зробили стародавні єгиптяни у скарбницю світової культури?

Розповідаючи про культуру Месопотамії, з'ясуйте час і місце виникнення цієї цивілізації. Чому її ще називали Дворіччя, Межиріччя? Що Ви знаєте про державно-політичний устрій країни? Назвіть народи, які проживали на даній території. Говорячи про релігійні погляди жителів Месопотамії, знайдіть зв'язок між релігією і суворими кліматичними умовами країни. Яких Богів Давнього Єгипту Ви знаєте? Що таке зиккурати?

Особливе значення у культурі Месопотамії мало виникнення писемності. Чому вона мала назву клинопис? Розкажіть про навчальні заклади країни. У чому полягав зміст їхньої освіти? Які наукові відкриття в галузі астрономії, математики, медицини Ви знаєте? Чим відомий цар Хаммурапі? Слід запам'ятати, що література Дворіччя була різноманітною за жанрами: релігійні гімни, міфи, хроніки, царські написи, філософські трактати, записи фольклорних афоризмів тощо. Які питання розглядаються в «Поемі про Гільгамеша»? Які факти свідчать про те, що культура Месопотамії вирізнялася високим розвитком мистецтва, насамперед архітектури. Що Ви знаєте про одне із сімох чудес світу – Вісячі сади Семіраміди? Розкажіть про розвиток скульптури. З'ясуйте, який вплив мала культура Месопотамії на культуру сусідніх народів.

Необхідно звернути увагу на той факт, що у III тис. до н.е. зароджується найдавніша цивілізація Індії – Мохенджо-Даро і Хараппи. Які культурні наслідки мало завоювання півострова Індостан арійськими племенами? Що таке санскрит? Охарактеризуйте найдавніші релігійно-філософські пам'ятки Індії – веди. Яких Богів індуїзму Ви знаєте? Розкажіть про сутність релігійно-філософських течій – джайнізму і буддизму. Якими науковими досягненнями в математиці, медицині, астрології, лінгвістиці відома Індія? Яке місце посідала освіта?

Запам'ятайте, що індійська література є багатою за жанрами: релігійна література, байки, притчі, казки, повчальні новели. Що Ви знаєте про сюжет двох великих епічних поем – «Махабгарати» і «Рамаяни»? Простежте зв'язок релігії та мистецтва Стародавньої Індії. Які храми будували в цій країні? Що Ви знаєте про розвиток культової і світської скульптури? У чому полягає, на Вашу думку, зв'язок індійської культури із країнами Стародавнього Сходу та античним світом?

З'ясуйте, коли і де виникла китайська цивілізація. Аналізуючи релігійне життя китайців, розкажіть про розвиток релігійно-філософських течій – даосизму і конфуціанства. Якими винаходами відомі китайці? Зверніть увагу на зародження філології, поезики, історіографії та розвитку математики, астрономії, медицини. Які пам'ятки літератури Вам запам'яталися? Назвіть характерні риси розвитку архітектури, скульптури і живопису Стародавнього

Китаю. Що Ви знаєте про Велику китайську стіну? У чому полягає оригінальність китайської культури?

Аналізуючи особливості давньої культури Японії, слід звернути увагу на її суттєву відмінність від духовного розвитку попередніх цивілізацій Стародавнього Сходу. Лівова частка японських культурних надбань є результатом розвитку імпортованих із закордону ідей, а не еволюції оригінальних японських концепцій. Так, у IV ст. із материка до Японії проникла техніка обробки металів, сільське господарство і скотарство. У VII ст. японці сприйняли китайський буддизм, конфуціанство, даосизм, ієрогліфічну писемність, планування міст, адміністративний апарат тощо. У XVI ст. в країні поширилося християнство. В означений період набули розвитку нові технології, зокрема виготовлення вогнепальної зброї.

В острівній Японії у XVII ст. сформувалися один народ, одна мова і одна культура. Основи цієї гомогенності були започатковані в період Едо (1603–1867), коли країна проводила політику ізоляції від Заходу. Розпочалося свідоме будівництво японської національної держави, що сприяло уніфікації культури. Зокрема була проведена стандартизація японської мови, впроваджена єдина загальнонаціональна освітня система, встановлена державна релігія – синто, запроваджена військова повинність і створена єдина політична система цінностей на чолі з Імператором, символом нації. Ці заходи сприяли появі гомогенного національно-культурного простору.

Рекомендована література

Базова

1. Гатальська С. М. Філософія культури. Підручник. – К.: Либідь, 2008. – 328 с.
2. Івашина О. Загальна теорія культури. Навчальний посібник. – К.: Києво-Могилянська академія, 2008. – 216 с.
3. Історія культури Італії: навчальний посібник / Ю. С. Сабадаш, Ю. М. Нікольченко, С. П. Пахоменко. – 2-е вид. виправ. та доп. – Київ: Ліра-К, 2021. – 228 с.
4. Історія світової культури. Культурні регіони: навчальний посібник / кер. авт. кол. Л. Т. Левчук. – 2-ге вид., стереотип. – К.: Либідь, 1997. – 448 с.
5. Кравець М. С. Культурологія. Розвиток культури в інформаційному вимірі: підручник. – Львів: «Новий Світ-2000», 2019. – 259 с.
6. Історія художньої культури. Первісність. Стародавній світ: підручник / В. М. Шейко, О. А. Гаврюшенко, О. В. Кравченко. – Харків: ХДАК, 1999. – 209 с.
7. Культурологія: курс лекцій. / Укл. Ю. Сабадаш, Ю. Нікольченко, Л. Дабло, О. Манякіна за заг. ред. Ю. С. Сабадаш – Київ: Ліра-К, 2021. – 216 с.
8. Культурологія. Навчальний посібник. / За ред. Т. Гриценко. – К.: Видавництво «Центр навчальної літератури», 2019. – 392 с.
9. Культурологія: підручник / С. Абрамович, М. Чікарькова. – Видання 3-тє, переробл. та доповн. – К.: Видавничий дім «КОНДОР», 2018. – 452 с.

10. Левчук Л. Історія світової культури. – К.: Видавництво «Центр навчальної літератури», 2019. – 398 с.
11. Лисенко М. С. Конспект лекцій з дисципліни «Культурологія». – Харків: ХНУМГ, 2014. – 117 с.
12. Ніколова Н., Чмихов М. Культурологія. Культурогенез. Навчальний посібник. – К.: Скіф, 2012. – 440 с.
13. Основи культурології. Навчальний посібник. / за ред. Л. Сандюк, Н. Щубелки. – К.: Видавництво «Центр навчальної літератури», 2019. – 400 с.
14. Павленко Ю. В. Історія світової цивілізації: Соціокультурний розвиток людства: навч. пос. – К.: Либідь, 2001. 360 с.
15. Рой Є. Культурологія: історія зарубіжної культури. 2-ге вид., допов. – К.: Логос, 2015. 390 с.
16. Сучасна культурологія. Навчальний посібник / за ред. К. Кислюк. – К.: Кондор, 2018. – 342 с.
17. Чмихов М. О. Давня культура: Навч. посібник. – К.: Либідь, 1994. – 288 с.

Допоміжна

1. Белявский В. Вавилон легендарный и Вавилон исторический. – М.: Ломоносов, 2001. – 272 с.
2. Белова Г. А. Раскопки и открытия в дельте Нила. – СПб.: Алетейя, 2002. – 192 с.
3. Бонгард-Левин Г. М. Древнеиндийская цивилизация. – М.: Восточная литература, 2007. – 544 с.
4. Варакин А., Зданович Л. Тайны исчезнувших цивилизаций. – СПб. М.: РИПОЛ КЛАССИК, 2001. – 480 с.
5. Вейс Г. История культуры народов мира. Древний Египет. Зарождение мировой цивилизации обычаи и нравы, костюм, украшения, предметы быта, вооружение, храмы и жилища. – М.: ЭКСМО, 2005. – 143 с.
6. Вейс Г. История культуры народов мира. Первые сверхдержавы. Ассирия. Вавилон. Персия. – М.: Эксмо, 2005. – 144 с.
7. Емельянов В. В. Древний Шумер. Очерки культуры. – СПб.: Петербургское востоковедение, 2001. – 368 с.
8. Жак К. Нефертити и Эхнатон. Солнечная чета. – М.: Молодая гвардия, 1999. – 215 с.
9. Замаровський В. Спочатку був Шумер. – К.: Веселка, 1983. – 207 с.
10. История и культура древней Индии. Тексты / Сост. А. А. Вигасин. – М.: Изд-во МГУ, 1990. – 352 с.
11. История письма: Эволюция письменности от Древнего Египта до наших дней / Пер. с нем. – М.: Эксмо; СПб.: Terra Fantastica, 2002. – 400 с.: ил.
12. Коростовцев М.А. Религия Древнего Египта. – СПб.: Журнал «Нева»; «Летний сад», 2000. – 464 с.
13. Культура Стародавнього Сходу [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Культура_Стародавнього_Сходу.

14. Ліндсей Джек. Коротка історія культури. В 2-х томах. – Т. 1: Від доісторичних часів до доби Відродження. – К.: «Мистецтво», 1995. – 240 с.
15. Малявин В. В. Китайская цивилизация. – М.: ИПЦ «Дизайн. Информация. Картография»: ООО «Издательство Астрель»: ООО «Издательство АСТ», 2001. – 632 с.
16. Матье М. Э. Искусство Древнего Египта. – М.: В. Шевчук, 2010. – 651 с.
17. Монтэ П. Египет Рамзесов: Повседневная жизнь египтян во времена великих фараонов. – М.: Наука, 1989. – 376 с.
18. Перуден Ф. Цивилизации Древнего мира. – М.: «Махаон», 2005. – 126 с.
19. Садокова А. Р., Корнеева И. В. Культура Японии: учебное пособие. – Южно-Сахалинск: СахГУ, 2019. – 148 с.
20. Солкин В. В. Египет: вселенная фараонов. – М.: Алетейя: Нов. Акрополь, 2001. – 448 с.
21. Фицджеральд С. П. Китай: Краткая история культуры. – СПб.: Евразия, 1998. – 455 с.
22. Швец Н. Н. Словарь египетской мифологии. – М.: ЗАО «Центрполиграф», 2008. – 251 с.
23. Эпос о Гильгамеше. О всё издавшем. – М.: Эксмо, 2005. – 544 с.
24. Якобсен Т. Сокровища тьмы: история месопотамской религии. – М.: Восточная литература РАН, 1995. – 293 с.

Семінар 3. Антична культура.

1. Визначити поняття і сутність античності та античної культури.
2. Основні періоди античної культури.
3. Основні відмінності античної культури від культур стародавніх цивілізацій Сходу.
4. Особливості міфології Стародавньої Греції.
5. Визначити поняття і сутність еллінізму та елліністичної культури.
6. Спільне і відмінне в культурах стародавньої Греції та Стародавнього Риму.
7. Особливості архітектури Стародавнього Риму.
8. Гурток Мецената в культурі Стародавнього Риму.
9. Роль християнства в культурі Стародавнього Риму імператорського періоду.
10. Вплив культури античності на долю світової культури.

Методичні рекомендації

Культуру Стародавньої Греції і культуру Стародавнього Риму об'єднують одним терміном – антична, що в перекладі з латинської означає «давня». Зверніть увагу, що антична культура вважається колискою європейської цивілізації.

Проаналізуйте державний устрій Стародавньої Греції. У зв'язку з цим Ви маєте зазначити, що вона не була єдиною державою, а складалася з міст-держав (полісів). На відміну від монархічно-деспотичних країн Стародавнього Сходу, в Елладі склався республіканський тип рабовласницької держави. Який вплив мала давньогрецька державність на розвиток культури? Як Ви розумієте вислів, що «без античного рабства не було б сучасної цивілізації»? Доведіть, що для культури Стародавньої Греції характерним є антропоцентризм та антропоморфізм. Чому цю культуру називають гуманістичною? Розкажіть про періодизацію культури Еллади. Слід зазначити, що найдавніша цивілізація цього регіону виникла на межі III-II тис. до н.е. на о. Крит. Розкрийте особливості крито-мікенської культури. Чим відомий в культурній спадщині Греції Кносський палац? Що Ви знаєте про досягнення Мінойської цивілізації? Дайте визначення терміна «акрополь».

Основна риса грецької культури – міфологічний спосіб світосприйняття. Які факти свідчать про це? Розкажіть про космогонічні уявлення давніх греків. Запам'ятайте, що грецький пантеон складався із 12 верховних Богів-олімпійців. Назвіть імена цих Богів та вкажіть їхні обов'язки. Як Ви розумієте думку, що релігійний світогляд Греції мав дві риси: антропоморфізм численних Богів і практично повну відсутність догматизму? Які питання розв'язувалися давньогрецькими міфами? Розкажіть кілька міфів, які Ви пам'ятаєте. Які крилаті вислови нагадують нам грецьку міфологію та історію? Зверніть увагу на розвиток драматургії, провідними жанрами якої були трагедія і комедія. Яке місце посідав театр у житті стародавніх греків? Яку роль у становленні театру відігравав грецький бог Діоніс? Що Ви знаєте про творчість «батька трагедії» Есхіла та «батька комедії» Аристофана? Які проблеми вирішувалися у їхніх творах?

У відповідях з'ясуйте, чому один із періодів давньогрецької культури називають гомерівським? Грецька література збагатилася поезією – епічною та ліричною. Порівняйте проблематику поем Гомера та Гесіода. Назвіть імена представників ліричної поезії. Поясніть значення терміна – «Лірична поезія». Зверніть увагу на те, що бурхливий розвиток демократії, науки, літератури, театру відбувся у класичний період. Що Ви знаєте про розвиток таких галузей науки, як філософія, історіографія, медицина, математика? Кого з видатних греків називають «батьком історії» та «батьком медицини»? Зверніть увагу, що саме в Елладі зародилася така наука, як філософія. Назвіть відомих філософів Стародавньої Греції. Важливо з'ясувати, чому в елліністичний період науковим центром стала Александрія Єгипетська? Що таке Музей? Які типи освітніх закладів існували у країні? Які філософські школи доби еллінізму Ви знаєте?

Готуючись до семінару, вкажіть, що основи мистецтва Греції були закладені ще у архаїчний період. Розкажіть про дорійський, іонійський, корінфський архітектурні ордери. Слід зазначити, що в архаїчному періоді виникає монументальна грецька скульптура. Охарактеризуйте два типи скульптури: оголеного юнака (курос) та одягненої дівчини (кора). Які риси

були притаманні цій скульптурі? Слід зазначити, що у мистецтві Стародавньої Греції існували певні стилі розпису кераміки: килимовий, чорнофігурний, червонофігурний. Охарактеризуйте техніку розписів. Розкажіть про розвиток архітектури у класичний період. Що Ви знаєте про споруди Афінського акрополя? Що таке Парфенон, Ерехтейон? Чиї скульптурні творіння були взірцем для скульпторів Стародавньої Греції? Що Ви знаєте про творчість таких видатних скульпторів, як Мирон, Поліклет, Фідій, Скопас, Пракситель? Що Ви знаєте про розвиток живопису того часу?

Переходячи до висвітлення мистецтва елліністичного періоду, зверніть увагу, що характерним було поєднання еллінської та східних культур. Доведіть, що для цієї епохи були характерними монументальність архітектури, поява нових типів світської архітектури? У чому полягає особливість грецької скульптури цього періоду? Розкажіть про чудеса світу, які знаходилися у Греції: Мавзолей в Галікарнасі, Александрійський маяк, Колос Родоський, статуя Зевса Олімпійського, храм Артемиди в Ефесі. Зробіть висновок про вплив давньогрецької культури на світову культуру.

Відповідаючи на питання, пов'язані з культурою Стародавнього Риму, слід зазначити, що завоювання римлянами протягом II-I ст. до н.е. Східного Середземномор'я поклало початок взаємопроникненню грецької і римської культур. Разом з тим, уважати римську культуру лише продовженням грецької є помилковим. Попередником римської культури є культура етрусків, яка сформувалася на Апеннінському півострові в IX-VIII ст. до н.е. Чому Капітолійську вовчицю називають емблемою Риму? Яке значення мало завоювання Етрурії Римом у IV ст. до н.е.? Розкажіть, що запозичили римляни у етрусків.

Зверніть увагу на періодизацію культури Стародавнього Риму. Що являв собою адміністративний устрій Римської держави у різні історичні періоди? Порівняйте устрій міст-держав Стародавньої Греції та єдиної Римської республіки, пізніше – імперії. Розкажіть про взаємопроникнення грецької та римської культур, починаючи з II ст. до н.е. Підкресліть дві складові римської культури: власне римська культура та вплив грецької культури. Чітко розрізняйте греків-естетів та прагматичну, раціональну культуру Риму.

Слід зазначити, що в Римі освіту здобували діти в приватних початкових та середніх школах. Які предмети тут вивчалися? Які науки входили до комплексу «вільних мистецтв»? Розкажіть, які науки були розвинуті у Римі? Зазначте, що римське право було покладене в підґрунтя європейського законодавства. Які галузі знань представляли Гіппарх Терентський, Птолемей, Тіт Лукрецій Кар, Ератосфен, Вітрувій, Юліан, Колумелла? Які наукові праці свідчать про розвиток римської історіографії? Яка наука вважалася царицею наук? Чим прославився Цицерон? Підкресліть, що римська наука йшла шляхом від примноження знань до систематизації і засвоєння раніше накопичених досягнень.

Прославила Рим його література, започаткована греком Лівієм Андроніком. Розкажіть про видатних представників лірики та епосу. З яких

жанрів складалася римська література? Якими творами збагатили літературу поети «Золотого віку Августа» Овідій, Горацій, Вергілій? Кого з ліричних поетів Риму Ви знаєте? Слід зазначити, що театр у житті римлян відігравав не таку значну роль, ніж у давніх греків. Назвіть відомих драматургів. Хто був головним героєм п'єс Плавта?

Зверніть увагу, що римська архітектура дещо поступалася грецькій у виразності й збалансованості елементів, але вирізнялася сміливістю інженерних рішень, монументальністю форм і технічною досконалістю. Який новий матеріал почали використовувати римляни у будівництві? Чим відома Аппієва дорога? Згадайте, які досягнення етрусків у мистецтві запозичили римляни? Зверніть увагу, що провідним мистецтвом Стародавнього Риму була монументальна архітектура. Розкажіть про спорудження Колізею та Пантеону. Яка різниця між базилікою і ротондою?

На відміну від Греції, у Римі переважаючим типом архітектурних споруд стали світські будови, що підкреслювали ідею могутності римської держави. Що Ви знаєте про форум, триумфальні арки? Розкажіть про розвиток образотворчого мистецтва, яке мало світський характер. Що зображували на стінних розписах? Одне з найбільших досягнень римського мистецтва – скульптурний портрет. Запам'ятайте, що на відміну від класичного грецького портрету, який зображав ідеальну людину, римський портрет характеризувався реалістичністю, точністю. На яких прикладах Ви зможете довести це твердження?

Слід розповісти, що давньоримська релігія формувалася на анімістичних і магічних засадах, культу предків і мала синкретичний характер. Імена і функції Богів були запозичені у сусідніх народів, релігія будувалася не на вірі, а на довір'ї, на взаємній домовленості між Богами і людьми. Яких Богів запозичили римляни у етрусків? Після завоювання Греції римський пантеон 12-ти Богів сформувався на основі релігії греків із відповідними римськими іменами. Назвіть імена і сферу діяльності цих Богів. Зверніть увагу, що римська релігія запозичувала образи божеств у всіх підкорених Римом народів. Чи можна вважати, що ця розмаїтість релігійних поглядів призвела до безвір'я населення? З'ясуйте передумови виникнення християнської релігії в Римській імперії та причини її розповсюдження. Які події IV-V ст. н.е. свідчать про занепад Римської імперії?

Рекомендована література

Базова

1. Гатальська С. М. Філософія культури. Підручник. – К.: Либідь, 2008. – 328 с.
2. Зелінский Ф. Ф. История античной культуры: учеб. Пособие. 2-е изд. – СПб: Марс, 1995. 380 с.
3. Івашина О. Загальна теорія культури. Навчальний посібник. – К.: Києво-Могилянська академія, 2008. – 216 с.

4. Історія культури Італії: навчальний посібник / Ю. С. Сабадаш, Ю. М. Нікольченко, С. П. Пахоменко. – 2-е вид. виправ. та доп. – Київ: Ліра-К, 2021. – 228 с.
5. Історія світової культури. Культурні регіони: навчальний посібник / кер. авт. кол. Л. Т. Левчук. – 2-ге вид., стереотип. – К.: Либідь, 1997. – 448 с.
6. Кравець М. С. Культурологія. Розвиток культури в інформаційному вимірі: підручник. – Львів: «Новий Світ-2000», 2019. – 259 с.
7. Культурологія: курс лекцій. / Укл. Ю. Сабадаш, Ю. Нікольченко, Л. Дабло, О. Манякіна за заг.ред. Ю. С. Сабадаш – Київ: Ліра-К, 2021. – 216 с.
8. Культурологія. Навчальний посібник. / за ред. Т. Гриценко. – К.: Видавництво «Центр навчальної літератури», 2019. – 392 с.
9. Культурологія: підручник / С. Абрамович, М. Чікарькова. – Видання 3-тє, переробл. та доповн. – К.: Видавничий дім «КОНДОР», 2018. – 452 с.
10. Левчук Л. Історія світової культури. – К.: Видавництво «Центр навчальної літератури», 2019. – 398 с.
11. Лисенко М. С. Конспект лекцій з дисципліни «Культурологія». – Харків: ХНУМГ, 2014. – 117 с.
12. Ніколова Н., Чмихов М. Культурологія. Культурогенез. Навчальний посібник. – К.: Скіф, 2012. – 440 с.
13. Основи культурології. Навчальний посібник. / за ред. Л. Сандюк, Н. Щубелки. – К.: Видавництво «Центр навчальної літератури», 2019. – 400 с.
14. Павленко Ю. В. Історія світової цивілізації: Соціокультурний розвиток людства: навч. пос. – К.: Либідь, 2001. 360 с.
15. Рой Є. Культурологія: історія зарубіжної культури. 2-ге вид., допов. – К.: Логос, 2015. 390 с.
16. Сучасна культурологія. Навчальний посібник / за ред. К. Кислюк. – К.: Кондор, 2018. – 342 с.

Допоміжна

1. Античность как тип культуры. – М.: Наука, 1988. – 336 с.
2. Баумгартен Ф., Поланд Ф., Вагнер Р. Эллинская культура. – Минск: Харвест; М.: ООО «Издательство АСТ, 2000. – 512 с.: ил.
3. Вейс Г. История культуры народов мира. Древний Рим. Возвышение и упадок империи. – М.: Эксмо, 2005. – 144 с.
4. Вернан Т. П. Происхождение древнегреческой мысли. – М.: Наука, 1988. – 224 с.
5. Винничук Л. Люди, нравы и обычаи Древней Греции и Рима. – М.: Высшая школа, 1988. – 460 с.: ил.
6. Геродот. История. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.vehi.net/istoriya/grecia/gerodot/index.shtml>
7. Гиро Поль. Частная и общественная жизнь греков. – СПб.: «Алетейя», 1995. – 470 с.
8. Греки на українських теренах. Нариси з етнічної історії. Документи, матеріали, карти / кер. авт. кол. М. Ф. Дмитрієнко. – К.: Либідь, 2000. – 488 с.: іл.

9. Греция: Храмы, надгробия и сокровища. – М.: ТЕРРА, 1997. – 168 с.: ил.
10. Древний Рим. История. Быт. Культура: Из книг современных ученых. – М.: Моск. Лицей, 2000. – 432 с.
11. Зайцев А. Культурный переворот в Древней Греции VIII-V вв. до н.э. – СПб.: СПб Ун-т, 2001. – 320 с.
12. Елліністична цивілізація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>.
13. Історія європейської цивілізації. Рим. / за ред. Умберто Еко. – Харків : Фоліо, 2014. – 1104 с.
14. Історія європейської цивілізації. Греція / за ред. Умберто Еко. – Харків: Фоліо, 2015. – 864 с.
15. Коуэл Ф. Древний Рим: быт, религия, культура. – М.: Центрполиграф, 2006. – 255 с.
16. Культура Стародавньої Греції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Культура_Стародавньої_Греції.
17. Куманецкий К. История культуры Древней Греции и Рима. – М.: Высшая школа, 1990 – 456 с.
18. Кун Н. А., Нейардт Н. А. Легенды и мифы Древней Греции и Древнего Рима. – СПб.: 2000. – 608 с.
19. Левек П. Эллинистический мир. – М.: Наука, 1989. – 135 с.
20. Ліндсей Джек. Коротка історія культури. В 2-х томах. – Т. 2: Від доісторичних часів до доби Відродження. – К.: «Мистецтво», 1995. – 256 с.
21. Лисовый И. А., Ревяко К. А. Античный мир в терминах, именах и названиях: слов.-справ.по истории и культуре Древ. Греции и Рима. 2-е изд. – Минск: Беларусь, 1997. – 253 с.
22. Лосев А. Ф. Гомер. – М.: Молодая гвардия, 2006. – 400 с.
23. Лосев Ф. А. Очерки античного символизма и мифологии. – М.: Мысль, 1993. – 959 с.
24. Перуден Ф. Цивилизации Древнего мира. – М.: «Махаон», 2005. – 126 с.
25. Поплавский В. С. Культура триумфа и триумфальные арки Древнего Рима. – М.: Наука, 2000. – 436 с.
26. Сергеенко М. Е. Жизнь Древнего Рима. – СПб.: Журн. «Нева»: Лет. сад, 2000. – 368 с.
27. Тахо-Годи А. А. Греческая мифология. – М.: Искусство, 1989. – 304 с.

Семінар 4. Культура європейського Середньовіччя.

1. Особливості культурної епохи «Європейське Середньовіччя».
2. Хронологічні межі культури європейського Середньовіччя.
3. Культурний зміст Середньовіччя.
4. Періоди культури Середньовіччя.
5. Просторово-тимчасові уявлення середньовічної людини Європи.
6. Роль християнства в європейській культурі Середньовіччя.

7. Визначити поняття і сутність схоластики.
8. Вплив лицарства на європейську культуру.
9. Спільне і відмінне у дороманському, романському і готичному мистецтві.
10. Культура Візантії та її особливості.

Методичні рекомендації

Під час підготовки до семінару студенти підтвердять свої знання в тому, що культура європейського Середньовіччя охоплює період від VI–XV ст. Саме в епоху Середньовіччя були суттєво розширені горизонти європейської культури, сформувалася історико-культурна єдність Європи, укріпилися життєздатні нації і держави, сформувалися сучасні європейські мови, з'явилися твори, що збагатили історію світової культури, досягнуто значних науково-технічних успіхів.

Духовним підґрунтям культурної орієнтації Європи стало християнство, яке виникло у Палестині, що перебувала під владою Римської імперії у I ст. У XIII ст. уся Європа вже сповідувала релігію Христа.

У Західній Європі розквіт культури спостерігався у VIII–IX ст. (Каролінгське Відродження), а з кінця X ст. розпочався новий етап її розвою, який у 20-х рр. XIX ст. назвали романським (від слова «римський»). Романський стиль – перший загальноєвропейський стиль, що запанував у середньовічному мистецтві Західної Європи з X ст. до XII ст.

Готуючись до семінару зафіксуйте, що романський період – пора найвищого розквіту середньовічної культури: героїчного епосу, лицарської культури, куртуазної пригодницької літератури і поезії, театру (міраклі, містерія, мораліте, фарс), сміхової, карнавальної культур.

Другий загальноєвропейський стиль, що виник у XII ст. і був поширений тією чи іншою мірою у багатьох країнах Європи у XIII–XV ст., називається готичним. Готика (з фр., від назви германського племені готів — умовний термін, уживання якого було започатковане за доби Відродження, коли середньовічне мистецтво розглядалося як «варварське») прийшла на зміну романському стилю. Вона була породжена середньовічним містом, яке на цей час стало одним із головних центрів громадського життя.

Куртуазна культура Середньовіччя (з фр. – «вишуканість, чемність») – «культура замку і двору» – представлена переважно лицарською літературою XII–XIII ст. у Західній Європі: лірикою трубадурів і труверів у Франції, менестрелів у Франції та Англії, мінезингерів у Німеччині, а також лицарськими романами.

В означеному періоді набуває поширення карнавальна культура. Еволюція видовищ театрального типу була наступною. Спершу у IX ст. у літургійній (церковній) драмі – театралізованій месі – з'являється ритуал читання священниками за особами епізодів із легенд про народження Ісуса Христа, про його поховання і воскресіння. Театральне видовище, яке виникло у XIII ст., має назву «міраклі» і означає «диво». Всі колізії у цьому жанрі завершувалися дивом, зокрема, втручанням вищих сил – святого Миколая,

діви Марії тощо. Пізніше з'явилася містерія (XIV–XVI ст.), яка виросла із так званих мімічних містерій – міських процесій на честь релігійних свят та урочистих в'їздів у місто королів і розігрувалася у ярмаркові дні на площах, на помості. В інсценованих церковних легендах брали участь сотні осіб. В Європі, особливо у Франції, містерія існувала понад 200 років. Виконавців набирали з міського люду. З XIV ст. містерії почали ставити напівпрофесійні братства («Братство страстей господніх» у Франції та ін.).

Зверніть увагу на особливості культури Візантії у контексті розвитку християнства східного обряду та його впливів на культуру Південної та Східної Європи.

Знайдіть приклади, за якими можна ствердити, що у хронологічних рамках Пізнього Середньовіччя виникає блискуча культура Відродження, яка посідає в історії Європи особливе місце і характеризується неповторною своєрідністю. Вона вражає сучасника великою кількістю яскравих талантів, шедеврами мистецтва і літератури, що мають світове значення.

Рекомендована література **Базова**

1. Гатальська С. М. Філософія культури. Підручник. – К.: Либідь, 2008. – 328 с.
2. Івашина О. Загальна теорія культури. Навчальний посібник. – К.: Києво-Могилянська академія, 2008. – 216 с.
3. Історія культури Італії: навчальний посібник / Ю. С. Сабадаш, Ю. М. Нікольченко, С. П. Пахоменко. – 2-е вид. виправ. та доп. – Київ: Ліра-К, 2021. – 228 с.
4. Історія світової культури. Культурні регіони: навчальний посібник / кер. авт. кол. Л. Т. Левчук. – 2-ге вид., стереотип. – К.: Либідь, 1997. – 448 с.
5. Історія художньої культури. Середньовіччя. Відродження: підручник / В. М. Шейко, О. А. Гаврюшенко, О. В. Кравченко. – Харків: ХДАК, 2001. – 189 с.
6. Кравець М. С. Культурологія. Розвиток культури в інформаційному вимірі: підручник. – Львів: «Новий Світ-2000», 2019. – 259 с.
7. Культурологія: курс лекцій. / Укл. Ю. Сабадаш, Ю. Нікольченко, Л. Дабло, О. Манякіна за заг.ред. Ю. С. Сабадаш – Київ: Ліра-К, 2021. – 216 с.
8. Культурологія. Навчальний посібник. / за ред. Т. Гриценко. – К.: Видавництво «Центр навчальної літератури», 2019. – 392 с.
9. Культурологія: підручник / С. Абрамович, М. Чікарькова.– Видання 3-тє, переробл. та доповн. – К. : Видавничий дім «КОНДОР», 2018. – 452 с.
10. Левчук Л. Історія світової культури. – К.: Видавництво «Центр навчальної літератури», 2019. – 398 с.
11. Лисенко М. С. Конспект лекцій з дисципліни «Культурологія». – Харків: ХНУМГ, 2014. – 117 с.
12. Ніколова Н., Чмихов М. Культурологія. Культурогенез. Навчальний посібник. – К.: Скіф, 2012. – 440 с.

13. Основи культурології. Навчальний посібник. / за ред. Л. Сандюк, Н. Щубелки. – К.: Видавництво «Центр навчальної літератури», 2019. – 400 с.
14. Павленко Ю. В. Історія світової цивілізації: Соціокультурний розвиток людства: навч. пос. – К.: Либідь, 2001. 360 с.
15. Попович М. В. Нарис історії культури України. – К.: «АртЕк», 1998. – 728 с.
16. Рой Є. Культурологія: історія зарубіжної культури. 2-ге вид., допов. – К.: Логос, 2015. 390 с.
17. Сучасна культурологія. Навчальний посібник / за ред. К. Кислюк. – К.: Кондор, 2018. – 342 с.

Допоміжна

1. Абеляр П. История моих бедствий. – М.: Республика, 1992. – 128 с.
2. Бартольд В. В. Работы по истории ислама и Арабского халифата. – М.: «Восточная литература» РАН, 2002. – 784 с.
3. Бахтин М. М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура Средневековья и Ренессанса. – М.: Художественная литература, 1990. – 543 с.
4. Безобразов П., Любарский Я. Византийский писатель и государственный деятель Михаил Пселл: личность и творчество. – СПб.: Алетейя, 2001. – 544 с.
5. Бибииков М. В. История литературы Византии. – СПб.: Алетейя, 1998. – 318 с.
6. Бицилли П. М. Элементы средневековой культуры. – М.: Мифрил, 1995. – 264 с.
7. Бычков В. В. 2000 лет христианской культуры *sub specie aethetica*. В 2-х т. Т. 1: Раннее христианство. Византия. – М., СПб., 1999. – 575 с.
8. Васильев А. А. История средних веков. – М.: Республика, 1993. – 511 с.
9. Вейс Г. История культуры народов мира. Пламенеющая готика. Европейское Средневековье. – М.: Эксмо, 2006. – 144 с.
10. Гайденко В. П., Смирнов Г. А. Западноевропейская наука в Средние века. – М.: Наука, 1989. – 352 с.
11. Гуревич А. Я. Средневековый мир: культура безмолвствующего большинства. – М.: Искусство, 1990. – 396 с.
12. Даркевич В. П. Светская праздничная жизнь Средневековья IX-XVI вв. – М.: Индрик, 2006. – 556 с.
13. Дюби Ж. Европа в средние века. – Смоленск: Полиграмма, 1994. – 320 с.
14. Иванов К. Н. Многоликое Средневековье. – М.: Алетейя, 2000. 432 с.
15. Каждан А. П. Византийская культура (X-XII вв.). Изд. 2-е, испр. и доп. – СПб.: Алетейя, 2006. 280 с.
16. Карсавин Л. П. Монашество в средние века. – М.: Высшая школа, 1992. – 186 с.
17. Кенигсберг Г. Средневековая Европа 400-1500 годы. – М.: Изд-во «Весь мир», 2001. – 236 с.

18. Культура Византиї, друга половина VII-XII в. – М.: Наука, 1989. – 680 с.
19. Культура Середніх віків і Нового часу / Під ред. С. Д. Серебряного. – М., Наука. – 1987. – 429 с.
20. Культура Середньовіччя і Відродження: хрестоматія / Склад. Н. Л. Перська. – Харків: Факт, 1998. – 352 с.
21. Ле Гофф Ж. Цивілізація середньовічного Заходу. – М.: Прогрес, 1992. – 376 с.
22. Ліндсей Джек. Коротка історія культури. В 2-х томах. – Т. 2: Від доісторичних часів до доби Відродження. – К.: «Мистецтво», 1995. – 256 с.
23. Литаврін Г. Г. Як жили візантійці. – СПб: Алетейя, 1997. – 254 с.
24. Майоров А. В. Русь, Візантія і Західна Європа. Із історії внешнеполітичних і культурних зв'язів кінця XII-початку XIII вв. – СПб.: Дмитрій Буланін, 2011. – 800 с.
25. Райс Д. Т. Искусство Византии. – М.: Слово, 2002. – 256 с.
26. Руа Ж. Ж. Історія лицарства. – М.: Ексмо, 2007. – 448 с.
27. Тяжелов В. Н. Искусство средних веков в Западной и Центральной Европе. – М.: Искусство, 1981. – 384 с.
28. Удальцова З. В. Візантійська культура. – М.: Наука, 1988. – 289 с.
29. Хамаза Е. Французський театр: від Середньовіччя до Нового часу. – СПб.: Алетейя, 2003. – 144 с.
30. Хейзінга Й. Осень Середньовіччя: дослідження форм життєвого укладу і форм мислення в XIV–XV віках у Франції і Нідерландах. – СПб.: Ізд-во Івана Лимбаха, 2011. – 768 с.
31. Ястребицька А. Л. Середньовічна культура і місто в новій історичній науці. – М.: Інтерпракс, 1995. – 416 с.

Семинар 5. Культура епохи Відродження.

1. Визначити поняття і сутність епохи Відродження у Західній Європі.
2. Періоди культури Відродження у Західній Європі.
3. Гуманістичний світогляд, притаманний європейській культурі епохи Відродження.
4. Індивідуалізм та емансипація повсякденного аскетизму – переважаючі характеристики культури Відродження.
5. Творчість італійських літераторів, із якими пов'язують початок культури Відродження у Західній Європі.
6. Особливості італійського Ренесансу.
7. Видатні італійські живописці, що репрезентують образотворче мистецтво Високого Ренесансу.
8. Особливості Північного Ренесансу.
9. Визначити поняття і сутність караваджизму.
10. Ренесансний антропоцентризм та його вплив на Реформацію у Західній Європі.

Методичні рекомендації

У відповідях на питання семінару підкресліть, що Відродження (Ренесанс) – це період у розвитку європейської культури, що тривав із кінця XIII ст. до початку XVII ст. Зверніть увагу, що батьківщиною культури Відродження була Італія. Які країни зазнали впливу культури Відродження? Що означає термін «Відродження»? Знайдіть зв'язок між античністю і культурою Відродження. Говорячи про історичні передумови виникнення нової культури, простежте взаємозв'язок економічного розвитку італійських міст із культурною сферою. Підкресліть, що епоха західноєвропейського Відродження була зумовлена сильною тимчасовою кризою католицької церкви. Як Ви гадаєте, чи вірно вважати культуру епохи Відродження продовженням Середньовічної культури?

Визначте характерні риси культури епохи Відродження. Чому її називають культурою антропоцентризму? Запам'ятайте, що для розвитку культури ренесансу є характерним: відродження античних культурних традицій, розвиток мистецтва (насамперед, живопису і скульптури), духовна секуляризація, формування національних мов, становлення національних літератур. Зверніть увагу на те, що в XIII–на початку XIV століття змінився погляд на реальність, виникли нові ідеї, які привели до радикальних змін в усіх сферах ідеології та світогляду, і які були неможливими в умовах античного або середньовічного суспільства.

Охарактеризуйте розвиток природознавства, точних наук, експериментальної науки, появу технічних винаходів. Визначте місце гуманітарних наук. Який вплив на розвиток культури епохи Відродження мали Великі географічні відкриття? Культура Ренесансу – це культура, створена з двох джерел: язичницько-античного і християнсько-середньовічного. Доведіть, що середньовічний теоцентризм витіснявся антропоцентричним світобаченням. На які періоди поділяється культура Ренесансу?

Слід звернути увагу на те, що головною рисою культури Відродження став новий світогляд – гуманізм. Розкрийте сутність цього терміна. На відміну від світогляду епохи Середньовіччя, де в центрі світу стояв Бог, для світогляду епохи Ренесансу характерною є людина. Людину було проголошено найвищою цінністю, а її самореалізацію – єдиною метою життя. Зазначте, що гуманізм на перше місце висував наукові знання, орієнтував людину на пізнання навколишнього світу і самої себе завдяки розуму. Які факти свідчать про початок відновлення античної спадщини? Яку роль у суспільстві відгравали давні мови? Які науки відносили до комплексу «вільних наук» у програмах вищих навчальних закладів? Ви згодні з думкою, що гуманісти надавали перевагу розуму над вірою? Чи можна назвати культуру Відродження культурою християнською?

Слід зазначити, що гуманізм поклав край духовній монополії католицької церкви в Західній Європі. Якою була реакція церкви на нове світобачення?

Що таке ересь? Що Ви знаєте про інквізицію? Чи були серед представників церкви гуманісти? Яких видатних гуманістів Ви знаєте?

Охарактеризуйте, як гуманізм проявився у літературних творах та витворах мистецтва. Для літератури епохи Ренесансу характерним є наслідування античних літературних традицій. Що Ви знаєте про першого поета епохи Відродження Данте Аліг'єрі та його твір «Божественна комедія»? Як Ви вважаєте, чому Франческо Петрарку назвали батьком гуманістичної культури в Європі, засновником гуманізму? Який літературний жанр започаткував Петрарка? Розкажіть, який видатний літератор заклав підвалини європейської новели, написавши твір «Декамерон»? Як Ви гадаєте, що об'єднує всіх цих майстрів літератури? З'ясуйте, літературу яких країн збагатили такі видатні творці, як В. Шекспір, Ф. Рабле, М. Сервантес, Е. Роттердамський, Д. Чосер? Які їхні твори Ви знаєте? Назвіть представників утопічного соціалізму. Які ідеї покладені в основу їх творів? Які жанри ренесансної драматургії з'явилися у цей період? Якою були тематика та проблематика театральних вистав?

Гуманістичний світогляд яскраво проявився у мистецтві епохи Ренесансу. Культура італійського Відродження збагатилася творами живописців Джотто ді Бондоне, Сандро Ботічеллі, Рафаеля Санті, архітектора Філіппо Брунелескі, скульптора Донателло, мистця і вченого Леонардо да Вінчі, майстра живопису, скульптора, архітектора Мікеланджело Буонарроті. Якими витворами мистецтва відомі ці митці? Чи згодні Ви з думкою, що найбільш яскраво живопис і скульптуру епохи Відродження репрезентують Леонардо да Вінчі, Рафаель, Мікеланджело? Охарактеризуйте їхній творчий доробок. Зверніть увагу на нові ідеї в архітектурі, живописі. Яких художників Північного Відродження Ви знаєте? Які наслідки мала культура Відродження для подальшого культурного розвитку людства?

Рекомендована література

Базова

1. Гатальська С. М. Філософія культури. Підручник. – К.: Либідь, 2008. – 328 с.
2. Івашина О. Загальна теорія культури. Навчальний посібник. – К.: Києво-Могилянська академія, 2008. – 216 с.
3. Історія культури Італії: навчальний посібник / Ю. С. Сабадаш, Ю. М. Нікольченко, С. П. Пахоменко. – 2-е вид. виправ. та доп. – Київ: Ліра-К, 2021. – 228 с.
4. Історія світової культури. Культурні регіони: навчальний посібник / кер. авт. кол. Л. Т. Левчук. – 2-ге вид., стереотип. – К.: Либідь, 1997. – 448 с.
5. Кравець М. С. Культурологія. Розвиток культури в інформаційному вимірі: підручник. – Львів: «Новий Світ-2000», 2019. – 259 с.
6. Культурологія: курс лекцій. / Укл. Ю. Сабадаш, Ю. Нікольченко, Л. Дабло, О. Манякіна за заг.ред. Ю. С. Сабадаш – Київ: Ліра-К, 2021. – 216 с.

7. Культурологія. Навчальний посібник. / за ред. Т. Гриценко. – К.: Видавництво «Центр навчальної літератури», 2019. – 392 с.
8. Культурологія: підручник / С. Абрамович, М. Чікарькова. – Видання 3-тє, переробл. та доповн. – К.: Видавничий дім «КОНДОР», 2018. – 452 с.
9. Левчук Л. Історія світової культури. – К.: Видавництво «Центр навчальної літератури», 2019. – 398 с.
10. Лисенко М. С. Конспект лекцій з дисципліни «Культурологія». – Харків: ХНУМГ, 2014. – 117 с.
11. Ніколова Н., Чмихов М. Культурологія. Культурогенез. Навчальний посібник. – К.: Скіф, 2012. – 440 с.
12. Основи культурології. Навчальний посібник. / за ред. Л. Сандюк, Н. Щубелки. – К.: Видавництво «Центр навчальної літератури», 2019. – 400 с.
13. Павленко Ю. В. Історія світової цивілізації: Соціокультурний розвиток людства: навч. пос. – К.: Либідь, 2001. 360 с.
14. Попович М. В. Нарис історії культури України. – К.: «АртЕк», 1998. – 728 с.
15. Рой Є. Культурологія: історія зарубіжної культури. 2-ге вид., допов. – К.: Логос, 2015. 390 с.
16. Сучасна культурологія. Навчальний посібник / за ред. К. Кислюк. – К.: Кондор, 2018. – 342 с.

Допоміжна

1. Баткин Л. М. Итальянское Возрождение: Проблемы и люди. – М.: РГГУ, 1995. – 446 с.
2. Бахтин М. М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура Средневековья и Ренессанса. – М.: Художественная литература, 1990. – 543 с.
3. Брагина Л. М. Итальянский гуманизм эпохи Возрождения: Идеалы и практика культуры. – М.: Изд-во Московского ун-та, 2002. – 384 с.
4. Бурхард Я. Культура Возрождения в Италии. – М.: Юрист, 1996. – 591 с.
5. Вазари Дж. Жизнеописание наиболее знаменитых живописцев, ваятелей и зодчих. – М.: Альфа-книга, 2008. – 642 с.
6. Вейс Г. История цивилизации: архитектура, вооружение, одежда, утварь. Т. 3. Новое время (XIV-XIX вв.). – М.: ЭКСМО-ПРЕСС, 2000. – 768 с.
7. Воронина Т. С., Мальвина Н. Л., Стародубова В. В. Искусство Возрождения в Нидерландах, Франции, Англии. – М.: Искусство, 1994. – 175 с.
8. Гарен Э. Проблемы итальянского Возрождения. – М.: Прогресс, 1986. – 396 с.
9. Западноевропейский театр от эпохи Возрождения до рубежа XIX-XX вв.: очерки / отв. ред. М. Ю. Давыдова. – М.: РГГУ, 2001. – 436 с.
10. История искусств стран Западной Европы от Возрождения до начала 20 века: / Е. И. Ротенберг, В. В. Ошис, А. К. Якимович и др. – М.: Искусство, 1995. – 392 с.

11. История культуры стран Западной Европы в эпоху Возрождения / Под ред. Л. М. Брагиной. – М.: Высшая школа, 1999. – 479 с.
12. Культура Средних веков и Нового времени / Под ред. С. Д. Серебряного. – М.: Наука. – 1987. – 429 с.
13. Культура эпохи Возрождения: сборник научных статей / ред. коллегия: Л. М. Горфункель, А. Н. Немилов и др. – Л. : Изд-во ЛО «Наука», 1986. – 256 с.
14. Ліндсей Джек. Коротка історія культури. В 2-х томах. Т. 2: Від доісторичних часів до доби Відродження. – К.: «Мистецтво», 1995. – 256 с.
15. Лисовский В. Г. Архитектура эпохи Возрождения. Италия. – СПб.: Азбука-классика, 2007. – 613 с.
16. Лосев А. Ф. Эстетика эпохи Возрождения. – М.: «Мысль», 1982. – 623 с.
17. Пинский Л. Ренессанс. Барокко. Просвещение. – М.: РГГУ, 2002. – 829 с.
18. Рутенбург В. И. Титаны Возрождения. – Л.: Наука, 1991. – 144 с.
19. Стам С. М. Корифеи Возрождения. Искусство и идеи гуманистического свободомыслия. – М.: Вузовская книга, 2012. – 670 с.
20. Степанов А. Искусство эпохи Возрождения: Нидерланды, Германия, Франция, Испания, Англия. – СПб.: Азбука-классика, 2009. – 639 с.
21. Шайтанов И. О. История зарубежной литературы: эпоха Возрождения. 3-изд., испр. и доп. – М.: Юрайт, 2014. – 699 с.

Семінар 6. Культура Нового часу.

1. Засадничі риси раціоналістичної культури Нового часу?
2. Особливості художнього стилю Бароко.
3. Ідеологія культури Просвітництва в Європі у другій половині XVIII ст.
4. Художні напрями, притаманні Просвітництву.
5. Основні причини виникнення романтизму в європейській культурі першої половини XIX ст.
6. Естетичні засади романтизму.
7. Визначити поняття і сутність реалізму у культурі другої половини XIX ст.
8. Реалізм в образотворчому мистецтві другої половини XIX ст.
9. Реалізм у музиці другої половини XIX ст.
10. Особливості модернізму в культурі Європи кінця XIX–початку XX ст.

Методичні рекомендації

У процесі підготовки до семінару зважте на те, що європейську культуру XVII-XIX ст. називають Новим Часом. У цей період формуються підвалини сучасного світу. Вона базується на буржуазному способі виробництва, має єдиний духовний дороговказ – розвиток особистості; її визначальні риси – гуманізм, антропоцентризм, європоцентризм, раціоналізм.

Зверніть увагу на те, що кожне століття має свій культурний вигляд, свою специфіку:

– XVII ст. – це час, коли людство сподівалося на можливість удосконалення світу на гуманістичних, життєстверджуючих, творчих засадах; формування національних культур, століття наукової революції, коли розвиток наукових знань почав випереджувати техніку. У цей час живуть Г. Галілей. І. Ньютон. Й. Кеплер, Р. Декарт, Б. Паскаль. Це століття «революційної критики» феодалізму у Нідерландах та Англії й раціональної критики-схоластики у Франції та інших країнах;

– XVIII ст. – століття Просвітництва;

– XIX ст. – епоха розквіту буржуазної культури.

Філософія Нового Часу була започаткована Рене Декартом, автором постулату: «Я мислю, отже існую», який відкидав пізнання, сприйняті на віру. Формула англійського філософа Френсіса Бекона «Знання – сила», спираючись на ідеї соціального прогресу, здійснила великий вплив на розвиток європейської цивілізації.

XVII ст. має дуже багато здобутків у розвитку художньої культури. Головний напрямок у мистецтві та літературі – Бароко. У мистецтві живопису утверджуються як самостійні жанри пейзажу та портрету, виникають натюрморт і анімалістичний жанр. У музиці народжується опера (перша опера – «Орфей» К. Монтеверді).

Найбільш яскраво Бароко проявилось в католицьких країнах: Італії, Іспанії, Франції, Фландрії, Чехії, Польщі. Центральна постать епохи Бароко – фландрський живописець П. Рубенс. У Голандії яскравою постаттю був художник Рембрандт ван Рейн.

Колискою класицизму в Європі стала Франція. Це художній стиль у європейській літературі та мистецтві XVII–XVIII ст., ідейним підґрунтям якого став раціоналізм, а визначальною рисою – звернення до образів і форм античного мистецтва та літератури як ідеального художньоестетичного еталону. Предметом мистецтва мало бути лише прекрасне, піднесене, героїчне і духовне. Сюжети запозичувалися з міфології, історії чи біблійних текстів. Головною постаттю у живописі класицизму став Н. Пуссен, у якого важливою була тема гармонії людини і природи.

Класицизм в архітектурі втілювався у Версальському ансамблі, побудованому під час правління Людовика XIV. Стиль класицизму утвердився в літературі, де виструнчилася ієрархія жанрів, які поділялися на високі (трагедія, ода) та низькі (комедія, сатира, байка). Провідне місце належало трагедії. Славу французькому театру забезпечили драматурги: П. Корнель, Ж. Расін та Ж. Б. Мольєр, засновник жанру «високої комедії». Великої популярності набули байки Ж. Лафонтена.

XVIII ст. – початкова епоха в становленні буржуазного суспільства. Це період падіння релігії та посиленого вироблення нового буржуазного світогляду. Переломним моментом в історії людства вважається XVIII ст., яке називають віком Просвітництва. Просвітництво – це політичний, ідейно-

філософський та культурний рух, поширений у країнах Західної Європи та Північної Америки. Ідеологічна доктрина Просвітництва виникла в Англії у XVII ст. (Джон Локк) і отримала широкий розвиток у XVIII ст. у Франції (Вольтер, Д. Діро, Ж.-Ж. Руссо).

Головні риси Просвітництва: ідея рівності всіх людей перед законом і людьми; ідея свободи (слова, совісті, друку), перемога розуму над почуттями, історичний оптимізм. Просвітники вважали, що досягнення ідеального суспільства можливе лише через звільнення людини від релігійних та станових забобонів завдяки розповсюдженню освіти і науки. У Німеччині Просвітництво пов'язане з іменами І. Канта, Г. Лессінга, Й. Гердера і «універсального генія» Й. В. Гете.

Епоха Просвітництва була багатою на нові ідеї. Просвітницька ідеологія теоретично підготувала здійснення буржуазних революцій в Західній Європі та Північній Америці. Нові просвітницькі ідеї та концепції мали велике значення для переходу до нового історичного періоду розвитку європейської цивілізації, вони відіграли активну роль у подальшому соціокультурному розвитку європейських країн, створенні нових матеріальних і духовних цінностей.

В епоху Просвітництва розповсюджувалися ідеї, що були спрямовані проти релігійного світогляду та феодально-монархічного ладу. Блискуча плеяда французьких просвітителів здійснила нищівну критику релігії та церкви.

В епоху Просвітництва з'явилася ідея культурно-історичного прогресу. З новим поглядом на розвиток суспільства просвітителі поєднали теоретико-економічні, правові, моральні, виховні проблеми. В епоху Просвітництва поняття культури, яке пов'язували з ідеями всеперемагаючого розуму, набуває особливого значення. Особливу позицію у поглядах на сучасну цивілізацію мав французький просвітитель Ж. Ж. Руссо, який висунув альтернативну концепцію «природної людини».

В епоху Просвітництва література і мистецтво, завдяки новим ідеям і критеріям, значно розширили коло пізнавальних, етичних і естетичних проблем. Прояви художньої культури набули більшої різноманітності. Література і мистецтво розвивалися у річищі певних ідейно-художніх напрямків або стилів.

Особлива роль просвітителів відводилася у літературі. Друковане слово мало велику вагу у розповсюдженні нових ідей, створенні ідеального образу культурної особистості, вихованні людей на яскравих художніх повістях, романах, драмах, публіцистичних і критичних есе, статтях. В епоху Просвітництва з'явилися і набули популярності філософські повісті та романи, які глибоко осмислювали проблеми сучасного життя суспільства.

У процесі підготовки до семінару необхідно визначити яскравих представників культури Бароко і Просвітництва у Західній Європі та охарактеризувати їхню творчість.

Під час підготовки відповіді щодо розвитку культури XIX ст. необхідно усвідомити, що в результаті промислового перевороту відбулося формування індустріального суспільства, де праця стає ідеалом, а згодом – ідолом. Головною цінністю індустріальної цивілізації стає технічний прогрес та наука. За підрахунками П. Сорокіна, «тільки XIX ст. дало відкриттів та винаходів більше, ніж у попередні століття разом узяті, а саме – 8527».

Наукова революція змусила переглянути християнську версію походження світу, його існування як втілення божественного промыслу, в диво непорочного зачаття, фізичного відродження з мертвих тощо. Відбувається еволюція світогляду. Отже, в XIX ст. відбувається криза християнської космології, яка переростає в кризу християнського світогляду та моралі. В суспільстві знижується доля релігійного та підвищується вага світського мистецтва.

У XIX ст. формується класична модель інститутів художньої культури, а також зароджуються складові «масової культури» (фотографія, кіно, реклама тощо).

Слід запам'ятати, що мистецтво XIX ст. у своєму розвитку пройшло кілька етапів: епоха романтизму (перша пол. XIX ст.), епоха реалізму (друга пол. XIX ст.), початок епохи модернізму (на зламі XIX–XX ст.). Загалом же XIX ст. стало найбільш насиченим у розвитку світової культури. Серед його видатних надбань – реалізм – і дотепер лишається одним із провідних культурних напрямків.

У процесі підготовки до семінару необхідно визначити найбільш яскравих представників західної культури XIX ст. та охарактеризувати їхню творчість.

Рекомендована література

Базова

1. Гатальська С. М. Філософія культури. Підручник. – К.: Либідь, 2008. – 328 с.

2. Івашина О. Загальна теорія культури. Навчальний посібник. – К.: Києво-Могилянська академія, 2008. – 216 с.

3. Дрогова Л. Н. История западноевропейской культуры Нового времени (XVI-XIX вв.): уч. пособие. – М.: КНОРУС, 2013. – 216 с.

4. Історія культури Італії: навчальний посібник / Ю. С. Сабадаш, Ю. М. Нікольченко, С. П. Пахоменко. – 2-е вид. виправ. та доп. – Київ: Ліра-К, 2021. – 228 с.

5. Історія світової культури. Культурні регіони: навчальний посібник / кер. авт. кол. Л. Т. Левчук. – 2-ге вид., стереотип. – К.: Либідь, 1997. – 448 с.

6. Історія художньої культури. Західна Європа XIX-XX ст.: підруч. для студ. вищ. навч. закл. мистецтва і культури / В. М. Шейко, О. А. Гаврюшенко, О. В. Кравченко. – Харків: ХДАК, 2001. 205 с.

7. Кертман Л. Е. История культуры стран Европы и Америки (1870-1917): Учеб. пособие. – М.: Высш. шк., 1987. – 304 с.

8. Кравець М. С. Культурологія. Розвиток культури в інформаційному вимірі: підручник. – Львів: «Новий Світ-2000», 2019. – 259 с.
9. Культурологія: курс лекцій. / Укл. Ю. Сабадаш, Ю. Нікольченко, Л. Дабло, О. Манякіна за заг.ред. Ю. С. Сабадаш – Київ: Ліра-К, 2021. – 216 с.
10. Культурологія. Навчальний посібник. / за ред. Т. Гриценко. – К.: Видавництво «Центр навчальної літератури», 2019. – 392 с.
11. Культурологія: підручник / С. Абрамович, М. Чікарькова. – Видання 3-тє, переробл. та доповн. – К.: Видавничий дім «КОНДОР», 2018. – 452 с.
12. Левчук Л. Історія світової культури. – К.: Видавництво «Центр навчальної літератури», 2019. – 398 с.
13. Лисенко М. С. Конспект лекцій з дисципліни «Культурологія». – Харків: ХНУМГ, 2014. – 117 с.
14. Ніколова Н., Чмихов М. Культурологія. Культурогенез. Навчальний посібник. – К.: Скіф, 2012. – 440 с.
15. Основи культурології. Навчальний посібник. / За ред. Л. Сандюк, Н. Шубелки. – К.: Видавництво «Центр навчальної літератури», 2019. – 400 с.
16. Павленко Ю.В. Історія світової цивілізації: Соціокультурний розвиток людства: навч. пос. К.: Либідь, 2001. 360 с.
17. Попович М. В. Н арис історії культури України. – К.: «АртЕк», 1998. – 728 с.
18. Рой Є. Культурологія: історія зарубіжної культури. 2-ге вид., допов. – К.: Логос, 2015. 390 с.
19. Сучасна культурологія. Навчальний посібник / за ред. К. Кислюк. – К.: Кондор, 2018. – 342 с.

Допоміжна

1. Андерсон К. М. Культура епохи Просвещения. – М.: Наука, 1993. – 255 с.
2. Бажак К. История фотографии. Возникновение изображения. – М.: Астрель, АСТ, 2006. – 159 с.
3. Бартрум Д. Дюрер. – М.: Ниола-Пресс, 2010. – 96 с.
4. Белый А. Символизм как миропонимание. – М.: Республика, 1994. – 528 с.
5. Бродская Н. Импрессионизм: Открытие цвета и света. – СПб.: Аврора, 2002. – 256 с.
6. Вебер М. Протестанська етика і дух капіталізму. – К.: Наш формат, 2018. – 216 с.
7. Герман М. Импрессионизм. Основоположники и последователи. – СПб.: Азбука, 2008. – 520 с.
8. Даниэль С. М. Рококо. От Ватто до Фрагонара. – СПб: Азбука-классика, 2007. – 335 с.
9. История искусств стран Западной Европы от Возрождения до начала 20 века: / Е. И. Ротенберг, В. В. Ошис, А. К. Якимович и др. – М.: Искусство, 1995. – 392 с.

10. Кириллина Л. Классический стиль в музыке XVIII-нач. XIX вв. – М.: Московская гос. консерватория, 1996. – 189 с.
11. Культура Средних веков и Нового времени / Под ред. С. Д. Серебряного. – М.: Наука, 1987. – 429 с.
12. Лоранс де Кар. Прерафаэлиты. Модернизм по-английски. – М.: Астрель, АСТ, 2002. 128 с.
13. Мировая художественная культура: XIX век: Изобразительное искусство, музыка и театр / Е. П. Львова, Д. В. Сарабьянов, Е. А. Борисова и др. Т. 3. Кн. 1. – СПб.: Питер, 2007. – 460 с.
14. Модернизм. Анализ и критика основных направлений / ред. Ванслов В. М.: Искусство, 1987. – 400 с.: ил.
15. Ревалд Дж. История импрессионизма. – М.-Л.: Искусство, 1959. – 503 с.
16. Роз Мари и Райнер Хаген. Брейгель. – М.: Taschen/Арт-Родник, 2002. – 96 с.
17. Рославец О. Реалізм у живописі Франції XIX ст. – К.: Мистецтво, 1979. – 99 с.
18. Якимович А. Новое время. Искусство и культура XVII-XVIII веков. – СПб.: Азбука, 2004. – 440 с.

Семінар 7. Культура XX–XXI століть.

1. Основні риси хронотопу світової культури Новітнього часу.
2. Визначальні чинники культурної ситуації у світі в XX ст.
3. Світобачення європейської людини в XX ст.
4. Особливості модернізму в культурі Новітнього часу.
5. Вплив тоталітаризму на розвиток європейської культури у XX ст.
6. Визначити поняття і сутність масової культури.
7. Визначити поняття і сутність субкультури та контркультури.
8. Розвиток постмодерністських стильових напрямів у мистецтві та архітектурі.
9. Особливості розвитку світового кінематографу у XXI ст.
10. Місце і роль глобалізму у світовій культурі XXI ст.

Методичні рекомендації

Студенти, готуючись до семінару, повинні усвідомити, що XX століття у світовій цивілізації – це, на жаль, – століття воєн, геноциду, екологічної катастрофи. Разом з тим – це століття науково-технічної революції, освіти і культури. Завдяки прогресу відкрилася абсолютно інша картина світу: космічний погляд на світ, людину і природу, які позначили перехід до нового типу суспільства, яке називають постіндустріальним.

Основний акцент у світосприйнятті людини XX ст. робиться не на пізнанні, а на розумінні світу (велика роль інтуїції, позасвідомого). Сучасна західна культура динамічна. Практицизм, індивідуалізм, гонитва за матеріальними благами, специфічне ставлення до часу – «час – гроші».

Мистецтво авангарду прагне висловити ідею першооснови, простору, космогонії, божественного світла (творчість В. Кандинського, К. Малевича, В. Хлебникова, Е. Мунка, П. Пікассо та ін.).

Творчість пов'язана з глобальними проблемами світової політики. Нові жанри (політичний роман, політичні пісні та вистави, політичний плакат, а також напрямки в мистецтві – соц-арт, андеграунд). Нові види мистецтва (кіно, телебачення), що мають величезний вплив на маси. Художня інтелігенція активно протистоїть фашизму, тоталітаризму, дегуманізації життя. Відсутній панівний стиль у мистецтві; існує безліч течій, особливо у живописі та музиці.

Відбувається оновлення виражальних засобів художньої мови в літературі і мистецтві. Кожне десятиріччя ХХ ст. має «своє обличчя»:

- 1900–1910-х рр. – модерн, фовізм, кубізм, футуризм;
- 1910–1920-х рр. – супрематизм, дадаїзм, експресіонізм, класичний авангард;
- 1920–1930-х рр. – сюрреалізм, соцреалізм, конструктивізм;
- 1950–1960-х рр. – поп-арт;
- 1960-х рр. – мінімалізм, боді-арт, поп-арт, «бідне мистецтво», «суворий стиль» у радянському мистецтві;
- 1970-х рр. – перехід до постмодернізму: хепенінг, перформанс, соц-арт, концептуалізм, фотореалізм;
- з 1980-х рр. – постмодернізм: неофігуративність, гіперреалізм, неоекспресіонізм та інші.

І все ж таки ХХ ст. – це цілісна художня доба, якій властиві прагнення до гуманізму буття і творчості, зокрема класичної культури та глибокий інтерес до особистості. Вся історія культури ХХ ст. – це розповідь про пошуки нової точки зору. Оскільки світ став ворожою силою, природно було звернутися до однаків, здатних витримати цей тиск. Створення умов для досягнення свободи людини – одне із найбільших досягнень західної цивілізації ХХ ст. (соціальна мобільність, розширення можливостей вибору, з'ява часу для дозвілля, збільшення різноманітності і доступності джерел інформації, зростання соціологічної захищеності особистості, збільшення середньої тривалості життя, зміна стилів поведінки і мислення.

Студенти повинні усвідомити, що кінець ХХ–початок ХХІ ст. кардинально змінив культурний світ людини, інформаційний бум доходять до кожного, незалежно від місця проживання, технологічні можливості засобів масової інформації безмежні, а з розвитком комп'ютерних технологій світ стане єдиною оселею для всіх землян. На практиці реалізується теорія інформаційного суспільства японського соціолога Є. Масуді, розроблена ним у 1945 р. На той час вона уявлялася фантастичною, а тепер стала реальністю. Він проголошував, що людство, яке об'єднається спільною інформаційною мережею, вироблятиме єдину мету; людина матиме можливість проявитися максимально, а впровадження нових інформаційних технологій, насамперед комп'ютерної техніки, значно прискорить технологічно-виробничий процес.

Завдяки цьому має виникнути нова інформаційна культура, яка активізує виробничу і наукову діяльність. У цій сфері має бути задіяно близько 50% працездатного населення, що визначить і матеріальне забезпечення культури XXI ст.

Розмаїття культурних напрямків XXI ст. уособлює загальний розвиток світової культури. На підставі неупередженого аналізу завважуємо, що культурно-мистецькому процесу притаманні ознаки загальнолюдської культури, де провідними є пріоритети добра, збереження і взаємозбагачення національних форм завдяки запозиченню кращих набутків сусідніх культур. Можна стверджувати, що культура XXI ст. виробляє спільні риси, її становлення супроводжується акумулюванням досягнень національних культур, кожна з яких додає щось своє до загального розвитку. Якщо донедавна пріоритетною визнавалася європейська культура, яка була майже нормативною для інших, то нині ця теза суттєво змінилася. Людство оволоділо та увібрало культури багатьох народів світу; завдяки цьому поступово зникає протистояння Сходу і Заходу.

Деякі країни зуміли поєднати вищі досягнення техногенного розвитку і зберегти національні форми. Це насамперед Японія; де техногенна цивілізація знайшла компроміс із особливостями психологічного складу японців. Шанобливе ставлення до природи, колективістська культура японців позначилися на демократизації стосунків, трудовій діяльності; їхнє провідне гасло – «всі разом і всі однакові». Кожен не вважає ганебним працювати разом з усіма, незалежно від соціального статусу.

Національні культури в поєднанні з ринковими відносинами чудово уживаються також у Швеції, Франції, Канаді, Австралії, Великій Британії та ін. Вони є базою для розвитку економіки, орієнтованої на новітні наукові досягнення у виробництві.

Виходячи з розвитку світової цивілізації, можна стверджувати: значення національних культур із кожним днем стає актуальнішим, набирає рис реалізованого об'єкта, коли кожна національна культура, урахувавши свою специфіку, адаптує кращі світові форми розвитку, кожна робить свій внесок у становлення загальнолюдської культури.

Техногенні процеси вплинули також на культуру підготовки кадрів. Серед них провідною стає комп'ютеризація. Вважається, що ЕОМ може замінити творчу особистість викладача, але вона має як позитивні, так і негативні сторони. Робота педагога дає інтелектуальне навантаження академічній групі, вона позбавлена негативного фізичного впливу комп'ютера. Педагог в аудиторії завжди пристосовується до слухачів; комп'ютер такої можливості позбавлений, він видає лише інформацію, закладену в нього програмою, провокує учня і студента на можливість одержання підказки, що практично виключене в роботі творчого викладача, яка завжди матиме конструктивний характер із урахуванням їхніх особистостей.

На жаль, поки що відсутні розробки цілісних методик діалого-проблемного комп'ютерного вивчення тем, які б охоплювали всі види

навчального процесу – від складання навчального плану до контролю. Програми переважно орієнтовані на виконання інформаційно-демонстраційних функцій, а ЕОМ використовується як додатковий навчальний засіб. Зручність користування комп'ютерною технікою полягає в тому, що вона дає можливість утримувати значний обсяг інформації і оперативно нею користуватися. Доречно зауважити, що художній супровід, неконструктивно узгоджений зі змістом, впливатиме більшою мірою негативно, ніж позитивно. Для активного сприйняття візуальної інформації необхідно сформувати високий рівень розуміння всього культурно-мистецького процесу, і лише тоді поданий матеріал буде вміщений у логіко-методологічні ряди і легко засвоюватиметься.

Отже, ХХІ ст. покликане поєднати найвищі досягнення морально-етичних засад, культури попередників; на підґрунті техногенного розвитку утворить своєрідну ноосферу, яка надасть можливість людині повністю розкритися задля власного щастя та щастя інших.

Рекомендована література **Базова**

1. Гатальська С. М. Філософія культури. Підручник. – К.: Либідь, 2008. – 328 с.
2. Івашина О. Загальна теорія культури. Навчальний посібник. – К.: Києво-Могилянська академія, 2008. – 216 с.
3. Історія культури Італії: навчальний посібник / Ю. С. Сабадаш, Ю. М. Нікольченко, С. П. Пахоменко. – 2-е вид. виправ. та доп. – Київ: Ліра-К, 2021. – 228 с.
4. Історія світової культури. Культурні регіони: навчальний посібник / кер. авт. кол. Л. Т. Левчук. – 2-ге вид., стереотип. – К.: Либідь, 1997. – 448 с.
5. Історія художньої культури. Західна Європа ХІХ-ХХ ст.: підруч. для студ. вищ. навч. закл. мистецтва і культури / В. М. Шейко, О. А. Гаврюшенко, О. В. Кравченко. – Харків: ХДАК, 2001. 205 с.
6. Кравець М. С. Культурологія. Розвиток культури в інформаційному вимірі: підручник. – Львів: «Новий Світ-2000», 2019. – 259 с.
7. Культурологія: курс лекцій. / Укл. Ю. Сабадаш, Ю. Нікольченко, Л. Дабло, О. Манякіна за заг.ред. Ю. С. Сабадаш – Київ: Ліра-К, 2021. – 216 с.
8. Культурологія. Навчальний посібник. / за ред. Т. Гриценко. – К.: Видавництво «Центр навчальної літератури», 2019. – 392 с.
9. Культурологія: підручник / С. Абрамович, М. Чикарькова. – Видання 3-тє, переробл. та доповн. – К. : Видавничий дім «КОНДОР», 2018. – 452 с.
10. Левчук Л. Історія світової культури. – К.: Видавництво «Центр навчальної літератури», 2019. – 398 с.
11. Лисенко М. С. Конспект лекцій з дисципліни «Культурологія. – Харків: ХНУМГ, 2014. – 117 с.
12. Ніколова Н., Чмихов М. Культурологія. Культурогенез. Навчальний посібник. – К.: Скіф, 2012. – 440 с.

13. Основи культурології. Навчальний посібник. / за ред. Л. Сандюк, Н. Щубелки. – К.: Видавництво «Центр навчальної літератури», 2019. – 400 с.
14. Павленко Ю.В. Історія світової цивілізації: Соціокультурний розвиток людства: навч. пос. – К.: Либідь, 2001. 360 с.
15. Попович М. В. Нарис історії культури України. – К.: «АртЕк», 1998. – 728 с.
16. Рой Є. Культурологія: історія зарубіжної культури. 2-ге вид., допов. – К.: Логос, 2015. 390 с.
17. Сучасна культурологія. Навчальний посібник / за ред. К. Кислюк. – К.: Кондор, 2018. – 342 с.

Допоміжна

1. Арсланов В. Г. История западного искусствознания XX века. – М.: Акад. проект. – 2003. – 768 с.
2. Баженова Л. М., Некрасова Л. М., Курган Н. Н., Рубинштейн И. Б. Мировая художественная культура: XX век: кино, театр, музыка. – СПб.: Питер, 2008. – 432 с.
3. Генис А. Модернизм. Искусство первой половины XX века. – СПб.: Азбука-классика. – 2003. – 480 с.
4. Джеймисон Ф. Постмодернізм або Логіка культури пізнього капіталізму. – Київ: Видавництво «Курс», 2008. – 504 с.
5. Дженкс Ч. Язык архитектуры постмодернизма. – М.: Стройиздат, 1997. – 173 с.
6. Затонский Д. В. Модернизм и постмодернизм: мысли об известном груговращении и неизящных искусствах. – Харьков: Фолио; М.: АСТМ, 2000. – 255 с.
7. Енциклопедія постмодернізму / за ред.: Ч. Е. Вінквіста, В. Е. Тейлора. – К.: Основи, 2003. – 503 с.
8. Изволов Н. А. Феномен кино: история и теория. – М.: Материк, 2005. – 164 с.
9. Ильин И. П. Постмодернизм от истоков до конца столетия: эволюция научного мифа. – М.: Интрада, 1998. – 255 с.
10. Канке В. А. Основные философские направления и концепции культуры: итоги XX столетия. – М.: Логос, 2000. – 319 с.
11. Кирилова Н. Б. Медиакultura: от модерна к постмодерну. – М.: Академ. Проект, 2006. – 447 с.
12. Краснодембський З. На постмодерністських роздоріжжях культури. – К.: Основи, 2000. – 197 с.
13. Лиотар Ж. Ф. Ситуация постмодерна. – СПб.: Алатая, 1998. – 159 с.
14. Маньковская Н. Б. Эстетика постмодернизма. – СПб.: Алатая, 2000. – 346 с.
15. Многоликая глобализация: Культурное разнообразие в современном мире / Под. ред.: Питера Л. Бергера, Сэмюэля П. Хантингтона. – М.: Аспект ПРЕСС, 2004. – 379 с.

16. Мосин И. Пост-импрессионизм. – СПб.: Кристалл; М.: Оникс, 2006. – 175 с.
17. Полевой В. М. Малая история искусств. Искусство XX века. 1901-1945. – М.: Искусство, 1991. – 304 с.
18. Самосознание европейской культуры XX века: Мыслители и писатели Запада о месте культуры / Сост. Гальцева Р. И. – М. : Политиздат, 1991. – 366 с.
19. Сарабьянов Д. В. Стиль модерн. – М.: Галарт, 2001. – 343 с.
20. Скуратівський В. Екранні мистецтва в соціокультурних процесах XX ст. – К.: Генеза, 1997. – 156 с.
21. Стародубцева Л. Лики памяти. Культура епохи «Пост». – Харьков: ХГАК, 1999. – 266 с.
22. Хонефф К. Поп-арт. – М.: Арт Родник, 2009. – 195 с.
23. Шейко В. М. Культура. Цивілізація. Глобалізація (Кінець ХІХ-початок ХХІ ст.): В 2 т. – Харків: Основа, 2001. Т.1. 518 с.; Т. 2. 400 с.

4. НАПРЯМКИ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

1. Предмет і метод культурології.
2. Основні концепції культурології.
3. Особливість культурологічного світосприйняття.
4. Культурологія як наука і навчальна дисципліна.
5. Роль культури в діяльності людини: від первісного ладу до сучасності.
6. Типи, форми і функції культури.
7. Особливості динаміки культури на зламі ХХ–ХХІ століть.
8. Поняття і сутність світової культури.
9. Поняття і сутність культурної єдності.
10. Головні елементи національної культури.
11. Основні риси і здобутки культури Стародавнього Сходу.
12. Особливості культури Стародавнього Єгипту.
13. Зображення людини у мистецтві Стародавнього Єгипту.
14. Основні риси і здобутки культури Месопотамії.
15. Зародження та розвиток зороастризму в культурі Месопотамії.
16. Особливості та здобутки культури Стародавньої Індії.
17. Індуїзм та буддизм як релігійно-духовні напрями в культурі Стародавньої Індії.
18. Основні риси та здобутки культури Стародавнього Китаю.
19. Теорія і практика конфуціанства та даосизму в культурі Стародавнього Китаю.
20. Особливості та здобутки давньої культури Японії.
21. Визначити поняття і сутність античності та античної культури.
22. Основні періоди античної культури.
23. Основні відмінності античної культури від культур стародавніх цивілізацій Сходу.
24. Особливості міфології Давньої Греції.
25. Визначити поняття і сутність еллінізму та елліністичної культури.
26. Спільне і відмінне в культурах давньої Греції та давнього Риму.
27. Особливості архітектури Стародавнього Риму.
28. Гурток Мецената в культурі Давнього Риму.
29. Роль християнства в культурі Давнього Риму імператорського періоду.
30. Вплив культури античності на долю світової культури.
31. Особливості культурної епохи «Європейське Середньовіччя».
32. Хронологічні межі культури європейського Середньовіччя.
33. Культурний зміст Середньовіччя.
34. Періоди культури Середньовіччя.
35. Просторово-тимчасові уявлення середньовічної людини Європи.
36. Роль християнства в європейській культурі Середньовіччя.
37. Визначити поняття і сутність схоластики.

38. Вплив лицарства на європейську культуру.
39. Спільне і відмінне у дороманському, романському і готичному мистецтві.
40. Культура Візантії та її особливості.
41. Визначити поняття і сутність епохи Відродження у Західній Європі.
42. Періоди культури Відродження у Західній Європі.
43. Гуманістичний світогляд, притаманний європейській культурі епохи Відродження.
44. Індивідуалізм та емансипація повсякденного аскетизму – основні характеристики культури Відродження.
45. Творчість італійських літераторів, з якими пов'язують початок культури Відродження у Західній Європі.
46. Особливості італійського Ренесансу.
47. Видатні італійські живописці, що репрезентують образотворче мистецтво Високого Ренесансу.
48. Особливості Північного Ренесансу.
49. Визначити поняття і сутність караваджизму.
50. Ренесансний антропоцентризм та його вплив на Реформацію у Західній Європі.
51. Основні риси раціоналістичної культури Нового часу?
52. Особливості художнього стилю Бароко.
53. Ідеологія культури Просвітництва у Європі у другій половині XVIII ст.
54. Художні напрямки, притаманні Просвітництву.
55. Основні предумови виникнення романтизму в європейській культурі першої половини XIX ст.
56. Естетичні засади романтизму.
57. Визначити поняття і сутність реалізму у культурі другої половини XIX ст.
58. Реалізм в образотворчому мистецтві другої половини XIX ст.
59. Реалізм у музиці другої половини XIX ст.
60. Особливості модернізму в культурі Європи кінця XIX–початку XX ст.
61. Основні риси хронотопу світової культури Новітнього часу.
62. Головні чинники культурної ситуації у світі в XX ст.
63. Світобачення європейської людини в XX ст.
64. Особливості модернізму в культурі Новітнього часу.
65. Вплив тоталітаризму на розвиток європейської культури у XX ст.
66. Визначити поняття і сутність масової культури.
67. Визначити поняття і сутність субкультури та контркультури.
68. Розвиток постмодерністських стильових напрямків у мистецтві та архітектурі.
69. Особливості розвитку світового кінематографа у XXI ст.
70. Місце і роль глобалізму у світовій культурі XXI ст.

5. ПИСЬМОВІ ЗАВДАННЯ

Методичні рекомендації щодо виконання самостійної роботи студента та індивідуального навчально-дослідного завдання

Відповідно до вимог Робочої програми, студентам пропонуються для виконання письмові завдання у вигляді реферату: самостійна робота студента (СРС) та індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ), які є невід'ємною формою набуття нових знань та навичок з курсу «Культурологія».

Виконання студентом СРС та ІНДЗ за окремими темами є обов'язковою умовою оцінювання його успішності з освоєння курсу. З метою успішного письмового виконання СРС та ІНДЗ студентам необхідно опрацювати за предметно-тематичним, алфавітним, систематичним та електронним каталогами бібліотек (наукової бібліотеки МДУ, Центральної міської бібліотеки м. Маріуполя ім. В. Г. Короленка, електронних та ін.) джерельну базу курсу «Культурологія» відповідно до списку рекомендованої базової та допоміжної літератури.

Згідно з діючими бібліографічними вимогами, складається перелік використаних джерел та літератури з теми СРС та ІНДЗ (розміщується в якості останньої рубрики виконаного завдання). Результати роботи СРС та ІНДЗ у письмовій роздрукованій формі в окремому файлі подаються студентом на кафедру після останнього семінарського заняття для перевірки викладачем до складання письмового екзамену.

Форма подання – комп'ютерний набір, надрукований на аркушах формату А4, кегль 12, шрифт – Times New Roman, інтервал – 1, мова – українська (джерела та література подаються мовою оригіналу). Поля: ліве – 20 мм, праве – 10 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм. Обсяг СРС та ІНДЗ (без врахування додатків) – 4-5 аркушів А4 без урахування титульної сторінки. Текст СРС та ІНДЗ подається у 3-ій особі від імені автора. Критерії оцінки:

- змістовність,
- логічність викладення матеріалу,
- самостійність висновків,
- дотримання вимог щодо оформлення тексту.

Текст складається з наступних обов'язкових частин: плану, вступу з аналізом опрацьованих джерел із обраної проблеми, основної частини, що складається з двох-трьох розділів, висновків та списку опрацьованих джерел і літератури в алфавітному порядку (не менше 6 позицій). Титульна сторінка оформлюється за зразками у Додатках 1, 2.

Фактичну частину СРС та ІНДЗ становить аналіз результатів роботи з публікаціями з досліджуваної теми, тобто студент повинен структурувати отриманні знання з конкретного питання теорії книгознавства. Наприклад, застосовуючи творчий підхід, студент опрацьовує, порівнює та групує концептуальні підходи різних авторів стосовно вивчення теми (навести відомості про основних авторів та зміст публікацій, монографій, навчальних

посібників, підручників, збірників праць науково-практичних конференцій тощо). Обов'язковою умовою виконання завдання є дотримання чинних вимог до оформлення бібліографічних посилань (Додаток 3).

Теми для виконання самостійної роботи (СРС)

1. Зміст та основні етапи еволюції поняття «Культура».
2. Функції, типи, види і форми культури.
3. Культурологія в системі наук.
4. Школи, напрямки і теорії в культурології.
5. Основні закономірності формування і розвитку культури..
6. Структура і динаміка культурного простору.
7. Історико-культурологічний аналіз понять «культура» і «цивілізація».
8. Витоки світової культури. Культура первісного суспільства.
9. Міфологія як світоглядна основа культури ранньокласових суспільств.
10. Особливості Східного типу культури (на прикладі Давнього Єгипту).
11. Особливості Східного типу культури (на прикладі Стародавньої Месопотамії, Ірану і Палестини).
12. Особливості Східного типу культури (культура стародавньої Індії, Китаю, Японії).
13. Античність як самобутній тип культури.
14. Культура Стародавньої Греції (загальна характеристика).
15. Культура Стародавнього Риму (загальна характеристика).
16. Культура Візантії як міст між античністю та середньовіччям.
17. Категорії середньовічної культури.
18. Основні етапи формування загальноєвропейського художнього стилю (романіка і готика).
19. Культура Відродження: світоглядні засади, особливості хронології та періодизації
20. Античні традиції в культурі італійського Відродження.
21. Культура Північного Відродження (Нідерланди, Німеччина, Франція)
22. Протестантська етика та її вплив на європейську культуру.
23. Формування ідеології Нового часу в європейській культурі XVII ст.
24. Бароко як провідний художній напрям європейської культури XVII ст.
25. Ідеологія Просвітництва в культурі XVIII ст.
26. Художньо-стильова еволюція в культурі Просвітницької доби (рококо, класицизм, сентименталізм, просвітницький реалізм).
27. Основні тенденції культурного розвитку XIX ст.
28. Романтизм як художнє явище.
29. Основні етапи становлення реалізму в культурі XIX ст.
30. Сутність художніх напрямів і течій 80-х років XIX ст.: імпресіонізм, символізм, постімпресіонізм
31. Роль і значення художніх об'єднань в культурі XIX ст.
32. Стиль модерн як прагнення до мистецького синтезу.
33. Формування нової парадигми в культурі межі XIX–XX ст..

34. Визначальні риси та етапи розвитку європейської культури ХХ ст.
35. Модернізм як світове явище; аналіз напрямків і течій передвоєнного періоду.
36. Модернізм як світове явище, аналіз напрямків і течій міжвоєнного періоду.
37. Особливості постмодерну.
38. Молодіжна культура, її суть та значення.
39. Кінематограф у культурі ХХ–ХІ століть.
40. Культура в умовах глобалізації.

Теми для виконання індивідуального навчально-дослідного завдання (ІНДЗ).

1. Особливості модернізму в культурі Європи кінця ХІХ–початку ХХ ст.
2. Основні риси хронотопу світової культури Новітнього часу.
3. Головні чинники культурної ситуації у світі в ХХ ст.
4. Світобачення європейської людини в ХХ ст.
5. Особливості модернізму в культурі Новітнього часу.
6. Вплив тоталітаризму на розвиток європейської культури у ХХ ст.
7. Визначити поняття і сутність масової культури.
8. Визначити поняття і сутність субкультури та контркультури.
9. Розвиток постмодерністських стильових напрямків у мистецтві та архітектурі.
10. Особливості розвитку світового кінематографа у ХХІ ст.
11. Місце і роль глобалізму у світовій культурі ХХІ ст.
12. Людство у третьому тисячолітті.
13. Історія становлення культурологічного знання.
14. Гуманістичні уявлення про культуру.
15. Погляди Е. Тайлора на культуру.
16. Культурологічні погляди Л. Уайта на природу культури та її елементи.
17. Протиставлення культури і цивілізації у творчості О. Шпенглера.
18. Концепція культури З. Фрейда.
19. Структура культури.
20. Функції культури.
21. Культура повсякденності.
22. Традиція і новація в культурі.
23. Культура і природа.
24. Схід-Зхід: протистояння чи діалог культур?
25. Теорія локальних цивілізацій А. Тойнбі.
26. Чоловіче і жіноче начала як ціннісні основи для типології культури
27. Національна культура і націоналізм.
28. Міфологічні моделі світу.
29. Феномен «масової культури».
30. Культура як засіб реалізації творчих можливостей людини.

31. Світ культури індивіда як засіб інтеграції людини в соціальну систему.
32. Психологічна культура особистості.
33. Інтелектуальна культура особистості,
34. Моральна культура особистості.
35. Техніка, цивілізація, культура.
36. Людина як біологічна, соціальна і культурна істота.
37. Міф як явище культури.
38. Ігрова концепція культури.
39. К. Юнг про архетипи культури.
40. «Світ через культуру» у вченні М. Реріха і О. Реріх «Жива Етика».

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЕКСПРЕС-ТЕСТУВАННЯ

Успішність навчання студентів перевіряється шляхом проведення поточного контролю за допомогою експрес-тестування:

1. «Народи розвиваються паралельно, проходячи послідовно три стадії розвитку – божественну, героїчну й людську». Це судження висловив:

- а) Й. Гердер;
- б) Дж. Віко;
- в) Ф. Бекон;
- г) Д. Дідро.

2. Які типи культур визначає у своїй праці «Захід Європи» О. Шпенглер?

- а) єгипетська, індійська, вавилонська, китайська, греко-римська, майя, візантійсько-арабська, західноєвропейська;
- б) єгипетська, індійська, вавилонська, китайська, грецька, японська, інкська, арабська;
- в) північноамериканська, єгипетська, цейлонська, в'єтнамська, римська, ацтекська, візантійська, західноєвропейська;
- г) єгипетська, інкська, арабська, західноєвропейська.

3. Визначте послідовність створення концепцій культури в українській культурології:

- а) символічна Г. Сковороди, революційно-демократична Т. Шевченка, «філософія мови» О. Потебні, «філософія серця» П. Юркевича, «азіатського ренесансу культури» М. Хвильового;
- б) революційно-демократична Т. Шевченка, символічна Г. Сковороди, «філософія серця» П. Юркевича, «філософія мови» О. Потебні, «азіатського ренесансу культури» М. Хвильового;
- в) революційно-демократична Т. Шевченка, символічна Г. Сковороди, «філософія мови» О. Потебні, «азіатського ренесансу культури» М. Хвильового, «філософія серця» П. Юркевича;
- г) революційно-демократична Т. Шевченка, «філософія мови» О. Потебні, «філософія серця» П. Юркевича, символічна Г. Сковороди, «азіатського ренесансу культури» М. Хвильового.

4. Визначте зміст поняття «контркультура»:

а) сукупність цінностей, вірувань, традицій, звичаїв, якими керується більшість членів суспільства;

б) історично визначений рівень розвитку суспільства, творчих сил і здібностей людини, відображений у типах, формах організації життя і діяльності людей, в їхніх взаємовідносинах;

в) стійка сукупність цінностей, правил поведінки окремих соціальних груп, які не сприймають норми і правила офіційної культури;

г) небіологічна активність людини, що веде до позитивних результатів.

5. Сучасна культура класифікується за великим групами її споживачів на:

а) рабовласницьку, феодальну, капіталістичну;

- б) матриархальну, патріархальну;
  - в) масову, елітарну, народну;
  - г) традиційну, нетрадиційну.
6. Розуміння і прийняття культурної своєрідності народів світу, що веде до обміну цінностями, активної взаємодії представників різних культур, – це:
- а) конформізм;
  - б) толерантність;
  - в) полікультурність;
  - г) монолітність.
7. Мірою культури особистості постає:
- а) усвідомлення своєї індивідуальності та власних інтересів і смаків;
  - б) її залучення до певних релігійних переконань та культів;
  - в) її усвідомлене відчуття єдності з принципами та цінностями культурного розвитку людства;
  - г) її залучення до певних культурних заходів.
8. «Чим ширший обсяг культури, тим більша ступінь її внутрішньої неоднорідності». Чи правильним є це визначення?
- а) так;
  - б) ні;
  - в) на це питання не можна дати однозначної відповіді;
  - г) імовірно так, ніж ні.
9. Що є основним протиріччям культури суспільства:
- а) народна культура – масова культура;
  - б) культура гуртків – культура партій;
  - в) культура особистості – офіційна культура;
  - г) елітарна культура – культура партій.
10. Що таке «культурні оператори»?
- а) способи самозахисту особистості від культурного тиску;
  - б) способи формування культури та управління нею;
  - в) форми існування культурних цінностей;
  - г) форми продукування культурних цінностей.
11. У чому полягає сутність стабільності особистісної культури?
- а) у постійному розширенні кола цінностей;
  - б) у культурній замкнутості;
  - в) у досягненні душевного комфорту;
  - г) у культурній розкритості.
12. Що забезпечує стабільність суспільної культури?
- а) стабільність складових її особистостей;
  - б) наявність соціально-культурного прогресу;
  - в) наявність дисидентського руху;
  - г) наявність молодіжного руху.
13. Що становить сутність культурного консерватизму?
- а) повернення до історично віджилих цінностей;
  - б) прагнення зберегти цінності сучасної культури;

- в) прагнення освоювати нові цінності;
- г) прагнення прищепити віджилі цінності сучасній культурі.

14. Чому можливі різні тлумачення творів мистецтва?

- а) в силу багатозначності його образів;
- б) в силу розбіжності задуму і втілення;
- в) тому, що мистецтво поліфункціональне;
- г) в силу однозначності його образів.

15. Поліморфізм культури:

- а) ґрунтується на соціальній однорідності суспільства;
- б) ґрунтується на визнанні первинності матеріального виробництва стосовно розвитку форм духовної культури;
- в) передбачає визнання множинності форм культури;
- г) виходить з відмінностей ціннісних орієнтацій різноманітних етно-конфесійних, вікових, професійних груп.

16. Формаційний підхід до періодизації історії культури:

- а) передбачає визнання множинності форм культури на підставі соціальної неоднорідності;
- б) базується на визнанні локального розвитку культурних спільнот;
- в) ґрунтується на визнанні первинності виробництва духовних цінностей стосовно розвитку матеріальної культури;
- г) полягає у визначенні культурно-історичних епох за відповідними їм суспільно-економічними формаціями.

17. У загальному розумінні поняття «культура» можна визначити як:

- а) сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людськими спільнотами на певному історичному відрізку;
- б) упорядкована історично визначена система матеріальної та духовної діяльності людей та її наслідків з огляду на їхнє значення для суспільного розвитку;
- в) сфера духовного життя людства, неодмінною рисою якого є творча діяльність на підставі засвоєння матеріального та духовного досвіду минулих поколінь;
- г) створення комплексу ідей, уявлень, наукових систем, релігійних концепцій, моральних, правових та інших норм і традицій людського існування.

18. Поняття «світова культура» означає:

- а) культура праці та матеріального виробництва;
- б) багатопланове утворення, що включає пізнавальну, інтелектуальну, моральну, художню та релігійну культури;
- в) синтез кращих досягнень усіх національних культур;
- г) синтез культур різних класів і соціальних груп суспільства.

19. Визначте сутність поняття «Відродження»:

- а) період в історії людської культури, пов'язаний з утвердженням гуманістичної філософії з переосмисленням ролі людини в історичному процесі, поверненням їй місця центральної фігури світобудови;

б) період у світовій культурі, що відрізнявся переважним інтересом до античної культури і спробами її відтворення в різних областях інтелектуальної і художньої творчості;

в) період, що покінчив з виключно теологічним розумінням історичного процесу і явищ природи;

г) для характеристики цього поняття можна використовувати усі перелічені визначення.

20. З перелічених нижче авторів визначте автора рядків «культура змушена будуватися на примусі та забороні потягів ...»

а) О. Шпенглер;

б) З. Фрейд;

в) Ж.-П. Сартр;

г) А. Редкліфф-Браун.

21. Яка культурологічна школа заперечує єдність світової культури?

а) структуралізм;

б) школа локальних культур;

в) структурний функціоналізм;

г) еволюціонізм.

22. Для англійського романтизму характерними особливостями стали:

а) строгість і містичність;

б) сентиментальність і чуттєвість;

в) імпульсивність та свободолюбивість;

г) містичність й релігійність.

23. Родоначальником європейської світської культури сучасного типу є:

а) середньовічні монахи;

б) італійські гуманісти XI–XV ст.;

в) античні патриції;

г) науково-технічна інтелігенція Нового часу.

24. Які положення стосуються особливостей становлення сучасної культури?

а) дегуманізація та депсихологізація мистецтва і культури;

б) прогресивне становлення гуманістичних цінностей у суспільному житті та культурному процесі;

в) поступальний еволюційний розвиток різних сфер культури;

г) криза гуманістичного світогляду.

25. «Палеолітична Венера», – це:

а) скульптура Богині Сонця;

б) скульптура, пов'язана з культом родючості, продовження роду, процвітання первісної общини;

в) скульптура Богині Любові;

г) скульптура матері-жінки.

26. Колективним уявленням архаїчних народів притаманне:

а) використання законів логіки;

б) віра в надприродні сили і можливість спілкування з ними;

- в) використання закону виключення третього;
  - г) раціональне пояснення незрозумілих об'єктів і явищ.
27. Виключіть твердження, що не належить до культурних архетипів:
- а) доступні безпосередньому спостереженню;
  - б) є первинними архаїчними формами адаптації людини;
  - в) мають символічну природу;
  - г) являють собою глибинні установки колективного несвідомого.
28. Общинний колективізм припускав:
- а) дотримання закону;
  - б) регулюючу роль моралі;
  - в) беззаперечне підпорядкування державі;
  - г) визнання авторитету духовенства.
29. Сукупність обрядів і дій, пов'язаних з вірою у можливість вплинути за допомогою уявних надприродних сил на навколишню дійсність, – це:
- а) магія;
  - б) тотемізм;
  - в) фетишизм;
  - г) анімізм.
30. Оберіть характеристику натурцентричної картини світу:
- а) ціннісна концентрація на образі Бога;
  - б) ціннісна концентрація на образі людини;
  - в) ціннісна концентрація на образі природи;
  - г) ціннісна концентрація на образі тварини.
31. Особливістю первісного типу культури є:
- а) міфологічна свідомість, розвиток громадянського колективу;
  - б) розвиток світської культури, розвиток ідеї гідності особистості;
  - в) ритуалізованість культури, нерозвиненість індивідуальної самосвідомості;
  - г) розвиток високої елітарної культури.
32. Первісне мислення:
- а) логічне;
  - б) абстрактно-понятійне;
  - в) раціональне;
  - г) магічне.
33. Хто із сучасників вперше використав термін «Просвітництво»?
- а) Монтеск'є;
  - б) Гердер;
  - в) Руссо;
  - г) Вольтер.
34. Соціальна та культурна спадщина, що передається від покоління до покоління і відтворюється протягом тривалого часу, – це:
- а) ритуал;
  - б) звичай;
  - в) традиція;

г) норма.

35. У зону дії культурної традиції не входять:

- а) коментарі та інтерпретації обрядово-церемоніальної сфери життя;
- б) трансляція соціального досвіду;
- в) звичаї, обряди, ритуали;
- г) регуляція між людьми.

36. Систему уявлень про світ певного суспільства, включаючи сукупність раціональних знань, релігійних вірувань, міфологічних текстів, звичаїв, ментальностей характеризує поняття:

- а) картина світу;
- б) ритуал;
- в) ідеологія;
- г) традиція.

37. Сутність культурогенезу полягає в:

- а) символізації середовища проживання;
- б) осмисленні культурних явищ;
- в) засвоєнні культурного досвіду;
- г) процес постійного самооновлення культури.

38. Динаміка культури передбачає:

- а) період стагнації культурного розвитку;
- б) процес освоєння індивідом норм і цінностей культури;
- в) перенесення культури на ґрунт іншої популяції;
- г) зміну в часі стану культурних систем та об'єктів.

39. Особливість первісної культури, що складається з нерозчленованої єдності мистецтва, релігії, моралі, освіти, називається:

- а) мимесис;
- б) катарсис;
- в) синкретизм;
- г) натекс.

40. Повернення до культурних форм, що вже мали місце в минулому:

- а) є невід'ємною частиною процесу культурогенезу;
- б) не може бути складовою частиною культурогенезу;
- в) являє собою регрес культури;
- г) неможливе.

41. Найважливішою особливістю традиційної культури є:

- а) відчуження людини від природи, порушення спілкування, комунікації, анонімність соціальних контактів;
- б) чіткий розподіл утилітарного і знакового аспектів речей в культурі;
- в) синкретизм, нерозчленованість норм буття культури, суспільства і людини, суспільства і природи;
- г) швидкі зміни, що відбуваються в процесі модернізації.

42. На ранніх стадіях культурогенез визначала:

- а) воля первісного колективу;
- б) необхідність пристосування до мінливих умов існування;

- в) прагнення людини до творчості;
  - г) біологічна програма, характерна для предків людини.
43. Архаїчна культура у вузькому сенсі слова – це:
- а) культура мисливців і збирачів, що збереглася до сьогодні;
  - б) синонім традиційної культури;
  - в) культура Античності;
  - г) культура древніх цивілізацій Єгипту, Індії, Китаю.
44. Система заборон, покликаних розмежувати світ священного і буденного, носить назву:
- а) табу;
  - б) норм;
  - в) санкцій;
  - г) традицій.
45. Образ світу, орієнтований на тотем, на діяння «великого предка», – характерна риса культури?
- а) первісного суспільства;
  - б) постіндустріального типу;
  - в) нової епохи;
  - г) ранньоміських цивілізацій.
46. Завдяки праці Ф. Шампольйона по дешифруванню єгипетської писемності було розшифровано надпис на:
- а) Палермському камені;
  - б) Розетському камені;
  - в) Туринському камені;
  - г) Палетці Нармера.
47. Оберіть із запропонованих літературних пам'яток ту, яка не належить до творчості жителів Месопотамії:
- а) «Енума Еліш»;
  - б) «Епос про Гільгамеша»;
  - в) «Політ Етани»;
  - г) «Гімн богу Атону».
48. У культурному житті Стародавнього Китаю на перше місце висувалася:
- а) турбота про життя після смерті;
  - б) дух індивідуалізму та невідкорення нормам правлячої меншості;
  - в) виховання воїнів та захоплення нових територій;
  - г) адміністративна практика, заснована на ідеї гармонії природи, суспільства та людини.
49. Як називався візерунок, який виник на мусульманському Сході на заміну живопису та скульптури і являє собою переплетення стилізованих рослинних мотивів та різноманітних геометричних фігур?
- а) в'язь;
  - б) арабеска;
  - в) арабіка;

г) ісламіка.

50. До жанру оповідної японської літератури (моногатарі), за традицією, відносять сюжетну прозу періоду:

а) IX–XV ст.;

б) X–XI ст.;

в) XII–XVI ст.;

г) VII–XI ст.

51. Як називалися два періоди найвищого розквіту традиційної японської культури?

а) Генроку та Хейан;

б) Асікага та Муроматі;

в) Адзуті та Токугава;

г) Асука та Нара.

52. Якими основними моральними якостями, на думку конфуціанців, повинен був володіти цзюньцзи (благородна людина)?

а) гуманність та почуття обов'язку;

б) покора імператору та релігійність;

в) щирість та благоприсойність;

г) моральність та релігійність.

53. Релігійно-філософська течія конфуціанства у суспільстві Китаю була:

а) політикою, етикою та верховним регулятором соціальних процесів;

б) релігійно-етичним вченням для низів суспільства;

в) соціальною доктриною верхів;

г) культом вшанування імператора.

54. Термін «гліптика» позначає:

а) мистецтво ліпки з глини;

б) гончарне виробництво;

в) різьблені кам'яні печатки та амулети;

г) надписи на камені.

55. Назвіть єгипетського бога мудрості, лічби та письма:

а) Озіріс;

б) Анубіс;

в) Ра;

г) Тот.

56. Герой, який пережив потоп, згідно міфології стародавньої Месопотамії:

а) Утнапештім;

б) Ной;

в) Урукінімгіна;

г) Тиглатпаласар.

57. У чому полягає основна ідея зороастризму?

а) у визнанні містичного протистояння двох сил – добра та зла, світла та темряви;

б) у визнанні перемоги Ахурамазди;

- в) у поклонінні вогню;
 г) у вшануванні Ангроманью.
58. Як називалася найвідоміша форма японської поезії?
 а) дотаку;
 б) дзімму;
 в) хейян (хенан);
 г) хокку (хайкай).
59. Вислів «чотири дорогоцінності» у середньовічному Китаї позначав:
 а) бібліотеку, туш, папір та пензлик з тушечницею;
 б) духовні принципи конфуціанства;
 в) чотирьох найголовніших богів;
 г) сувій, колісницю, зброю та корабель.
60. Терміни «гори-води», «квіти та птахи», «трави та комахи» вживалися у Китаї на позначення:
 а) літературних жанрів;
 б) жанрів живопису;
 в) поетичних прийомів;
 г) бойових мистецтв.
61. На які основні частини поділявся давньоєгипетський храм?
 а) двір, гіпостиль, святилище;
 б) святилище, колонний зал, центральна нава;
 в) гіпостиль, притвор, колонний зал;
 г) двір, колонний зал, святилище.
62. Оберіть із перелічених витворів мистецтва та архітектури той, який не належить до культури Стародавнього Дворіччя:
 а) Ворота богині Іштар;
 б) «Стелла шулік» Еаннатума;
 в) Сонячний храм Хонсу;
 г) Урукський «Білий храм».
63. Як називався вид японського живопису, що передавав багату гамму почуттів художника і означав «образи тлінного світу» або запозичений з буддизму термін «світ скорботи»?
 а) хайку;
 б) суміє;
 в) укійо;
 г) хокусай.
64. Який особливий вид картин поєднував мистецтва живопису та каліграфії у Китаї?
 а) картини;
 б) розписи;
 в) вишивка;
 г) картини-сувої.
65. Що означає термін «ксилографія»?
 а) гравюра;

- б) гравюра по дереву;
- в) гравіювання каменю;
- г) художня обробка металу.

66. Яке з нижченаведених слів є назвою типу давніх грецьких кораблів?

- а) голіти;
- б) трієри;
- в) чайка;
- г) торети.

67. Новостворені поселення під час грецької колонізації називалися:

- а) метрополія;
- б) апойкео;
- в) хутір;
- г) місто.

68. Яке з названих сучасних міст України колись було грецькою колонією?

- а) Феодосія;
- б) Одеса;
- в) Херсон;
- г) Чернівці.

69. Один з ордерів давньогрецької архітектури вважався «жіночим» ордером, завдяки своїй витонченості, вишуканості і доповненнями різноманітними прикрасами, – це:

- а) іонічний;
- б) дорійський;
- в) коринфський;
- г) класичний.

70. Повинності заможних афінян за свій кошт організовувати театральні вистави називалися:

- а) літургія;
- б) компенсація;
- в) меценат;
- г) ініціатива.

71. Ці свята у Стародавньому Римі приурочували на честь одного з богів:

- а) вакханалії;
- б) скірофорії;
- в) діонісії;
- г) панафінейські святкування.

72. Іноді у постановках грецького театру виконавці пісень були одягнені у шкури цапів, а їх виконання називали піснею цапів. Від цього походить назва одного з різновидів театральних жанрів. Якого саме?

- а) комедія;
- б) трагедія;
- в) містерія;
- г) феєрія.

73. Хто вважається видатним живописцем Стародавньої Греції в класичний період?

- а) Полігнот;
- б) Павсаній;
- в) Зенон;
- г) Ксенофон.

74. Як називається монументальна споруда в Олімпії, прикрашена численними статуями і розписами, і присвячена одному з грецьких богів?

- а) храм Аполлона;
- б) святилище Афродіти;
- в) храм Зевса;
- г) храм Аїда.

75. Видатний пам'ятник давньогрецького мистецтва, побудований на Акрополі в 447-438 до н. е. Іктином і Каллікратом:

- а) Храм Зевса;
- б) амфітеатр;
- в) Парфенон;
- г) святилище Геракла.

76. Перше зібрання римського права, зафіксоване у письмовій формі називається:

- а) законами X таблиць;
- б) законами XII таблиць;
- в) кодексом Цезаря;
- г) кодексом Октавіана.

77. В наш час так називають великі католицькі храми, а в часи Стародавнього Риму цю назву носили великі прямокутні зали для судових процесів та інших публічних зібрань:

- а) костьол;
- б) собор;
- в) базиліка;
- г) церква.

78. Назвіть відомого представника того виду мистецтва в Стародавньому Римі, яким мусив оволодіти кожен, хто займався політичною або ж юридичною діяльністю і зрештою всі, хто здобував освіту:

- а) музика;
- б) поезія;
- в) живопис;
- г) риторика.

79. Надмогильний напис, короткий текст на честь померлого:

- а) епіграма;
- б) епітафія;
- в) елегія;
- г) епісодія.

80. Зображення якої істоти вважається символом перших християн?

- а) голуба;
- б) змії;
- в) кота;
- г) риби.

81. На честь якого імператора названий римський форум, вимощений кольоровими мармуровими плитами, вхід розпочинався з тріумфальної арки, а всередині знаходилась статуя імператора на коні?

- а) Форум Траяна;
- б) Форум Веспасіана;
- в) Форум Августа;
- г) Форум Марка Аврелія.

82. Як в наш час називається амфітеатр Флавіїв?

- а) терми;
- б) Пантеон;
- в) Колізей;
- г) Парфенон.

83. Як називається грандіозна споруда античної культури в Римі з величезним куполом, присвячена римським богам?

- а) Пантеон;
- б) Прафенон;
- в) Колізей;
- г) собор св. Петра.

84. Хто автор скульптури, де зображено троянського мудреця, який в муках застерігав жителів міста не приймати подарунок від данців?

- а) Мікеланджело;
- б) Леонардо да Вінчі;
- в) Петручинні;
- г) Граначчі.

85. Які дві моделі організації університетів сформувалися в середньовічній Європі?

- а) болонська і паризька;
- б) болонська і салернська;
- в) паризька і марсельська;
- г) тулузька і паризька.

86. Виділіть назву факультету, який існував у середньовічних європейських університетах:

- а) технічний;
- б) хімічний;
- в) медичний;
- г) географічний.

87. Студентська корпорація в середньовічних університетах поділялася на:

- а) нації;
- б) цехи;

- в) товариства;
  - г) гуртки.
88. У середньовічному соціумі трубадурами називали:
- а) мандрівних медиків;
  - б) мандрівних музикантів;
  - в) асоціальних інтелектуалів;
  - г) архітекторів.
89. До обов'язкових чеснот середньовічного рицаря не належало:
- а) покровительство і захист слабких;
  - б) накопичення багатств;
  - в) відданість Богу і сюзерену;
  - г) плекання власної військової доблесті.
90. Однією з найпоширеніших форм мандрівок у Середні віки було:
- а) торгівля;
  - б) жебрацтво;
  - в) паломництво;
  - г) аскетизм.
91. Свого апогею середньовічна культура в країнах Західної Європи досягла у:
- а) V ст.;
  - б) XIV ст.;
  - в) XII ст.;
  - г) XV ст.
92. Найяскравіше готичне мистецтво в архітектурі проявилось у будівництві:
- а) фортифікації;
  - б) містобудуванні;
  - в) житлобудуванні;
  - г) культових спорудах.
93. Хто у середньовічному соціумі поєднував у собі чесноти воїна і ченця?
- а) член міської корпорації;
  - б) хрестоносець;
  - в) член духовно-рицарського ордену;
  - г) ніхто.
94. Найвідомішим французьким епічним твором Середньовіччя вважається:
- а) «Пісня про Роланда»;
  - б) «Пісня про Сіда»;
  - в) «Пісня про Нібелунгів»;
  - г) «Молодша Еда».
95. В якій середньовічній країні виникли трубадури:
- а) Німеччина;
  - б) Франція;

- в) Італія;
- г) Іспанія.

96. Мандрівних акторів у Провансі називали трубадурами. Як їх називали у середньовічній Німеччині?

- а) труверами;
- б) голіардами;
- в) мінезінгерами;
- г) вагантами.

97. Одним з основних джерел середньовічного рицарського куртуазного роману вважається:

- а) епос «Про короля Артура»;
- б) «Пісня про Сіда»;
- в) «Пісня про Нібелунгів»;
- г) повість «Про Трістана та Ізольду».

98. Основним лейтмотивом середньовічного рицарського епосу вважається ідея:

- а) плекання власної доблесті;
- б) вірності дамі серця;
- в) відданості васала;
- г) відважності та звитяги.

99. Як часто називали авторів середньовічних історичних хронік?

- а) істориками;
- б) хронографами;
- в) писцями;
- г) літописцями.

100. Вчення якого середньовічного мислителя у подальшому стало офіційною доктриною Католицької церкви?

- а) Томи Аквінського;
- б) Аврелія Августина;
- в) Альберта Великого;
- г) Ансельма Кентерберійського.

101. Який архітектурний стиль Середньовіччя характеризується стрічатими напіварками, різьбленням та вітражами; підпорядкованістю архітектурних форм вертикальному ритмові?

- а) бароко;
- б) рококо;
- в) готика;
- г) ампір.

102. Назвіть італійського скульптора, художника, архітектора й поета, автора статуї «Давід», розписів Сікстинської капели, фрески «Страшний суд»:

- а) Мікелоццо;
- б) Джорджоне;
- в) Рафаель;

г) Мікеланджело.

103. Французький король Людовік XIV прочитав свої вірші видатному поету і теоретику віршування та запропонував йому висловити свою думку щодо їхньої якості. Поет відповів: «Володарю! Для Вашої величності немає нічого неможливого: Ви забажали написати погані вірші і Вам це вдалося». Назвіть цього поета:

- а) Ш. Бодлер;
- б) Н. Буало;
- в) П. Бомарше;
- г) А. Барб'є.

104. Представники цього напрямку модернізму вважали, що революційні перетворення повинні торкнутися передусім реформування свідомості людини. Лише підсвідоме, інтуїція, логіка сновидінь можуть стати ключем до розуміння реальності і відображення його в художніх творах за допомогою нового творчого методу – надреалізму:

- а) сюрреалізм;
- б) експресіонізм;
- в) футуризм;
- г) кубізм.

105. Представники цього художнього напрямку ставили за мету відображення безпосередніх вражень від мінливого світу. Задля презентації своїх картин змушені були відкрити власний художній салон («Салон знедолених»):

- а) фовізм;
- б) символізм;
- в) реалізм;
- г) імпресіонізм.

106. Величний готичний собор у Франції: його довжина 145 м., висота склепіння центрального нефу 42,5 м. Його будували 40 років (1218–1258рр.) Роберт де Люзарш, Тома де Корлін. Ще його називають готичним Парфеноном:

- а) Собор Паризької Богоматері;
- б) Шартрський собор;
- в) Ам'єнський собор;
- г) Собор Нотр-Дам у Реймсі.

107. Стильовий напрям в європейському мистецтві Нового часу, зразком для наслідування в якому є антична культура:

- а) реалізм;
- б) романтизм;
- в) сентименталізм;
- г) класицизм.

108. Один з видатних діячів Реформації, автор перекладу Біблії німецькою мовою:

- а) Т. Мюнцер;

- б) Ж. Кальвін;
- в) Гутенберг;
- г) М. Лютер.

109. Стиль в мистецтві першої пол. XVIII ст., для якого був характерним відхід від життя у світі мрій та фантазії, пасторальні та еротичні сюжети, декоративність і витонченість:

- а) бароко;
- б) реалізм;
- в) класицизм;
- г) рококо.

110. Назва цієї модерністської течії була запропонована Тристаном Тзара, який вважав, що позбавлене сенсу «да-да» найбільшою мірою відповідає прагненню митців прославити Ніщо, Порожнечу:

- а) дадаїзм;
- б) експресіонізм;
- в) футуризм;
- г) сюрреалізм.

111. Період розвитку Візантії, коли культурний занепад став наслідком ідеологічної боротьби між шанувальниками і противниками ікон:

- а) реформація;
- б) гуманізм;
- в) іконоборство;
- г) інквізиція.

112. Як в історії культури Європи називають епоху переходу від Середньовіччя до Нового часу?

- а) романтизм;
- б) сентименталізм;
- в) Просвітництво;
- г) Відродження.

113. Який з літературних творів було видано в добу Відродження?

- а) «Дон Жуан» Д. Байрона;
- б) «Дон Кіхот» М. Сервантеса;
- в) «Дон Карлос» Ф. Шиллера;
- г) «Дон Хуан» Е. Гофмана.

114. Хто з французьких філософів афористично проголосив «Я мислю – отже існую»?

- а) Ф. Бекон;
- б) Р. Декарт;
- в) Вольтер;
- г) Д. Дідро.

115. До якого літературно-художнього напрямку належить творчість французьких поетів Рембо, Верлена, Малларме?

- а) абстракціонізму;
- б) символізму;

в) романтизму.

116. Автором статуї «Дискобол» є:

а) Поліклет;

б) Мірона;

в) Пракситель;

г) Фідій.

117. Італійський художник та архітектор, представник Високого Відродження, автор відомих творів, зокрема «Мадонна Коннестабіле», «Сікстинська мадонна», «Афінська академія»:

а) Донателло;

б) Джорджоне;

в) Рафаель;

г) Тіціан.

118. Провідними скульпторами класичної доби Давньої Греції вважаються:

а) Фідій, Мірон, Леохар;

б) Скопас, Леохар, Фідій;

в) Фідій, Мірон, Поликлет;

г) Мірон, Скопас, Леохар.

119. Архітектурна споруда, символ Ватикану, до якої мали відношення видатні скульптори і архітектори XV–XVII ст. Браманте, Мікеланджело та Берніні:

а) Собор святого Петра;

б) Софійський собор;

в) Собор Санта Марія дель Фьоре;

г) Саграда Фамілія.

120. Частина внутрішнього приміщення християнського храму, обмежена з обох боків колонами, або колонами і стіною, символ Ковчегу:

а) неф;

б) апсида;

в) крипта;

г) баптистерій.

121. Стильовий напрям в європейському мистецтві Нового часу, назва якого перекладається з італійської як «хімерний, складний», а з португальської як «перлина нестандартної форми»:

а) класицизм

б) готика

в) бароко

г) рококо

122. Художній напрям кінця XIX–поч. XX ст., завданням якого було створення універсального художнього стилю під девізом «Краса врятує світ»:

а) символізм;

б) модернізм;

в) імпресіонізм;

г) стиль модерн.

123. Це найбільший пам'ятник періоду ранньої готики, який вміщував до 9000 осіб. Будівництво його було розпочато в 1163р. і завершився в 1208р. (архітектори Жан де Шель і П'єр де Монро):

- а) Замок в Каркассоні;
- б) Собор св. Марка в Венеції;
- в) Собор Паризької Богоматері;
- г) Ам'єнський собор.

124. Назва цієї модерністської течії пов'язана з творчістю Сальвадора Далі:

- а) дадаїзм;
- б) експресіонізм;
- в) футуризм;
- г) сюрреалізм.

125. Як в історії культури Європи називають епоху повернення до античних традицій?

- а) романтизм;
- б) сентименталізм;
- в) Просвітництво;
- г) Відродження.

126. Назвіть фламандського живописця, одного з представників Північного Відродження, головною темою творів якого було повсякденне життя селян, за що він отримав прізвисько «Мужицький»:

- а) Я. Брейгель;
- б) П. Брейгель;
- в) Д. Броувер;
- г) Д. Браманте.

127. Хто з французьких літераторів в дидактичній поемі «Поетичне мистецтво» сформулював закони класицизму?

- а) П. Корнель;
- б) Ж. Расін;
- в) Ж.-Б. Мольєр;
- г) Н. Буало.

128. Модерністська течія в образотворчому мистецтві першої чверті ХХ ст., представниками якої були П. Пікассо, Ж. Брак, Х. Грис:

- а) кубізм
- б) модернізм;
- в) акмеїзм;
- г) платонізм.

129. У середньовічній Європі «Божий мир» означав:

- а) рух за припинення будь-яких військових конфліктів;
- б) рух проти порушення громадського спокою і розбою;
- в) рух за всесвітній порядок;
- г) війна лише проти невірних.

130. Який із перелічених орденів був заснований на Святій Землі під час хрестових походів?

- а) домініканський орден;
- б) орден єзуїтів;
- в) орден тамплієрів;
- г) орден францисканців.

131. Геральдика, як окрема царина середньовічного знання, займалася:

- а) тлумаченням гербів;
- б) тлумаченням сновидінь;
- в) тлумаченням сакральних знань;
- г) тлумаченням містичних явищ.

132. Перу Мігеля де Сервантеса належать твори:

а) «Божественна комедія», «Нове життя», «Про народне красномовство», «Бенкет»;

б) «Канцоньєре», «Африка», «Лист до нащадків»;

в) «Філоколо», «Філострато», «Амет», «Любовний бачення», «Ф'яметта», «Декамерон»;

г) «Галатея», «Персілес і Сізізмунда», «Дон Кіхот».

133. Театр Вільяма Шекспіра називався:

- а) «Глобус»;
- б) «Геркулес»;
- в) «Атлант»;
- г) «Гамлет».

134. Твори, чия приналежність Вільяма Шекспіру доведена остаточно:

- а) шекспірівський декамерон;
- б) шекспірівський канон;
- в) шекспірівський лексикон;
- г) шекспірівський пантеон.

135. «Першим італійським гуманістом» або «батьком гуманізму» в Італії традиційно вважається:

- а) Данте Аліг'єрі;
- б) Марсильє з Падуї;
- в) Джованні Боккаччо;
- г) Франческо Петрарка.

136. Один з провідних майстрів флорентійського живопису XIII ст., більш відомий нам на прізвисько «Бикоголовий»:

- а) Мазаччо;
- б) Джотто;
- в) Донателло;
- г) Чімабує.

137. Донато ді Нікколо ді Бетто Барді увійшов в історію мистецтв під зменшувальним ім'ям і став справжнім основоположником ренесансної скульптури:

- а) Челліні;

- б) Джотто;
- в) Донателло;
- г) Мазаччо.

138. У якій країні Західної Європи діяльність енциклопедистів була найбільш плідною у XVIII ст.?

- а) Англії;
- б) Франції;
- в) Італії;
- г) Іспанії.

139. «Озброєна циркулем і косинцем людина епохи Відродження вимірювала і обчислювала предмети навколишнього світу. Неупередженим поглядом анатома вона осягала механізми руху». Про яку професію йдеться у тексті?

- а) математик;
- б) лікар;
- в) будівельник;
- г) художник.

140. Видатний майстер бароко Л. Берніні вважав його першим серед великих і уподібнював «великому морю, яке вбирає в себе воду всіх річок»:

- а) Леонардо да Вінчі;
- б) Сандро Ботічеллі;
- в) Рафаель Санті;
- г) Мікеланджело Буонарроті.

141. Творінням життя цього великого майстра став проект і зведення головного католицького собору – Собору Святого Петра в Римі:

- а) Брунеллескі;
- б) Браманте;
- в) Мікеланджело Буонарроті;
- г) Палладіо.

142. Гравюра «Чотири вершники» із серії апокаліпсису Альбрехта Дюрера символізує чотири руйнівні сили. Назвіть, яку руйнівну силу символізує вершник, який заніс меч над головою:

- а) війну;
- б) смерть;
- в) хвороби;
- г) перемогу.

143. Одну з картин Рафаеля із зображенням Мадонни визнано прекрасним втіленням теми материнства у ренесансному живописі. Назвіть цей твір:

- а) Мадонна Конестабіле;
- б) Мадонна з щигликом;
- в) Сикстинська Мадонна;
- г) Мадонна Темпи.

144. Свої «95 тез» М. Лютер почепив на дверях собору міста:

- а) Віттенберг;

- б) Ахен;
- в) Вюрцбург;
- г) Берлін.

145. Першим маніфестом гуманізму Відродження називали твір Петрарки:

- а) збірка «Канцоньєре»;
- б) промову в римському Сенаті на увінчанні його лавровим вінком;
- в) автобіографію «Лист до нащадків»;
- г) сонет «Благословенний день, місяць, рік ...».

146. На який період Відродження припадає понтифікат блискучого мецената мистецтва Юлія II?

- а) Проторенесанс;
- б) Раннє Відродження;
- в) Високе Відродження;
- г) Пізнє Відродження.

147. Оберіть характерну ознаку виховання в первісному суспільстві як історично першому типу:

- а) у процесі систематичного навчання;
- б) виховання в процесі трудової діяльності;
- в) у процесі спілкування з викладачем;
- г) у процесі проведення обряду.

148. Один з підходів до тлумачення глобалізації полягає у тому, що:

а) глобалізація розглядається як невідворотній процес, сутністю якого є абсолютний примат світового порядку над національними державами і суспільствами;

б) глобалізація – це переважно міф, який приховує справжню суть міжнародного господарства;

в) сучасні форми глобалізації розглядаються як такі, що не мають аналогів в історії, а держави і суспільства в усьому світі під впливом глобалізації зазнають глибоких змін;

г) глобалізація – це світовий обмін економічними та соціокультурними надбаннями людей крізь кордони різноманітних держав.

149. Вкажіть напрям у мистецтві, що передбачає використання в процесі творчості натуральних предметів в образотворчому мистецтві або текстів у літературі, їх безпосереднє включення в якості елементів або модулів до художнього твору, який у даному контексті розуміється як конструкція:

- а) реді-мейд;
- б) енвайронмент;
- в) кінетичне мистецтво;
- г) боді-арт.

150. Інтеграція, як результат взаємодії з іншою культурою, виявляється у тому, що:

а) групи, які взаємодіють, зберігають власну культуру, але одночасно встановлюють тісні міжкультурні контакти;

б) одна з груп добровільно або вимушено втрачає свою культуру (традиції, мову тощо);

в) група, зберігаючи свою культуру, відмовляється від контактів з інокультурними групами;

г) група втрачає свою культуру, не встановивши при цьому тісних контактів з іншою.

151. Визначте напрям, що належить до раціоналістичної лінії розвитку архітектури і поширився в останній третині ХХ ст. Він розглядає твір як сукупність елементів, що визначають саму структуру та їх взаємодію:

а) структуралізм;

б) неофункціоналізм;

в) неоекспресіонізм;

г) мінімалізм.

152. Культурна маргінальність, як результат кроскультурної взаємодії:

а) визначається взаємодією систем цінностей двох культур, в яких бере участь індивід, а їх результатом стає двозначність, невизначеність статусу і ролі;

б) виникає у таких випадках: невдалої спроби віднести себе до позитивної референтної групи; перебування у ролі, яка лежить між двома поруч розташованими ролями; членство в групах, які визначаються як маргінальні;

в) відноситься до політичного, соціального та економічного безсилля деяких позбавлених виборчих прав та/або поставлених у невідгідне становище сегментів всередині суспільства;

г) характеризується визнанням рівності культур, які мають бути однаково захищеними в правовому, політичному, інформаційному й інших важливих аспектах життя сучасного суспільства.

153. Які чотири способи подолання культурного шоку виокремлюють у сучасній культурології?

а) колонізація, геттоїзація, асиміляція, дифузія;

б) колонізація, сепаратизм, асиміляція, дифузія;

в) колонізація, геттоїзація, асиміляція, маргіналізація;

г) асиміляція, дифузія, акультурація, геттоїзація.

154. Яка концепція базується на визнанні рівності культур, котрі мають бути однаково захищеними в правовому, політичному, інформаційному й інших важливих аспектах життя сучасного суспільства?

а) полікультурності;

б) мультикультуралізму;

в) акультурації;

г) маргіналізації.

155. Яка концепція проголошує приналежність індивіда одночасно до багатьох культур, а також визначає те, що серед великої кількості свобод особистості виникає ще одна – свобода від власної культури, в якій людина народилася і виросла?

а) маргіналізації;

- б) мультикультуралізму;
- в) транскультури;
- г) асиміляції.

156. Асиміляція, як наслідок глобального зближення національних культур, виявляється у тому, що:

а) групи, які взаємодіють, не уніфікують власні культурні норми, генотипи, традиції, але

одночасно встановлюють тісні міжкультурні контакти;

б) одна з груп втрачає свою культуру;

в) група втрачає свою культуру, не встановивши при цьому тісних контактів з іншою;

г) група, зберігаючи свою культуру, відмовляється від контактів з інокультурними групами.

157. Сучасний культуролог Дж. Б. Манчіні стверджує, що маргіальність соціальної ролі:

а) це визнання рівності культур, які мають бути однаково захищеними в правовому, політичному, інформаційному й інших важливих аспектах життя сучасного суспільства;

б) виникає: у випадку невдачі у спробі віднести себе до позитивної референтної групи; перебування в ролі, яка лежить між двома поруч розташованими ролями; членство в групах, які визначаються як маргіальні;

в) відноситься до політичного, соціального та економічного безсилля деяких позбавлених виборчих прав та/або поставлених у не вигідне становище сегментів всередині суспільства;

г) це взаємодія систем цінностей двох культур, в яких бере участь індивід, результатом яких стає двозначність, невизначеність статусу і ролі.

158. Наприкінці 20-х рр. ХХ ст. німецький режисер і драматург Б. Брехт сформулював ідею:

а) епічного театру;

б) театру абсурду;

в) «театру соціальної маски»;

г) трагедійного театру.

159. Назвіть сучасну форму акціоністського мистецтва, спрямовану на активізацію архетипів «колективного несвідомого» публіки, форму спонтанного вуличного театру:

а) перформанс;

б) енвайронмент;

в) арте повера;

г) гіперреалізм.

160. Одна з форм авангардистського мистецтва 1960–1970-х рр. визначається як організована художником просторова композиція, що охоплює глядача на зразок реального оточення, – це:

а) акціонізм;

б) енвайронмент;

- в) кінетичне мистецтво;
- г) гіперреалізм.

161. Визначте напрям авангарду, що сформувався у західному мистецтві наприкінці 1960–на початку 1970-х рр., в основі якого було створення інсталяцій з промислових, побутових та природних об'єктів:

- а) хеппенінг;
- б) енвайронмент;
- в) арте повера;
- г) гіперреалізм.

162. Художній напрям в живописі та скульптурі, який ґрунтується на доскональній точності й детальності відтворення дійсності, що імітує специфіку фотографії, – це:

- а) реді-мейд;
- б) енвайронмент;
- в) арте повера;
- г) гіперреалізм.

163. Вкажіть напрям у сучасному мистецтві, що обігрує ефекти реального руху всього твору або окремих складових його форм:

- а) ленд-арт;
- б) сюрреалізм;
- в) кінетичне мистецтво;
- г) гіперреалізм.

164. Автором ідеї та творцем перших «ready-made» був художник-дадаїст:

- а) М. Дюшан;
- б) Е. Уорхол;
- в) С. Далі;
- г) Д. Хьорст.

165. Напрямок у мистецтві 1950–1960-х рр., для якого характерні використання і переробка символічних і знакових об'єктів рекламної продукції та масової культури, називається:

- а) реді-мейд;
- б) оп-арт;
- в) мінімалізм;
- г) поп-арт.

166. Художній напрям авангардизму, що полягає у необхідності використання в мистецтві мінімуму образотворчих засобів і простих одноманітних форм, називається?

- а) концептуалізм;
- б) оп-арт;
- в) мінімалізм;
- г) поп-арт.

167. Який художній напрям неоавангардизму ґрунтувався на положенні, що концепція твору важливіше його фізичного вираження?

- а) концептуалізм;

- б) мінімалізм;
- в) поп-арт;
- г) неоконсерватизм.

168. Представники альтерглобалізму стверджують, що:

а) глобалізація – це світовий обмін економічними та соціокультурними надбаннями людей крізь кордони різноманітних держав;

б) глобалізація – це переважно міф, який приховує справжню суть міжнародного господарства;

в) сучасні форми глобалізації розглядаються як такі, що не мають аналогів в історії, а держави і суспільства в усьому світі під впливом глобалізації зазнають глибоких змін;

г) глобалізація розглядається як невідворотній процес, сутністю якого є абсолютний примат світового порядку над національними державами і суспільствами.

169. Автором книги «Повстання мас» є:

- а) П. Сорокін;
- б) Х. Ортега-і-Гассет;
- в) Е. Фромм;
- г) Л. Гумільов.

170. Одна з течій сучасного живопису, яка пропонує авторську інтерпретацію мистецтва минулого, – це:

- а) анахронізм;
- б) андеграунд;
- в) боді-арт;
- г) акціонізм.

171. Визначте явище, що виникло в США наприкінці 1950-х рр. і означає «підпільну» культуру як складову частину контркультури:

- а) анахронізм;
- б) андеграунд;
- в) боді-арт;
- г) акціонізм.

172. Різновид культури ХХ ст., індустрії розваг, що свідомо орієнтує духовні та матеріальні цінності, які вона пропагує, на «середній» рівень розвитку масових потреб, – це:

- а) масова культура;
- б) субкультура;
- в) контркультура;
- г) антикультура.

173. Який культ був проголошений доміантним в епоху Просвітництва?

- а) розуму;
- б) віри;
- в) здоров'я;
- г) особистості.

174. Як називається світогляд, культурна традиція, для якої характерна абсолютизація соціальної ролі науки, розгляд її в якості універсального способу вирішення всіх проблем?

- а) раціоналізм;
- б) номіналізм;
- в) сцієнтизм;
- г) реалізм.

175. У європейській культурі XVII–XIX ст. формується нова картина світу, згідно якої Всесвіт – це:

- а) світ, яким керує Божественна воля;
- б) непізнаване й некероване явище;
- в) система, де діють наукові закони;
- г) керований хаос.

176. Що характерно для поглядів на культуру Нового часу:

- а) антропоцентризм;
- б) теоцентризм;
- в) космоцентризм;
- г) геоцентризм.

177. Що із переліченого є характерним для культури класицизму?

- а) єдність часу, місця, дії;
- б) іронія;
- в) деконструктивізм;
- г) плюралізм стилю.

178. Чому XVIII ст. часто називають «галантним»?

- а) через надмірну релігійність;
- б) через народження нової етики і моралі;
- в) через консервування старих звичаїв;
- г) через відданість дворянсько-аристократичній етиці.

179. «Герой» Нового часу в першу чергу в житті повинен покладатися на:

- а) Бога;
- б) правителя;
- в) державу;
- г) самого себе.

180. У часи наполеонівської імперії у Франції народжується мистецький стиль:

- а) рококо;
- б) регентство;
- в) ампір;
- г) рокайль.

181. Основний внесок до культурного надбання Італії XVIII ст. зробили митці:

- а) Мілана;
- б) Венеції;
- в) Генуї;

г) Падуї.

182. У музичному мистецтві Європи XVIII ст. «титаном бароко» називали:

- а) Й. Баха;
- б) В. Моцарта;
- в) Л. Бетховена;
- г) Й. Гайдна.

183. Який стиль народжується в художній культурі Європи XVIII ст. поряд із традиційним класицизмом?

- а) бароко;
- б) рококо;
- в) сентименталізм;
- г) романтизм.

184. Який художній стиль у культурі Європи XVIII ст. ідейно виражав протест проти холодної аристократичної галантності, бездушного утилітаризму буржуазії у той же час ідеалізуючи природно-патріархальне життя «маленької людини»?

- а) романтизм;
- б) класицизм;
- в) ампір;
- г) сентименталізм.

185. У творі «Життя і пригоди Робінзона Крузо» Даніель Дефо візуалізує:

- а) образ англійського пуритана;
- б) образ аристократи;
- в) образ англійського буржуа;
- г) образ людини, що перебуває в розпачі.

186. У французькій літературі XVIII ст. «образ найрозторопнішої людини нації» у трилогії «Весілля Фігаро» зображує:

- а) Ж-Ж. Руссо;
- б) П. Бомарше;
- в) Л. Стерн;
- г) Ж. Греза.

187. Вінцем просвітницьких ідеалів боротьби людини за свої права стає сюжет твору:

- а) «Подорож Гулівера»;
- б) «Фауст»;
- в) «Злочинна мати»;
- г) «Життя і пригоди Робінзона Крузо».

188. Кого з європейських монархів Нового часу – великого шанувальника науки, літератури і мистецтва, називали «Король – сонце»?

- а) Наполеона Бонапарта;
- б) Людовіка XIV;
- в) Людовіка XIII;
- г) Карла V.

189. «Динамічним синтезом мистецтв» традиційно називали культуру:
- а) класицизму;
  - б) романтизму;
  - в) скептицизму;
  - г) реалізму.
190. Буквальне розуміння поняття «культура» (в перекладі з латини) – це:
- а) розвиток мислительної діяльності людини;
  - б) вирощення, оброблення чогось, доведення до досконалості;
  - в) засіб спілкування, поведінка людей;
  - г) витвори мистецтва.
191. Вид мистецтва, який освоює та осмислює світ за допомогою художнього слова:
- а) театр;
  - б) література;
  - в) кіномистецтво;
  - г) фотомистецтво.
192. Що було створене в Месопотамії за наказом царя Ашшурбаніпала, де було зібрано тисячі табличок різного змісту?
- а) Вавілонська башта;
  - б) зиккурат;
  - в) ворота богині Іштар;
  - г) бібліотека.
193. Як називалися учбові заклади, в яких навчалися діти давніх єгиптян?
- а) лікеї;
  - б) зиккурати;
  - в) «Будинки життя»;
  - г) гімназії.
194. У якій країні створена легендарна «Рігведа»?
- а) Стародавня Індія;
  - б) Стародавній Китай;
  - в) Давній Єгипет;
  - г) Месопотамія.
195. Своєрідність якого мистецтва полягає у триєдності каліграфії, поезії та живопису?
- а) шумерського;
  - б) давньокитайського;
  - в) давньоєгипетського;
  - г). японського.
196. Який давньогрецький літературний твір розповідає про героїчну оборону легендарної Трої?
- а) «Історія» Геродота;
  - б) «Іліада» Гомера;
  - в) «Одіссея» Гомера;

197. Головна тема творчості Мікеланджело Буанаротті:
- а) пафос боротьби;
  - б) психологічний портрет;
  - в) втілення образу Мадонни;
  - г) міфологія.
198. Який жанр ренесансного мистецтва представлений іменами Рабле, Сервантеса, Боккаччо, Петрарки, Данте?
- а) література;
  - б) скульптура;
  - в) живопис;
  - г) архітектура.
199. Якому художньому стилю XVII ст. притаманна ефективна динамічність, патетика, театральність, зіткнення фантазії та реальності?
- а) рококо;
  - б) класицизму;
  - в) бароко;
  - г) ренесансу.
200. Який жанр літератури Просвітництва XVIII ст. представлений іменами П. Корнеля, Ж.-Б. Мольєра, П.-О. Бомарше?
- а) поезія;
  - б) проза;
  - в) драматургія;
  - г) есе.
201. Для якого класичного виду мистецтва характерна триєдність часу, місця та дії?
- а) театр і драматургія;
  - б) музика;
  - в) живопис;
  - г) кіно.
202. Хто заклав основи культурології на початку XX ст.?
- а) Ш. Монтеск'є;
  - б) Ж.-Ж. Руссо;
  - в) Л. Уайт;
  - г) О. Шпенглер.
203. Який вид мистецтва відображає реальну дійсність в емоційних переживаннях і наповнених почуттям ідеях, що виражаються через звуки особливого роду, в основі яких – узагальнені інтонації людської мови; це відображення людських почуттів та думок?
- а) література;
  - б) музика;
  - в) кіномистецтво;
  - г) театр.
204. Яку стародавню країну називають «країною сонця»?
- а) Давній Єгипет;
  - б) Месопотамія;

в) Давня Індія;

г) Давній Китай.

205. В якій культурі особливу роль відігравав «Великий шовковий шлях»?

а) Вавилонська;

б) Шумерська;

в) Давньокитайська;

г) Давньогрецька.

206. Давньоєгипетське образотворче мистецтво виражає ідею вічності, сталості. Воно підкорялося певним законам. Для якого жанру образотворчого мистецтва характерне такий канон: руки опущені й притиснуті до тіла, фігура напружено випрямлена, ліва нога робить крок вперед?

а) сидяча статуя;

б) стояча статуя;

в) рельєфне зображення;

г) зображення фігур на площині.

207. Визначте, які споруди представляють архітектуру Давнього Риму?

а) Колос Родоський;

б) Форосський маяк;

в) Мавзолей в Галікарнасі;

г) Пантеон.

208. Хто з давньогрецьких скульпторів є автором «Дискобол»?

а) Фідій;

б) Мирон;

в) Поліклет;

г) Пракситель.

209. Що є основним об'єктом зображення в мистецтві епохи Відродження?

а) людські почуття;

б) сама людина;

в) релігійна тематика;

г) міфологія.

210. Яка західноєвропейська країна вважається батьківщиною ренесансної культури?

а) Нідерланди;

б) Франція;

в) Італія;

г) Німеччина.

211. Хто з діячів Високого Відродження прийшов до думки про нерозривний зв'язок науки і мистецтва, а вище за інші види мистецтва вважав живопис?

а) Леонардо да Вінчі;

б) Рафаель Санті;

в) Мікеланджело Буонаротті;

г) Ботічеллі.

212. Яку систему розробив М. Коперник?
- а) математичну;
  - б) геліоцентричну;
  - в) геоцентричну;
  - г) біологічну;
213. Який музичний жанр виник у руслі західноєвропейського бароко XVII ст.?
- а) симфонія;
  - б) опера;
  - в) оперетта;
  - г) кант.
214. Композитор доби класицизму, автор творів «Весілля Фігаро», «Дон Жуан», «Чарівна флейта», «Реквієм», «Три симфонії»:
- а) Страдиварі;
  - б) Моцарт;
  - в) Бах;
  - г) Сальєрі.
215. Який вид мистецтва є основою всіх образотворчих мистецтв?
- а) література;
  - б) музика;
  - в) графіка;
  - г) театр.
216. Згідно з цим вченням, справжньою метою життя людини є досягнення нірвани (заспокоєння). Назвіть це філософське вчення:
- а) індуїзм;
  - б) буддизм;
  - в) брахманізм;
  - г) конфуціанство.
217. Для будівництва якої культури епохи античності характерне будівництво багатопверхових цегляних будинків, водопроводів (акведуків), форумів, Колізею, Пантеону, Аппієвого шляху тощо?
- а) класична давньогрецька культура;
  - б) елліністична культура;
  - в) давньоримська культура;
  - г) давньоєгипетська культура.
218. Яку архітектурну пам'ятку давньогрецької культури класичного періоду відбудував Фідій після спалення її персами?
- а) Акрополь;
  - б) Триумфальну арку;
  - в) Кносський палац;
  - г) Олександрійську бібліотеку.
219. В яку культурологічну епоху визначальним світоглядом був гуманізм?
- а) Середньовіччя;
  - б) Просвітництва;

в) Ренесансу;

г) Бароко.

220. Якому виду мистецтва Мікеланджело надавав перевагу, вбачаючи в ньому сприятливі можливості втілення узагальнено-героїчного образу людини:

а) живопису;

б) скульптурі;

в) архітектурі;

г) графіці.

221. Барокова музика XVIII ст. найяскравіше представлена органічними творами, неоціненими в повній мірі за життя автора. Назвіть цього композитора:

а) Страдиварі;

б) Моцарт;

в) Бах;

г) Сальєрі.

222. Який вид західноєвропейського мистецтва XVII ст. представлений іменами Пуссена, Лоррена, Веласкеса, Рембрандта, Ель Греко, Ван Дейка тощо?

а) живопис;

б) архітектура;

в) скульптура;

г) архітектура.

223 Що таке культура?

а) система життєвих орієнтацій суб'єкта, що реалізується у засобах та результатах його діяльності;

б) синонім поняття «цивілізація»;

в) рівень матеріально-технічного розвитку суспільства;

г) історичний етап розвитку суспільства.

224. Де вперше зустрічається термін «культура»?

а) у творах римського оратора Цицерона;

б) у творах Конфуція;

в) у творах Вольтера;

г) у творах Петрарки.

225. Назвати функції культури:

а) естетична, розважальна, гуманістична;

б) людинотворча, інформативна, регулятивна;

в) загальнолюдська, проогресивна, радикальна;

г) революційна, соціалістична, комуністична;

226. Предметом культурології є:

а) історичний аспект культури;

б) загальні закономірності розвитку культури;

в) морфологічний аспект культури;

г) комунікативний аспект культури.

227. Мистецтво – це:
- а) здатність людини на великі звершення;
  - б) здатність людини влаштувати своє життя;
  - в) можливість змінити все на краще;
  - г) естетичне освоєння світу в процесі художньої творчості.
228. Що таке тотемізм?
- а) віра в існування речей з надприродними силами;
  - б) віра в можливість подумки впливати на інших;
  - в) віра в існування кровного взаємозв'язку між людиною, тваринами і рослинами;
  - г) віра в існування надприродних істот в тілі.
229. Фетишизм – це віра в:
- а) існування трансцендентальних істот;
  - б) наявність в речах надприродних сил;
  - в) існування надприродних істот в тілах (душ, духів);
  - г) віра і поклоніння предметам неживої природи, іконам, мощам тощо.
230. Театралізовані дійства в Стародавній Греції:
- а) вакханалії;
  - б) лепії,
  - в) діонісії;
  - г) дифірамби.
231. Давньоримська монументальна будівля для публічних видовищ:
- а) акрополь;
  - б) «Кабуکیدза» – будинок театру;
  - в) піраміда;
  - г) Колізей.
232. «Іліада» і «Одіссея» Гомера та «Теогонія» і «Роботи і дні» Гесіода відносять до:
- а) байок;
  - б) лірики;
  - в) епічних поем;
  - г) драматургії.
233. Хто входив до пантеону богів єгипетської міфології?
- а) Зевс, Діонісій, Пльгамеш, Ен-Ліль;
  - б) Хаммурапі, Нерон, Калігула;
  - в) Посейдон, Марс, Квазімодо;
  - г) Осіріс, Ізіда, Амон, Атон.
234. Найдовша оборонна споруда у світі:
- а) Адріанів вал;
  - б) Берлінська стіна;
  - в) Велика Китайська стіна;
  - г) Змієві вали.
235. Найстарішим родом художньої літератури вважається:
- а) епос;
  - б) лірика;

- в) драма;
- г) трагедія.

236. Грецька антична література починається з творів Гомера:

- а) «Іліада» та «Одіссея»;
- б) «Орестея»;
- в) «Ефіопіда»;
- г) «Теогонія».

237. Гесіод написав твори:

- а) «Орестея»;
- б) «Теогонія» і «Роботи і дні»;
- в) «Іліада» і «Одіссея»;
- г) «Ефіопіда».

238. Назвати систему письма стародавніх єгиптян:

- а) складова;
- б) алфавітна;
- в) словесно-складова;
- г) ієрогліфічна.

239. Грецька скульптура виразила:

- а) досконалість пластики;
- б) велич людського розуму;
- в) силу краси;
- г) мужність греків.

240. Вищий навчальний заклад, що з'явився в Європі в добу

Середньовіччя:

- а) консерваторія;
- б) ліцей;
- в) інститут;
- г) університет.

241. Граматика, риторика, діалектика, арифметика, геометрія, астрономія,

музика – це:

- а) ділові папери;
- б) «сім вільних мистецтв»;
- в) наочні прилади;
- г) світські знання.

241. Основа середньовічного менталітету:

- а) християнська свідомість;
- б) матеріалістичний світогляд;
- в) поклоніння силам природи;
- г) віра в позаземне походження людської цивілізації.

242. Авторами «Євангелій» у Новому Заовіті є:

- а) Петро, Павло, Іуда, Симон;
- б) Яків, Давид, Мойсей, Ісаак;
- в) Марк, Лука, Матфей, Іоанн;
- г) Авель, Каїн, Ной, Рафаїл.

243. Доба Відродження – це відродження традиції:
- а) архаїчної;
  - б) давньосхідної;
  - в) далекосхідної;
  - г) античної;
244. «Декамерон» Боккаччо – це:
- а) роман;
  - б) збірка, до якої ввійшли 100 новел;
  - в) повість;
  - г) оповідання.
245. Театр не може існувати без:
- а) сцени;
  - б) музики;
  - в) глядача;
  - г) костюмів і масок.
246. Автор всесвітньовідомих трагедій «Ромео і Джульєтта», «Король Лір», «Гамлет», «Отелло»:
- а) Роберт Грін;
  - б) Жан Батист Мольєр;
  - в) Уільям Шекспір;
  - г) Мігель Сервантес.
247. Комічна сценка, що розігрувалася між діями п'єси в XVI–XVII ст.:
- а) інтерлюдія;
  - б) інтермедія;
  - в) містерія;
  - г) мораліте.
248. Вертеп – це:
- а) шкільний театр;
  - б) народний ляльковий театр;
  - в) театр пантоміми;
  - г) музичний театр.
249. Назвати перший західноєвропейський університет:
- а) Паризький (Сорбонна) університет;
  - б) Краківський (Ягеллонський) університет;
  - в) Кембріджський університет;
  - г) Болонський університет;
250. У другій половині XVII–поч. XX ст. у європейській архітектурі панував стиль:
- а) готичний;
  - б) класицизм;
  - в) модерн;
  - г) бароко.
251. Королівський палац у Франції, який є художнім музеєм:
- а) Ескоріал;
  - б) Лувр;

в) Гран-плас;

г) Ермітаж.

252. Дзвіниця, яка має найбільше відхилення від своєї осі:

а) Велика лаврська дзвіниця;

б) Пізанська башта;

в) дзвіниця собору святого Петра у м. Ризи;

г) дзвіниця собору святої Софії.

253. Яке з поданих визначень відповідає поняттю «модернізм»?

а) одна з форм суспільної свідомості, що дає об'єктивне відображення світу;

б) загальна назва ряду напрямів у літературі й мистецтві, для яких властиве заперечення реалізму, суб'єктивізм, формалізм, відхід від демократичних і гуманістичних традицій;

в) літературний напрям, що розвивався як заперечення класицизму;

г) художній метод, для якого властиве правдиве зображення життя.

254. Популярний літературний жанр «масової культури»:

а) поема;

б) трагедія;

в) новела;

г) детектив.

255. Яке з поданих визначень відповідає поняттю «романтизм»?

а) різновид іронічно-комічної поезії;

б) художній метод літератури і мистецтва, що намагався протиставити утилітаризмові й нівелюванню особистості свободу й досконалість, особисту й суспільну незалежність;

в) стилістичний напрям у європейському мистецтві, що характеризується примхливістю форм та декоративною пишністю;

г) напрям у європейській літературі й мистецтві XVII–поч. XIX ст., суть якого полягала в наслідуванні мистецтва та поезій стародавньої Греції і Риму.

256. Назвати характерні риси романтизму:

а) звернення до античної спадщини;

б) правдиве зображення життя;

в) звернення до фольклору та національної історії;

г) звернення до релігійної тематики.

257. Видатні представники романтизму:

а) Дж. Байрон, В. Скотт, В. Гюго, О. Пушкін;

б) Т. Драйзер, О. Генрі, М. Твен;

в) Ч. Дікенс, К. Чапек, Г. Сенкевич;

г) О. Бальзак, Д. Голсуорсі, Е. Золя.

258. Яке з наведених визначень відповідає поняттю «реалізм»?

а) художній метод у літературі та мистецтві, що передбачає правдиве зображення життя;

б) художній метод, що картинам реальної дійсності протиставляє події, витворені уявою письменника;

в) різновид іронічно-комічної поезії;

г) стилістичний напрям, що виник як протипага класицизму і акцентував увагу на почуттях і проблемах простих людей, прагнув викликати співчуття до їх нещасної долі.

259. Видатний французький письменник, який вінчався в українському місті Бердичеві:

- а) О. Бальзак;
- б) Стендаль;
- в) Г. Флобер;
- г) Е. Золя.

260. Що означає слово «ордер» у архітектурі?

- а) письмовий документ, що дозволяє зайняти певну житлову площу;
- б) композиція, що складається з вертикальних несучих частин – підпор у вигляді колон;
- в) фасад будівлі;
- г) фундамент будівлі.

261. У якій країні народилося кіномистецтво?

- а) Італія;
- б) Франції;
- в) Росії;
- г) Німеччині.

262. Що спочатку позначалось словом «культура»?

- а) спосіб обробітку землі;
- б) правила поведінки в суспільстві;
- в) інтелектуальні досягнення людства;
- г) створення штучної природи.

263. Які відносини існують між матеріальною та духовною культурою?

а) матеріальна та духовна культура перебувають між собою в діалектичному зв'язку;

б) між матеріальною та духовною культурою немає зв'язків, вони існують автономно одна від одної;

в) між матеріальною та духовною культурою існують суттєві відмінності, тому не може бути ніяких зв'язків;

г) ділення культури на матеріальну та духовну некоректне; культурою називають усе те, що створено людиною?

264. Що сучасні дослідники духовних сфер життя ототожнюють сукупністю форм, цінностей та ідеалів, які виконують функцію соціальної орієнтації в конкретному суспільстві?

- а) мистецтво;
- б) етику;
- в) культуру;
- г) цивілізацію.

265. Хто з відомих культурологів запропонував «ігрову теорію культури»?

- а) Е. Касінер;
- б) І. Хейзінга;

- в) К. Юнг;
г) О. Шпенглер.
266. Про кого з відомих німецьких учених студенти м. Швабінга казали:
«Ось іде пан Занепад Європи»?
- а) про Ф. Ніцше;
б) про О. Шпенглера;
в) про А. Тойнбі;
г) про Г. Зіммеля.
267. Що виразилось в іконах Візантії?
- а) ідеал земної краси;
б) емоційне життя;
в) ідеал духовної краси;
г) краса природи.
268. Співцем лірики кохання епохи Відродження називають:
- а) Данте Аліг'єрі;
б) Франческо Петрарка;
в) Мігель де Сервантес;
г) Франсуа Рабле.
269. Ідеали якої епохи надихали на творчість митців Відродження?
- а) первіснообщинного ладу;
б) Візантії;
в) Античності.
г) Середньовіччя.
270. Стендаль, Оноре де Бальзак, Гюстав Флобер, Гі де Мопассан – письменники, представники напрямку:
- а) романтизм;
б) модернізм;
в) класицизм;
г) реалізм.
271. Характерна риса культури ХІХ ст.:
- а) оспівування митцями релігійних цінностей;
б) ізольованість і відірваність від суспільно-політичних інтересів кожної творчої особистості;
в) зв'язок творчості митців із суспільно-політичним життям;
г) велика увага до фантастичних сюжетів.
272. Яке поняття в культурі виникло в ХХ ст.?
- а) національна культура;
б) класова культура;
в) елітарна культура;
г) масова культура.
273. Що має величезний вплив на поведінку і мислення сучасної молоді?
- а) класична література;
б) поп-музика;
в) скульптура;
г) образотворче мистецтво.

274. Де виникли цивілізації Месопотамії?

- а) у Південно-Східній Азії;
- б) у Передній Азії;
- в) на Близькому Сході;
- г) на Далекому Сході.

275. Чийм сином вважався будь-який фараон у давньоєгипетському суспільстві?

- а) сином Бога Асіріса;
- б) сином Бога сонця Ра;
- в) сином Бога Зевса.
- г) сином Бога Юпітера.

276. Хто з мислителів подав думку, що людина за своєю природою антикультурна, вона є істотою природною, а культура створена лише для її поневолення та примусу?

- а) З. Фрейд;
- б) Ф. Ніцше;
- в) Е. Фром;
- г) А. Швейцар.

277. Знайдіть правильну відповідь, яка б максимально повно характеризувала розвиток культури:

- а) в основі розвитку культури лежить повне заперечення попередньої культури;
- б) культура розвивається внаслідок періодичного здійснення культурних революцій;
- в) розвиток культури ґрунтується на тиражуванні відомих культурних цінностей;
- г) розвиток культури суперечливий процес боротьби нового і старого, прогресивного і реакційного.

278. Яке визначення характеризує особливості виробництва культурних цінностей у сучасному індустріальному суспільстві, розрахованому на масове використання?

- а) елітарна культура;
- б) матеріальна культура;
- в) духовна культура;
- г) масова культура?

279. Представники якого стародавнього народу Сходу винайшли гончарний круг і спосіб виплавки бронзи?

- а) єгиптяни;
- б) індуси;
- в) шумери;
- г) китайці.

280. Де було складено перші астрономічні календарі та правові кодекси?

- а) у Давній Греції;
- б) у Давньому Римі;
- в) у Месопотамії;

- г) у Давньому Єгипті.
281. Хто такі софісти?
- а) актори;
  - б) судді;
  - в) філософи;
  - г) воїни.
282. Пензлю якого художника належить портрет Мони Лізи?
- а) Леонардо да Вінчі;
  - б) Рафаеля;
  - в) Мікеланджело;
  - г) Ботічеллі.
283. Про якого з видатних діячів Відродження говорять: «Той, що хотів знати все»?
- а) Дж. Бруно;
  - б) Леонардо да Вінчі;
  - в) Макіавеллі;
  - г) Мікеланджело.
284. Томас Мор у художньому творі «Утопія» змалював:
- а) суспільство античності;
  - б) суспільство іншої конкретної держави;
  - в) ідеальне суспільство, до якого повинне прагнути людство;
  - г) суспільство багатіїв.
285. На основі чого прагнули побудувати суспільне буття представники ідей Просвітництва?
- а) на основі релігійних вірувань;
  - б) на основі філософських знань;
  - в) на основі розуму, справедливості, рівності та інших природних прав людини;
  - г) на основі матеріальних статків.
286. Що, на думку просвітителів, робить людей вільними?
- а) те, що вони природні істоти, а кастові інтереси повинні бути скасовані;
  - б) те, що вони є «раби Божі»;
  - в) те, що вони є представниками певного класу.
  - г) те, що вони є заможними.
287. Конфлікти між якими поняттями прагнули вирішити просвітителі?
- а) між державами;
  - б) між бідними і багатими;
  - в) між вірою і розумом (на користь останнього);
  - г) між вчителями і учнями.
288. Хто з німецьких філософіє розвинув учення про культуру як про певну кількість замкнутих «організмів», які виражають колективну душу народу і проходять певний життєвий цикл?
- а) М. Штірнер;
  - б) Р. Штейнер;
  - в) Ф. Шлейермахер;

г) О. Шпенглер.

289. Хто з зарубіжних дослідників знайшов в історії велику кількість локальних цивілізацій?

- а) англійський історик А. Тойнбі;
- б) німецький філософ та історик О. Шпенглер;
- в) американський соціолог російського походження П. Сорокін;
- г) американський економіст і соціолог У. Ростоу?

290. Що таке субкультура?

а) сукупність деяких негативно викладених норм та цінностей культури, що функціонують як культура бандитського прошарку суспільства;

б) автономне цілісне утворення всередині провідної культури, яка визначає стиль життя та мислення і відрізняється своїми звичаями, нормами і комплексами цінностей;

в) трансформована професійним мисленням система цінностей традиційної культури, яка набула незвичного світоглядного забарвлення;

г) культура, яка розвивається всупереч офіційному культурному розвитку окремої цивілізації або держави.

291. Що лежить в основі рушійних сил розвитку культури?

- а) інтелектуальна еліта;
- б) героїчні постаті;
- в) народні маси, колективні уявлення;
- г) народ, робітники, що відіграють вирішальну роль в утворенні матеріальних культурних цінностей.

292. Хто з учених намагався утворити загальну теорію культури в рамках етнографії?

- а) Л. Уайт;
- б) Е. Тейлор;
- в) Д. Фрезер;
- г) А. Тойнбі.

293. Як називається культура, що протистоїть традиційній, пануючій у суспільстві?

- а) світова культура;
- б) субкультура;
- в) домнуюча культура;
- г) контркультура.

294. Поступовий розвиток суспільства приводить до відображення культурою:

- а) демократії;
- б) світогляду певної епохи;
- в) державної влади;
- г) сімейних відносин.

295. Яка свідомість панує в умовах сакральної цивілізації Давнього Єгипту?

- а) атеїстична;
- б) релігійно-міфологічна;

- в) міфологічна;
  - г) космогонічна.
296. Як можна описати готичні собори?
- а) міцні та кремезні;
  - б) стрункі, спрямовані у височінь;
  - в) низькі статичні;
  - г) округлі.
297. Кому з літераторів епохи Відродження належить вислів: «Все життя – театр, а люди в ньому актори...»?
- а) Д. Боккаччо;
  - б) У. Шекспір;
  - в) Ф. Лопе де Вега;
  - г) Ф. Петрарка
298. Напрямок мистецтва, який розвинувся у ХХ ст.:
- а) романтизм;
  - б) класицизм;
  - в) імпресіонізм;
  - г) модернізм.
299. Якого факультету не було у першому середньовічному університеті?
- а) теологічного;
  - б) філософського;
  - в) економічного;
  - г) медичного.
300. Внаслідок морських подорожей Христофора Колумба, Васко да Гама, Фергана Магеллана були зроблені відкриття:
- а) географічні;
  - б) астрономічні;
  - в) геологічні.
  - г) біологічні.
301. Батьківщиною Високого Відродження була країна:
- а) Німеччина;
  - б) Англія;
  - в) Італія;
  - г) Франція.
302. Гуманістичні традиції якої доби продовжували просвітителі?
- а) Доби Середньовіччя;
  - б) Доби Відродження;
  - в) Доби Античності.
  - г) Первісної доби.
303. Який часовий проміжок займає епоха Просвітництва?
- а) приблизно друга половина XVII–XVIII ст.;
  - б) приблизно XVIII–XIX ст.;
  - в) приблизно XVI–XVII ст.
  - г) приблизно XIX–XX ст.
304. Що таке міфологія?

а) усний переказ, який містить дані про реальних людей та події минулого;

б) усний переказ про якийсь випадок, який нібито був насправді;

в) переказ, який передає уявлення давніх людей про явища природи, походження світу, про богів та легендарних героїв;

г) таємний релігійний обряд, до участі в якому допущені лише вибрані особи.

305. Назвіть одну з ранніх форм релігії, пов'язану з вірою в існування тісного зв'язку між людиною і певним видом тварин, інколи рослин:

а) фетишизм;

б) тотемізм;

в) магія;

г) анімізм.

306. Який вид письма характерний для первісного ладу?

а) ієрогліфічне письмо;

б) піктографічне;

в) рунічне;

г) фонографічне.

307. Як називалися об'єднання гуманістів у Західній Європі епохи Відродження?

а) братства;

б) гуртки;

в) студії;

г) школи.

308. Як називалось у язичницьких культурах місце, на якому відбувалось жертвоприношення та приносились дари божеству?

а) кумирня;

б) вівтар;

в) жертovníк;

г) погост.

309. Як називався предмет, який носили і носять у сьогоденні забобонні люди на тілі як чаклунський засіб, що нібито відвертає усілякі біди?

а) сувенір;

б) тотем;

в) амулет;

г) талісман.

310. Постмодернізм це напрямок культури:

а) першої половини XIX ст.;

б) другої половини XIX ст.;

в) першої половини XX ст.;

г) другої половини XX–початку XXI ст.

7. РЕКОМЕНДОВАНА НАВЧАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА

1. Гатальська С. М. Філософія культури. Підручник. – К.: Либідь, 2008. – 328 с.
2. Івашина О. Загальна теорія культури. Навчальний посібник. – К.: Києво-Могилянська академія, 2008. – 216 с.
3. Історія культури Італії: навчальний посібник / Ю. С. Сабадаш, Ю. М. Нікольченко, С. П. Пахоменко. – 2-е вид. виправ. та доп. – Київ: Ліра-К, 2021. – 228 с.
4. Історія світової культури. Культурні регіони: навчальний посібник / кер. авт. кол. Л. Т. Левчук. – 2-ге вид., стереотип. – К.: Либідь, 1997. – 448 с.
5. Кравець М. С. Культурологія. Розвиток культури в інформаційному вимірі: підручник. – Львів: «Новий Світ-2000», 2019. – 259 с.
6. Культурологія: курс лекцій. / Укл. Ю. Сабадаш, Ю. Нікольченко, Л. Дабло, О. Манякіна за заг.ред. Ю. С. Сабадаш – Київ: Ліра-К, 2021. – 216 с.
7. Культурологія. Навчальний посібник. / за ред. Т. Гриценко. – К.: Видавництво «Центр навчальної літератури», 2019. – 392 с.
8. Культурологія: підручник / С. Абрамович, М. Чикарькова. – Видання 3-тє, переробл. та доповн. – К.: Видавничий дім «КОНДОР», 2018. – 452 с.
9. Левчук Л. Історія світової культури. – К.: Видавництво «Центр навчальної літератури», 2019. – 398 с.
10. Лисенко М. С. Конспект лекцій з дисципліни «Культурологія». – Харків: ХНУМГ, 2014. – 117 с.
11. Ніколова Н., Чмихов М. Культурологія. Культурогенез. Навчальний посібник. – К.: Скіф, 2012. – 440 с.
12. Основи культурології. Навчальний посібник. / За ред. Л. Сандюк, Н.Щубелки. – К.: Видавництво «Центр навчальної літератури», 2019. – 400 с.
13. Павленко Ю. В. Історія світової цивілізації: Соціокультурний розвиток людства: навч. пос. – К.: Либідь, 2001. 360 с.
14. Попович М. В. Нарис історії культури України. – К.: «АртЕк», 1998. – 728 с.
15. Рой Є. Культурологія: історія зарубіжної культури. 2-ге вид., допов. – К.: Логос, 2015. 390 с.
16. Сучасна культурологія. Навчальний посібник / за ред. К. Кислюк. – К.: Кондор, 2018. – 342 с.
17. Чмихов М. О. Давня культура: Навч. посібник. – К.: Либідь, 1994. – 288 с.

8. КРИТЕРІЇ ТА ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТА

Під час вивчення дисципліни «Культурологія» застосовується потоковий та підсумковий контроль знань студента. Потоковий контроль здійснюється у формі контролю систематичності та активності роботи студентів протягом семестру під час вивчення програмного матеріалу дисципліни, зокрема:

- відвідування семінарських занять;
- виступи на семінарських заняттях;
- участь в обговоренні питань із певної теми;
- відповіді на запитання викладача,
- експрес-тестування.

Підсумковий контроль знань студента здійснюється у формі підготовки:

- письмової самостійної роботи;
- письмового індивідуального науково-дослідного завдання;
- складання заліку.

Оцінювання проводяться за наступними критеріями:

– розуміння, ступінь засвоєння теорії і методології проблем, що розглядаються;

– ступінь засвоєння матеріалу дисципліни;

– ознайомлення з рекомендованою літературою з питань, що розглядаються;

– уміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, вирішенні завдань, винесених для самостійного опрацювання, і завдань, винесених на розгляд в аудиторії;

– логіка, структура, стиль викладання матеріалу в індивідуальній творчій роботі і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації і робити висновки.

Контроль за виконанням поставлених задач при проведенні практичних занять здійснюється протягом усього семестру.

Робота студента в аудиторії оцінюється за такими критеріями:

- самостійність виконання;
- логічність і послідовність викладення матеріалу;
- повнота розкриття теми;
- використання й аналіз додаткових наукових та літературних джерел.

Засоби діагностики навчальних досягнень студента – це унормовані та регламентовані методики, призначені для кількісного та якісного оцінювання ступеня сформованості знань, умінь та навичок, професійної компетентності осіб, які навчаються на ОС «Бакалавр» з усіх спеціальностей.

Метою застосування засобів діагностики є визначення рівня теоретичної та практичної підготовки студента до вирішення виробничих завдань у майбутній професійній діяльності; виявлення відповідності здобутих знань, набутих умінь і навичок вимогам стандартів

Засоби діагностики навчальних досягнень студента встановлюють вимоги, які забезпечують визначення рівня сформованості професійної компетентності як результатів навчання (знань, розумінь, умінь) у межах певного навчального курсу.

Рівень якості засвоєння навчального курсу визначається за системами оцінювання: Європейською кредитно-трансферною системою (ЄКТС) (за шкалою «А», «В», «С», «D», «Е», «FX» «F»); національною (за шкалою «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінювання успішності студента при засвоєнні змістових модулів навчальної дисципліни здійснюється на основі результатів потокового і підсумкового контролю знань.

Академічні успіхи студента визначаються за допомогою 100-бальної системи оцінювання з обов'язковим переведенням оцінок відповідно до національної шкали та шкали ECTS.

Підсумковий контроль: залік.

Розподіл балів, які отримують студенти

Семінарські	СРС	ІНДЗ	Підсумковий бал
7 сем. x 10 балів 70	15	15	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

9. КОРОТКИЙ СЛОВНИК КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ПОНЯТЬ, ТЕРМІНІВ ТА ІНШОМОВНИХ СЛІВ.

Абсолютизм – абсолютна, необмежена форма правління, за якої верховна влада повністю належить монархові – імператору, королю, царю.

Автохтони – перші мешканці країни чи їхні нащадки (на протилежність народам, які прибули на дану територію). Грецька назва «автохтони» відповідає римській «аборигени».

Авгури – у Стародавньому Римі жерці, які ворожили переважно за польотами і співами птахів.

Агіографія (від грец. «святий» і «пишу») – вид церковно-історичної літератури, який містить життєписи святих; це розповіді про духовних і світських осіб, канонізованих християнською церквою.

Агностики – захисники ранньохристиянського вчення та моралі.

Агон – складова частина давньогрецької трагедії й комедії, суперечка дійових осіб. Ширше: публічні змагання.

Агора – народні збори давніх греків, а також назва площі, на якій вони проходили.

Адепт – пристрасний прихильник якогось вчення, ідеї.

Академізм – художня школа в мистецтві XIX-XX ст., спрямована на збереження і відтворення творчих здобутків своїх попередників. Іноді це призводило до догматичного наслідування форм, стильових прийомів, канонів минулого мистецтва, до еkleктизму.

Акварель – живопис фарбами, які розводяться водою. Основні її якості: прозорість барв, крізь які просвічують тло і фактура основи, чистота кольору.

Акведук – міст, що слугує для прокладання водогінних труб через яри, ущелини, долини річок тощо.

Акрополь – укріплена частина давньогрецького міста; верхнє місто, фортеця.

Альтернатива – необхідність вибору між двома чи кількома можливостями, які взаємно виключають одна одну.

Амбівалентність – подвійність чуттєвого переживання, яка виражається у тому, що однаковий об'єкт викликає у людини одночасно два протилежних почуття (наприклад, любові і ненависті). Завичай одне з амбівалентних почуттів витісняється й маскується іншим. Амбівалентність сягає корінням у неоднозначність ставлення людини до навколишнього світу, у суперечливість системи цінностей.

Анімізм – віра в існування в тілі людини її двійника – душі, від якої залежить її життя, фізіологічний і психологічний стан.

Анклави – ізольовані етнічні осередки.

Антропогенез – процес еволюційного формування людини; розділ антропології, що вивчає походження людини.

Апокрифи (від грец. «таємничий», «прихований») – твори християнського фольклору і літератури, які не визнавалися церквою канонічними і заборонялися нею.

Апологія – захист від звинувачення, вихваляння когось чи чогось.

Апофеоз – заключна урочиста масова сцена святкової концертної програми, яка ушлявлює народ, героя, громадську подію.

Ареопаг – вищий судовий орган у Стародавній Греції (в Афінах), який названий так за місцем засідання («Пагорб Ареса»).

Аріанство – релігійне вчення, прихильники якого вважали, що Ісус Христос був не Богом, а посередником між Богом і людьми.

Аристократія (від грец. «аристос» – найкращий і «кратер» – сила, влада, панування) – вищий прошарок привілейованого стану в суспільстві.

Архонти – дев'ять вищих урядових осіб у Афінах. Очоловав архонтів архонт-епонім. Архонт-басилей вирішував релігійні питання, архонт-полемарх командував військом. Шість інших архонтів-фесмофетів мали суддівські повноваження.

Атавізм – прояв предкових, реліктових форм, критеріїв, особливостей світорозуміння. Щось застаріле.

Барди – народні співаки кельтських племен. Відомі римлянам ще з II ст. до н. е.

Бестселер – видання, що швидко набуло величезної популярності. Буквально: «Те, що найкраще розходитьсь».

Бестіарій – середньовічний (XII ст.) збірник віршів чи прози, який містить напівфантастичні описи тварин із натяком на людські властивості і вади.

Берестяні грамоти – тексти періоду Київської Русі, розміщені на бересті (корі берези) шляхом видавлювання чи видряпування спеціальною паличкою – писалом. За змістом це короткі листи світського характеру, доручення, боргові зобов'язання, чолобитні, любовні послання, учнівські вправи тощо.

Біблія – («Книга Книг») збірка іудейських та християнських священних книг (XII ст. до н. е.-II ст. н. е.). Складається з двох частин: Старого і Нового Заповіту.

Брахманізм – давня індійська релігія, яка виникла на початку I тис. до н. е. як подальший розвиток ведичної релігії. Зародження брахманізму знаменувало вироблення єдиного релігійного канону.

Брахмани – члени жрецьких родин у Індії, охоронці культури і традицій, служителі релігійного культу.

Бріколаж – нашарування однієї події на іншу, хоча вони не сумісні в реальності. Ознака міфологічного мислення.

Вайш'ї – вільні общинники в Індії, які займались рільництвом, скотарством, торгівлею та ремеслом.

Вакханалія – нічне свято на честь давньоримського Бога Вакха (у Стародавній Греції – Діоніса), яке мало характер оргій і набуло особливої популярності в Стародавньому Римі на початку II ст. до н. е. У вакханаліях брали участь вільні і раби, незалежно від статі, віку, походження.

Вандалізм (від назви племені – «вандали») – дике руйнування культурних і матеріальних цінностей.

Варвари (від грец. «барбара» – іноземці) – назва, яку стародавні греки (а згодом і римляни) давали племенам, які жили поза межами їхніх держав і відрізнялися від них звичаями й культурою.

Варни – чотири основні стани у давньоіндійському суспільстві. Належність до тієї чи іншої варни була спадковою.

Веди – чотири збірки (самхіти) давньої індійської релігійної літератури: Рігведа, Яджурведа, Самаведа, Атхарваведа.

Весталки – служительки при храмах богині Вести у римській державі, символ незайманості і чеснот.

Вертеп – вид мандрівного лялькового театру, що грав вистави, пов'язані із біблійними різдвяними сюжетами. «Вертеп» із грец. – печера, в якій народився Ісус.

Волхви – серед народів Стародавнього Сходу – «мудрі» люди, які володіли знаннями таємних сил природи, спілкувалися з Богами і мали надприродні можливості.

Гармонія – в музиці – закономірне поєднання тонів у одночасному звучанні, підпорядкування нормам ладової побудови музики; в широкому (первісному) розумінні – зв'язок, виструнченість, пропорційність.

Герменевтика – напрямок гуманітарної науки, який займається інтерпретацією та коментуванням тексту, а також проблемами взаєморозуміння різних культур.

Гільдії – станові спілки купців.

Гістріони – професійні актори у Стародавньому Римі; мандрівні комедіанти за доби раннього Середньовіччя.

Глаголиця – одна із давніх слов'янських систем письма. Вочевидь, передує кирилиці.

Гладіатори (від лат. «меч») – у Стародавньому Римі – бійці, спеціально навчені для поєдинків або боїв групами на арені цирку. Іноді гладіатори билися зі звірами. Зразком боїв гладіаторів, вперше влаштованих у Римі 264 р. до н. е., стали давні ігри етрусків.

Голосіння – старовинні українські народні пісні (на похованнях). Це імпровізаційні поетичні твори, пов'язані переважно зі смертю, похованням та поминками небіжчика.

Гороскоп – на Стародавньому Сході жрець, що спостерігав за зірками.

Гравюра – вид графіки, в якому зображення є друкованим відбитком малюнка, що нанесений на дошку малярем-гравером; відбитки також називаються гравюрами.

Графіка – вид образотворчого мистецтва, головним зображальним засобом якого є малюнок, виконаний на папері, тканині тощо олівцем, пером, пензлем, вуглиною або відбитий на папері зі спеціально підготовленої форми.

Графіті – написи та малюнки, виконані в давнину майстрами-будівельниками або й відвідувачами на стінах архітектурних споруд, а також на різних предметах.

Гугеноти – протестанти-кальвіністи у Франції XVI-XVIII ст.

Дебют – перший (чи пробний) виступ на сцені або у будь-якій царині загалом.

Дедукція (від лат. «виведення») – один із основних способів міркування (умовиводу) і методів дослідження; перехід у пізнанні від загального до часткового та одиничного, виведення часткового та одиничного із загального; у логіці та методології науки – процес логічного висновку, що являє собою перехід від засновків до висновків (наслідків) на підставі застосування правил логіки.

Демагог – спочатку так називали голову так званої демократичної партії в деяких рабовласницьких державах Стародавньої Греції (Афінах тощо). Пізніше словом «демагог» почали позначати політика, який досягає популярності шляхом надмірних і брехливих обіцянок.

Демонологія – релігійне вчення про Демонів. Походить від первісної віри у злих духів. Демонологія невідривна від релігійної моралі, в якій Диявол – джерело і носій гріха.

Деміург – (від грец. – «творець», «ремісник», «майстер»). У міфології найчастіше – «той, хто творить і людей, і предмети, і матерію, і себе»). Пізніше – вища урядова особа в деяких державах Стародавньої Греції (наприклад, в Ахейському союзі)..

Дитинець – укріплена центральна частина давнього міста у Середньовіччі, обнесена стінами.

Дидакал – учитель у Стародавній Греції та Візантії Так називали часто вчителів в українських братських школах XVI–XVII ст.

Диякон – посадова особа в християнській церкві, посередник між єпископом і вірянами.

Догмат (від грец.) – засадничне положення віровчення, обов'язкове для всіх віруючих, визнане незаперечною істиною, вічною і незмінною, яка не підлягає критиці.

Донатизм – течія у ранньому християнстві. Проповідувала непримиренність до переслідувачів християн.

Духівництво – в релігійних організаціях особи, які на професійній основі відправляють релігійні культу. Духівництво шанується вірянами, як люди, обрані Богом, які наділені «благословенням» та надприродною силою, яка, за богословським вченням, робить їх посередниками між вірянами і Богом.

Дхарми – в індуїзмі – норми праведного життя, закони моралі.

Еволюція – шлях безперервного вдосконалення живої природи, людини і людського суспільства.

Еклектизм (еклектика) – безпринципне, механічне поєднання різнорідних поглядів, теорій, напрямів, стилів.

Еллінізм – об'єднання давньогрецької та східних цивілізацій в єдину систему держав.

Емпатія – вміння входити в психологічний стан іншої особи.

Епігони – наступники діадохів-полководців Александра Македонського; малооригінальні послідовники якогось громадсько-політичного, літературного чи художнього напрямку.

Епіталама (з грец.) – весільна пісня. Вид хорової лірики у Стародавній Греції та Римі. Одна з форм епіталами – гіменей – пісня, яка супроводжувала наречену в дім нареченого.

Епос (грец. «слово», «розповідь», «історія») – сукупність народних героїчних пісень, казань, поем. Оповідний рід літератури, що, на відміну від лірики й драми, характеризується розповідно-описовою (епічною) формою, широтою зображення подій і характерів.

Ера – початковий етап літочислення; відповідна система літочислення.

Есхатологія (з грец.) – релігійне вчення про долю світу і людини, про кінець світу і Страшний суд. У основі есхатології – давні уявлення про наявність у природі прихованих діючих сил, боротьбу доброго і злого начал, про загробне покарання грішників і винагороду праведникам. У розвинутій формі есхатологія притаманна іудаїзму, християнству, ісламу. Есхатологічні настрої особливо активно поширювалися під час соціальних і політичних криз.

Євангеліє – частина Біблії, Нового Заповіту. Чотири пов'язані спільною темою релігійні твори, що становлять головну частину Нового Заповіту. Вміщує життєпис Ісуса Христа та основні положення християнського віровчення.

Єгиптологія – галузь історичної науки, яка займається вивченням історії та культури Стародавнього Єгипту.

Єпископ – вища посада в християнській церкві часів Пізньої Римської імперії.

Єресь – заборонені церквою погляди та вчення, що відходять від усталеної доктрини у сфері догматики і культури.

Жрецьтво – група людей, яка в політеїстичних релігіях уважається посередником між вірянами і надприродними силами, здійснює релігійні обряди.

Жрець – особа, яка править релігійні обряди у язичників. Жрець здійснював жертвопринесення божеству, стежив за вшануванням Богів, доглядав за їхніми статуями і священними тваринами, молився їм. Жерці звільнялися від будь-яких податків.

Жупел – щось таке, що викликає жах, лякає. Церковно-слов'янською мовою – сірка, що горить, чи смола для грішників у пеклі.

Заклинання – усталена словесна формула, що супроводжується відповідними діями, які мали магічну силу. Метою заклинання було

вплинути на когось чи щось, підкорити його своїй волі або чаклунській силі, висловити настійне прохання, благання.

Ідіома (з грец.) – стале словосполучення, що виконує функцію окремого слова, значення якого не виводиться із значень компонентів, із яких воно складається (наприклад, «накивати п'ятами»). Ідіома є результатом мовної творчості народу протягом багатьох століть.

Ієрогліф – знак деяких видів ідеографічного письма (єгипетська ієрогліфіка, давньошумерський клинопис, сучасна китайська, японська ієрогліфіка).

Ініціація – обряд посвячення юнаків у повноправні члени суспільства, що імітував помирання та нове народження або перетворення на іншу істоту.

Іронія – приховане глузування, спеціально вдягнене у форму позитивної характеристики чи вихвалання. Злу іронію називають сарказмом.

Історичне джерело – це пам'ятки минулого про життя і діяльність людей, які дають можливість відтворити історичні події (пам'ятки матеріальної культури, мови, писемності, звичаїв, обрядів тощо).

Календар – спочатку так називалися боргові книжки у Стародавньому Римі, за якими боржники повинні були розраховуватися з кредиторами. Оскільки борги треба було повертати на початку місяця (в так звані календи), такі книжки і називалися календарями.

Календарно-обрядова поезія – найдавніший вид усної поетичної творчості. Виникла у дохристиянську добу. Цикли цієї уснопоетичної словесності пов'язані з певними періодами року (календарем) – колядки, щедрівки, веснянки, русальні, купальські, петрівчані пісні тощо – або ж із відповідною трудовою діяльністю людини – косарські, жнивварські пісні, обжинкові пісні.

Каста – (від португ. «рід», «походження») – ізольована група людей, місце якої в суспільстві визначається звичевою культурою та законами. Для каст є характерними замкненість, спілкування лише між особами однієї касты, суворе обмеження стосунків із представниками інших каст, спільність і спадковість професій.

Катарсис (від грец. «очищення») – поняття давньогрецької естетики, яке характеризує естетичний вплив твору мистецтва на людину. Слово «катарсис» уживалося греками у багатьох значеннях: у релігійному, етичному, фізіологічному і медичному. Катарсис, вочевидь, означає і полегшення після великого напруження почуттів і облагородження цих почуттів, синтезованих у естетичному переживанні.

Катехізис – церковно-навчальний посібник, що у формі запитань і відповідей викладає основні догмати православної, католицької чи протестантської церков.

Кіклічний епос (циклічний епос) – група епічних творів, починаючи з найдавніших часів, об'єднаних авторським задумом, історичною епохою, головними героями, місцем дії. Кіклічними називалися поети – наступники

Гомера, які мали намір охопити якнайбільше коло («цикл») міфологічних подій.

Кітч (від нім. «жаргон», «збирання вуличного сміття», пізніше: «імітація унікальних художніх виробів») – явища художньої культури, позначені еkleктизмом, різностильовістю. Найчастіше – масова культура.

Комедія – весела театральна вистава, походить від стародавніх обрядових дійств під час релігійних свят.

Комедія дель арте, або комедія масок – вид італійського народного театру, що виник у середині XVI ст. Особливість комедії масок – відсутність літературного тексту, акторська імпровізація, постійні персонажі (наприклад, Арлекін, Панталоне), які носили на обличчях напівмаски.

Колабораціоністи (від фр. «співробітники») – зрадники батьківщини; особи, які співробітничали з фашистськими загарбниками в окупованих ними країнах під час Другої світової війни.

Конформізм – пристосовництво, пасивне сприйняття існуючого порядку, смаків, суджень (альтернатива – нонконформізм).

Конфуціанство – етико-політичне вчення давньокитайського мислителя Кун Фу-цзи (Конфуція, 551-479 рр. до н. е.). З III ст. стала державною релігією Китаю і панувала там до революції 1911р.

Коран (араб. «читання») – священна книга мусульман; збірник релігійно-догматичних, міфологічних і правових матеріалів, складений у VII ст.

Культ – слово «культ» походить від латинського слова «cultus» – «шанування». Означає шанування Бога чи людини.

Кшатрії – варна воїнів у Стародавній Індії.

Лейтмотив – провідний мотив; у переносному значенні – важлива думка, що неодноразово повторюється у творі, промові тощо.

Літописання, літопис – хронологічно послідовний запис історичних подій, зроблений їхнім сучасником.

Літографія – один із основних видів графіки; спосіб друкування, при якому відбитки отримуються перенесенням фарби під тиском із пласкої друкованої форми безпосередньо на папір.

Літургія – обідня, вид богослужіння у православній церкві; у Стародавній Греції та Візантії – деякі види державних повинностей.

Магія – (від грец.) – чаклунство, чародійство, обряди, покликані впливати на людей, духів, явища природи. Магія є складовою частиною всіх релігійних культів.

Маги – у Стародавньому Ірані жерці зороастризму і деяких інших вірувань. У VI-IV ст. до н. е. становили окреме плем'я і укладали ендогамні шлюби. Перські маги, як і жерці вавилонської релігії (халдеї), займалися пророцтвами і заклинаннями. Згодом магами почали називати усіх провісників долі, чаклунів, астрологів, заклинателів.

Мадригал – невеликий музично-поетичний твір любовно-ліричного змісту. Розвинувся в епоху Відродження в Італії.

Маньєризм – стильова течія XVI-XVII ст. в Європі, для якої були характерними екзальтація та гіперболізм (підготувала появу Бароко).

Маргіналія – назва чи малюнок, вміщені на полях книги.

Матріархат – соціальна організація первісного суспільства в період від верхнього палеоліту (40-35 тис. років тому) до розвиненого неоліту (12-6 тис. років тому), початковий етап розвитку організації.

Медитація – розумова дія, спрямована на приведення психіки людини у стан поглибленої зосередженості. Особливого розвитку медитація набула в індійській та буддійській йозі, в античному «філософському екстазі» платоніків і неоплатоніків, в уславленому «розумному діянні» («Ісусова молитва»), а також у деяких школах сучасного психоаналізу.

Месіанізм – вчення іудейсько-християнського походження про містичного спасителя людства, пришестя посланця Бога – Месії; у політиці – вчення ідеологічного характеру про особливу роль певних спільнот, організацій, лідерів у історії тієї чи іншої країни або всього людства.

Метаморфоза – повна зміна.

Метеки (від грец. «переселенці») – у полісах Стародавньої Греції – чужинці, вихідці з інших грецьких полсів; іноді – відпущені на волю раби. Були особисто вільними, проте не мали політичних прав.

Меса – католицька обідня (літургія); багатоголосий циклічний хоровий твір на текст літургії (у супроводі органу чи оркестру).

Меценат – ім'я римського державного діяча (I ст. до н. е.), наближеного до імператора Августа; уславився своїм широким заступництвом поетів і художників прд імператором Августом. Його ім'я стало загальним.

Мода – панування у певному середовищі в певний час тих чи інших уподобань, форм побуту і одягу.

Мозаїка – зображення або візерунок, змайстрований з окремих, щільно припасованих один до одного і закріплених цементом чи мастикою різнокольорових шматочків скла, мармуру, камінців, смальти і т. п.

Монотеїзм – віра в одного Бога.

Набат – у Стародавній Русі мідний військовий барабан величезних розмірів, який перевозили чотирма кіньми; сигнал тривоги для зібрання людей, який подавався зазвичай ударами в дзвін («Бити в набат»).

Народні звичаї та обряди. Народний звичай – традиційний порядок відзначення подій, свят, який пов'язаний з виконанням певних дій та використанням відповідних атрибутів та предметів. **Народний обряд** – сукупність установлених звичаєм дій, пов'язаних із побутовими традиціями або з виконанням релігійних настанов; церемонія культових та звичаєвих обрядів.

Натюрморт – живописне зображення, зазвичай – предметів домашнього посуду, плодів, квітів, забитої дичини тощо.

Неолітична революція – процес переходу від привласнюючого господарства (мисливство, збиральництво, рибальство) до виробничого

господарства (землеробство, скотарство). Хронологічні рамки неолітичної революції на теренах Європи – VI-IV тис. до н. е.

Нігілізм – у широкому розумінні слова – заперечення загальноприйнятих цінностей і норм, які вкорінилися у суспільному житті.

Нонконформізм – демонстративне несприйняття загальнопоширених нормативів, правил, догм.

Обскурантизм – украй вороже ставлення до освіти і прогресу, реакційність, ретроградність.

Одіозний – дуже неприємний, небажаний, такий, що викликає негативне ставлення.

Оранта – один із іконографічних образів Богоматері, який склався у Середні Віки. Богородицю зображали на повний зріст із піднесеними руками і повернутими від себе долонями. Оранта набула поширення в іконографії та живописі Візантії й Давньої Русі в IX-XIII ст.

Оратор – людина, яка володіє мистецтвом красномовства або заробляє гроші виголошенням промов у суді.

Ордалії – «божий суд» – рід випробування, з допомогою якого нібито встановлювали судову істину. Спочатку поняття пов'язувалося з уявленням про всезнаюче божество, яке може захистити невинного і звинуватити винного. Найбільш поширені форми «божого суду» – випробування водою, вогнем, розпеченим залізом.

Орфізм – релігійно-філософське вчення в Римській імперії, яке проголошувало безсмертя душі.

Офорт – вид гравюри, в якому малюнок вишкрябується гравірувальною голкою у прошарку лаку, що вкриває поверхню металевієї пластини, після чого прошкрябані місця протравлюються кислотою. Зображення відбивається з пластини, витравлені місця якої заповнені фарбою.

Палімпсести – писання на стертому старому тексті на пергаменті; в широкому розумінні – поверх «священних текстів».

Папірус – багаторічна трав'яниста рослина родини осокових. У Стародавньому Єгипті з папірису виготовляли своєрідний папір, який називався папірусом, а також одяг, циновки тощо.

Парія – безправна, пригноблена людина. Слово походить від найменування однієї з нижчих «недоторканих» каст у Південній Індії.

Парафраза – музична п'єса у формі фантазії на теми (мелодії) з іншого твору.

Пастораль – літературний, музичний і театральний жанр, в основі якого – поетизація та ідеалізація простого сільського життя (поезія пастухів). У переносному значенні пастораль має дещо іронічний відтінок як стан ніжності і тиші, однак із певною часткою манірності, солодкуватості.

Патетика – захоплена, пристрасна, схвильована мова, що має на меті вплинути на почуття.

Патристика – християнська філософія, викладена у творах «отців церкви» (Тертуліана, Августина та ін.).

Патриції і плебеї – римський народ, який офіційно складався з **патриціїв** (старої знаті) і **плебеїв** (вільного населення, яке мало земельну власність). В імператорський період частина плебеїв, втративши свої земельні володіння, перетворилася на нероб (люмпен-пролетарів), яких держава взяла на утримання. У I-II ст. кількість утриманців держави досягала 200 тис. чоловік. «Хліба і видовищ» – у ці слова вклався своєрідний «світогляд» цієї бездіяльної юрби.

Пафос – натхнення, ентузіазм, зумовлені боротьбою за високу мету; пристрасний, піднесений тон промови.

Пієтет – глибока повага, шанобливе ставлення до когось, до чогось.

Підтекст – прихований, внутрішній зміст висловлювання. У театрі – внутрішній зміст сцени, який не розкривається безпосередньо в діалозі.

Піфія – жриця-ясновидиця у храмі Аполлона в Дельфах.

Плем'я – форма об'єднання людей у великий колектив для вирішення виробничих та військових проблем на підґрунті спільності мови та території проживання.

Пленер – у живописі – термін, який позначає передачу в картині всього багатства змін кольору, зумовлених дією сонячного світла й атмосфери. Пленерний живопис склався в результаті роботи художників на вільному повітрі, а не в майстерні.

Політеїзм – віра в існування багатьох Богів.

Пресвітер – керівник общини ранніх християн.

Профанація – тлумачення невігласами якоїсь ідеї, вчення, твору мистецтва, їхнє викривлення, спотворення.

Рапсоди – мандрівні співаки, виконавці епічних пісень у Стародавній Греції.

Раритет – рідкісна річ, рідкісний примірник старої книги.

Релігія – духовний феномен, що постає як форма самовизначення людини у світі, виражає її віру в надприродне Начало – джерело буття всього існуючого, є засобом спілкування з ним, входження в його світ, причетності до нього.

Риторика – мистецтво красномовства і (ширше) наука про художню прозу взагалі. Виникла у Стародавній Греції в V ст. до н. е., у Стародавньому Римі – з I ст. до н. е. Антична риторика орієнтована переважно на судові і урочисті промови.

Ритуал – особлива програма поведінки, в якій актуалізується зв'язок із минулими нормами життя предків.

Сикофант – в Афінах та інших полісах Стародавньої Греції так називали професійного донощика, наклепника і шантажиста. Сикофанти збирали відомості, котрі компрометували впливових громадян із метою порушити проти них судову справу, звести політичні рахунки або одержати хабара.

Символ – речовий, графічний чи звуковий умовний знак чи умовна дія, що позначає яесь явище, поняття, ідею.

Синкретизм – злитість, нерозчленованість, що характеризує первинний нерозвинутий стан чогось, наприклад, первісного мистецтва; у філософії – різновид еклектизму, поєднання суперечливих поглядів.

Скоморох, скомороство – у Київській Русі – блазень, мандрівний середньовічний актор при дворі князя або боярина, який розважав господаря та його гостей різними витівками, жартами, удаючи із себе дурника, штукаря; професія скомороха.

Станкове мистецтво – термін, яким позначають твори образотворчого мистецтва, що мають самостійний характер; у живописі – картина, в скульптурі – статуя, погруддя і т. ін.

Ступа – культова споруда у буддизмі.

Табу – ритуальна заборона на певну дію у первісному суспільстві.

Тріумф – свято на честь полководця-переможця у Стародавньому Римі.

Тропи – форми художнього інакомовлення (метафора, метонімія, гіпербола тощо).

Універсалізм – методологічна позиція, яка передбачає наявність загальнолюдських феноменів.

Урбанізація – процес перетворення міста у найбільш вагомий осередок проживання людей і центр зосередження та обміну культурними цінностями, утворення штучного середовища, на протигагу природі.

Фарисеї – угруповання в іудаїзмі, яке сповідувало неухильне виконання старих релігійних традицій.

Фетишизм – віра в здатність предметів допомагати людині в житті та діяльності.

Фортифікаційна архітектура – оборонні споруди для успішного ведення бою і захисту від дій ворога; укріплення місцевості для ведення бойових дій; конструкції, військові споруди та оборонні укріплення.

Фреска – настінний живопис, картина, написана фарбами (водяними або на вапняному молоці) на свіжій вогкій штукатурці.

Храмова архітектура – споруди, пов'язані з релігією, з богослужінням, із церквою; та, що належить церкві.

Християнство – найбільш чисельна світова релігія, яка виникла у I ст. н. е. в східних провінціях Римської імперії внаслідок злиття і взаємопроникнення ідей кількох месіанських течій іудаїзму. В підґрунті християнства лежить віра в Ісуса Христа як сина Божого. У 1054 р. християнство поділилося на православ'я і католицизм.

Хронологія – наука, що встановлює точні дати всіх історичних подій та їхню часову послідовність.

Художня мова – сукупність правил і знакових систем, за допомогою яких твориться і передається інформація у мистецтві.

Хуторянство – інтелектуальна течія в Україні XIX-XX ст., в центрі якої була критика урбаністичної цивілізації.

Церква – релігійна організація зі складною, суворо централізованою та ієрархічною системою взаємодії священнослужителів і вірян.

Цивілізація – будь-яка форма існування живих істот, наділених розумом; історичні типи культур, локалізовані у часі та просторі; рівень суспільного розвитку і матеріальної культури, досягнутий окремим суспільством.

Шлягер – модна пісня про кохання («Товар, що легко збувається»).

Шудра –варна, людність якої у Стародавній Індії обслуговувала інші варни.

Язичництво – термін, який було введено богословами монотеїстичних релігій. Слугує для позначення релігійних вірувань, обрядів і свят, які було вироблено протягом віків до появи монотеїзму. До язичницьких вірувань відносять магію, фетишизм, анімізм, тотемізм тощо.

ДОДАТКИ

ЗРАЗКИ ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНИХ СТОРІНОК СРС ТА ІНДЗ

Додаток 1

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ

Навчальна дисципліна
«Культурологія»

Самостійна робота студента
на тему: «Культурологія в системі гуманітарних наук»

Виконав: здобувач вищої освіти І курсу
спеціальності 014 Середня освіта

«Українська мова та література»

Хвильовий К. В.

Перевірив: доктор культурології, професор

Ю. С. Сабадаш

Маріуполь – 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ

Навчальна дисципліна
«Культурологія»

Індивідуальне навчально-дослідне завдання
на тему: «Особливості модернізму в культурі Європи кінця ХІХ–початку
ХХ ст.»

Виконав: здобувач вищої освіти І курсу
спеціальності 014 Середня освіта
«Українська мова та література»
Хвильовий К. В.
Перевірив: доктор культурології, професор
Ю. С. Сабадаш

Маріуполь – 2021

ЗРАЗКИ
ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ
В СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ У СРС ТА ІНДЗ

Законодавчі документи

Конституція України: офіц. текст: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року із змінами, внесеними законом України від 08 грудня 2004 р.: станом на 01 січня 2006 року. – К. : Мін-во Юстиції України, 2006. – 124 с.

Кримінально-процесуальний кодекс України: станом на 01 грудня 2005 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2006. – 207 с. – (Бібліотека офіційних видань).

Про державний бюджет України на 2008 рік та внесення змін до деяких законодавчих актів України: закон України від 28 грудня 2007 року №107-VI // Урядовий кур'єр. – 2007. – № 247. – 31 грудня. – С. 3–15.

Експлуатація, порядок і терміни перевірки запобіжних пристроїв посудин, апаратів і трубопроводів теплових електростанцій: закон України: офіц. текст: станом на 19 жовтня 2001 року. – К. : М-во палива та енергетики України, 2007. – 74 с.

Про затвердження технічного регламенту щодо контейнерів для зберігання та захоронення радіоактивних відходів: постанова Кабінету Міністрів України від 18 липня 2007 року № 939 // Збірник урядових актів України. – 2007. – № 46. – С. 12–19.

Стандарти

Графічні символи, що їх використовують на устаткуванні. Показчик та огляд (ISO 7000:2004, IDT): ДСТУ ISO 7000:2004. – Чинний від 2006–01–01. – К. : Держспоживстандарт України, 2006. – IV, 231 с. – (Національний стандарт України).

Вимоги щодо безпечності контрольно-вимірювального та лабораторного електричного устаткування. Частина 2–020. Додаткові вимоги до лабораторних центрифуг (EN 61010-2-020:1994, IDT): ДСТУ EN 61010-2-020:2005. – Чинний від 2007–01–01. – К. : Держспоживстандарт України, 2007. – IV, 18 с. – (Національний стандарт України).

Книги

Один автор

Василій Великий. Гомілії / Василій Великий. – Львів: Свічадо, 2006. – 307 с. – (Джерела християнського Сходу. Золотий вік патристики IV–V ст.; № 14).

Коренівський Д. Г. Дестабілізуючий ефект параметричного білого шуму в неперервних та дискретних динамічних системах / Д. Г. Коренівський. – К. : Ін-т математики, 2006. – 111 с.

Два автори

Матяш І. Б. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині: історія, спогади / І. Б. Матяш, Ю. В. Мушка. – К. : Києво-Могилян. акад., 2005. – 397, [1] с.

Суберляк О. В. Технологія переробки полімерних та композиційних матеріалів: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Суберляк, П. І. Баштанник. – Львів : Растр-7, 2007. – 375 с.

Три автори

Акофф Р. Л. Идеализированное проектирование: как предотвратить завтрашний кризис сегодня. Создание будущего организации / Р. Л. Акофф, Д. В. Магидсон, Г. Д. Эддисон; пер. с англ. Ф. П. Тарасенко. – Днепропетровск : Баланс Бизнес Букс, 2007. – 265 с.

Чотири автори потрібно описувати під назвою

Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / В. В. Вітвіцький, М. Ф. Кисляченко, І. В. Лобастов, А. А. Нечипорук. – К. : Сяйво, 2006. – 106 с. – (Бібліотека спеціаліста АПК. Економічні нормативи).

П'ять і більше авторів потрібно описувати під назвою

Психологія менеджмента / П. К. Власов, А. В. Липницький, И. М. Лушихина и др.; под ред. Г. С. Никифорова. – 3-е изд. – Харьков : Гуманитар. центр, 2007. – 510 с.

Без автора

Історія Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря. – К. : Грані-Т, 2007. – 119 с. – (Грані світу).

Проблеми типологічної та квантитативної лексикології : зб. наук. праць / наук. ред. В. Каліущенко та ін. – Чернівці : Рута, 2007. – 310 с.

Багатотомний документ

Частина документа

Історія Національної академії наук України, 1941–1945. У 3 ч. Ч. 2. Додатки / упоряд. Л. М. Яременко та ін. – К. : Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2007. – 325 с. – (Джерела з історії науки в Україні).

Документ у цілому

Кучерявенко Н. П. Курс налогового права: в 6 т. / Н. П. Кучерявенко. – Харьков : Право, 2002 – 2007.

Конференції

Економіка, менеджмент, освіта в системі реформування агропромислового комплексу: матеріали Всеукр. конф. молодих учених-аграрників «Молодь України і аграрна реформа», (Харків, 11–13 жовт. 2000 р.) / М-во аграр. політики, Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. – Харків : Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва, 2000. – 167 с.

Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій: зб. наук. праць / наук. ред. В. І. Моссаковський. – Дніпропетровськ : Навч. кн., 1999. – 215 с.

Препринти

Панасюк М. І. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами / М. І. Панасюк, А. Д. Скорбун, Б. М. Сплошной. – К. : Ін-т пробл. безпеки АЕС НАН України, 2006. – 7 с. – (Препринт / НАН України, Ін-т пробл. безпеки АЕС; 06-1).

Депоновані наукові праці

Социологическое исследование малых групп населения / В. И. Иванов [и др.]; М-во образования Рос. Федерации, Финансовая академия. – М., 2002. – 110 с. – Деп. в ВИНТИ 13.06.02, № 145432.

Дисертація

Петров П. П. Активність молодих зірок: дис. ... доктора фіз.-мат. наук: 01.03.02 / П. П. Петров. – К., 2005. – 276 с.

Автореферат дисертації

Новосад І. Я. Технологічне забезпечення виготовлення секцій робочих органів гнучких гвинтових конвеєрів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук: спец. 05.02.08 «Технологія машинобудування» / І. Я. Новосад. – Тернопіль, 2007. – 20 с.

Словники

Тимошенко З. І. Болонський процес в дії: словник-довідник основ. термінів і понять з орг. навч. процесу у ВНЗ / З. І. Тимошенко, О. І. Тимошенко. – К. : Європ. ун-т, 2007. – 57 с.

Українсько-німецький тематичний словник / уклад. Н. Яцко та ін. – К. : Сяйво, 2007. – 219 с.

Атласи

Україна : екол.-геогр. атлас : присвяч. всесвіт. дню науки в ім'я миру та розвитку згідно з рішенням 31 сесії ген. конф. ЮНЕСКО / наук. редкол.: С. С. Куруленко та ін.; Рада по вивч. продукт. сил України НАН України. – К. : Варта, 2006. – 217 с.

Анатомія пам'яті: атлас схем і рисунків провідних шляхів і структур нервової системи, що беруть участь у процесах пам'яті : посіб. для студ. та лікарів / О. Л. Дроздов, Л. А. Дзяк, В. О. Козлов, В. Д. Маковецький. – 2-ге вид., розшир. та доповн. – Дніпропетровськ : Пороги, 2005. – 218 с.

Каталоги

Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області : каталог-довідник / авт.-упоряд. М Зобків та ін. – Львів : Новий час, 2003. – 160 с.

Університетська книга: осінь, 2003: каталог. – Суми : Унів. кн., 2003. – 11 с.

Горницкая И. П. Каталог растений / И. П. Горницкая, Л. П. Ткачук. – Донецк : Лебедь, 2005. – 228 с.

Бібліографічні покажчики

Куц О. С. Бібліографічний покажчик та анотації кандидатських дисертацій, захищених у спеціалізованій вченій раді Львівського державного університету фізичної культури у 2006 році / О. С. Куц, О. В. Вацеба. – Львів : Укр. технології, 2007. – 74 с.

Систематизований покажчик матеріалів з кримінального права, опублікованих у Віснику Конституційного Суду України за 1997–2005 роки / уклад. Б. О. Кирись, О. С. Потлань. – Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2006. – 11 с. – (Серія: Бібліографічні довідники ; вип. 2).

Авторські свідоцтва

А. с. 1007970 СССР, МКИЗ В 25 J 15/00. Устройство для захвата неориентированных деталей типа валов / В. С. Ваулин, В. Г. Кемайкин (СССР). – № 3360585/25–08; заявл. 23.11.81; опубл. 30.03.83, Бюл. № 12. – 2 с.:ил.

Патенти

Пат. 2187888 Российская Федерация, МПК7 Н 04 В 1/38, Н 04 J 13/00. Приемопередающее устройство / Чугаева В.И.; заявитель и патентообладатель Воронеж. науч.-исслед. ин-т связи. – № 2000131736/09; заявл. 18.12.00; опубл. 20.08.02, Бюл. № 23 (II ч.). – 3 с.: ил.

Частина книги, періодичного, продовжуваного видання

Козіна Ж. Л. Теоретичні основи і результати практичного застосування системного аналізу в наукових дослідженнях в області спортивних ігор / Ж. Л. Козіна // Теорія фізичного виховання. – 2007. – № 6. – С. 15–18.

Регіональні особливості смертності населення України / Л. А. Чепелевська, Р. О. Моїсеєнко, Г. І. Баторшина та ін. // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. – 2007. – № 1. – С. 25–29.

Валова І. Нові принципи угоди Базель II / І. Валова; пер. з англ. Н. М. Середи // Банки та банківські системи. – 2007. – Т. 2, № 2. – С. 13–20.

Зеров М. Поетична діяльність Куліша // Українське письменство ХІХ ст. Від Куліша до Винниченка: нариси з новітнього укр., письменства: статті / М. Зеров. – Дрогобич, 2007. – С. 245–291.

Третьяк В. В. Возможности использования баз знаний для проектирования технологии взрывной штамповки / В. В. Третьяк, С. А. Стадник, Н. В. Калайтан // Современное состояние использования импульсных источников энергии в промышленности : междунар. науч.-техн. конф., 3-5 окт. 2007 г.: тезисы докл. – Харьков, 2007. – С. 33.

Чорний Д. М. Міське самоврядування: тягарі проблем, принади цивілізації / Д. М. Чорний // По лівий бік Дніпра: проблеми модернізації міст України: кінець ХІХ – початок ХХ ст. / Д. М. Чорний. – К., 2007. – Розд. 3. – С. 137–202.

Довженко Г. Вітер має працювати: енергетика / Г. Довженко // Урядовий кур'єр. – 2007. – 22 листопада. – С. 17.

Електронні ресурси

Берн Э. Игры, в которые играют люди [Электронный ресурс] / Э. Берн. – Режим доступа: <http://www.lib.ru/phino/bern/>. – Загл. с экрана.

Богомольний Б. Р. Медицина екстремальних ситуацій [Електронний ресурс]: навч. посіб. для студ. мед. вузів III–IV рівнів акредитації / Б. Р. Богомольний, В. В. Кононенко, П. М. Чуєв. – 80 Min / 700 MB. – Одеса : Одес. мед. ун-т, 2003. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см. – (Бібліотека

студента-медика). – Систем. вимоги: Pentium; 32 Mb RAM; Windows 95, 98, 2000, XP; MS Word 97-2000. – Назва з контейнера.

Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті : підсумки 10-ї Міжнар. конф. «Крим-2003» [Електронний ресурс] / Л. Й. Костенко, А. О. Чекмарьов, А. Г. Бровкін, І. А. Павлуша // Бібліотечний вісник. – 2003. – № 4. – С. 43. – Режим доступу до журн.: <http://www.nbuv.ua/o1.htm>.

Організаційно-розпорядчі та методичні документи установи

Про затвердження Програми інформатизації в органах місцевого самоврядування міста Маріуполя на 2008–2010 роки: рішення виконавчого комітету Маріупольської міської ради від 19 листопада 2008 р. № 65р. – Маріуполь. – 8 арк.

Положення про прес-службу Маріупольської міської ради: розпорядження міського голови від 15 січня 2009 р. № 13р. – Маріуполь. – 6 арк.

Про затвердження Положення про експертно-перевірну комісію державного архіву Донецької області: наказ Державного архіву Донецької області від 18 березня 2008 р. № 13. – Донецьк. – 4 арк.

Методичні рекомендації щодо створення баз даних з обліку фондів Держархіву Донецької області. – Донецьк, 2001. – 10 с.

Архівні документи

Державний архів Донецької області (ДАДО). Ф. Р–1136 (Архівний відділ виконкому Донецької обласної ради народних депутатів). – Оп. 1. – Спр. 2435, арк. 18.

Оформлення, якщо назва архіву у наступному описі повторюється

ДАДО. Ф. Р–2794 (Виконавчий комітет Донецької обласної ради народних депутатів). – Оп. 2. – Спр.622, арк. 341.

Оформлення, якщо назва архіву та фонду у наступному описі повторюється

ДАДО. Ф. Р–2794. – Оп. 2. – Спр. 794, арк. 182.

Підшивки журналів, газет

Український історичний журнал. – 2002. – № 1–12.

Литературная газета. – 2004. – № 1–50. – 4січня–26 грудня.

Навчальне видання

Укладачі:

Ю. С. Сабадаш, доктор культурології, професор.
Ю. М. Нікольченко, доцент, Заслужений працівник культури України.

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Практикум

для студентів усіх спеціальностей
ОС «Бакалавр» денної та заочної форм навчання

За загальною редакцією доктора культурології, проф. Ю. Сабадаш

Літературний редактор канд. філол. наук, доц. М. Нікольченко

Технічний редактор С. Сабадаш

Керівник видавничого проекту *В.І. Зарицький*
Комп'ютерний дизайн *О.П. Щербина*
Авторська редакція

Підписано до друку 19.01.2022. Формат 70x100¹/₁₆.
Папір офсетний. Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. аркушів – 9,58. Обл.-вид. аркушів – 5,48.
Тираж 300

Видавець і виготовлювач: ТОВ «Видавництво Ліра-К»
Свідоцтво № 3981, серія ДК.
03142, м. Київ, вул. В. Стуса, 22/1
тел./факс (044) 247-93-37; (050) 462-95-48
Сайт: lira-k.com.ua, редакція: zv_lira@ukr.net

ISBN 978-617-520-238-8

9 786175 202388

